

संशोधन केंद्राची माहिती

१. संशोधन केंद्र नाव व पत्ता : विभागीय कृषी संशोधन केंद्र, पश्चिम घाट विभाग, इगतपूरी, ता. इगतपूरी, जि. नाशिक ४२२ ४०३
२. स्थापना वर्ष : १९४१
३. संपर्क (दूरध्वनी / ई-मेल) : ०२५५३-२४४०१३ / adrigatpuri@gmail.com
४. संशोधनाचे प्रमुख पिक : भात आणि खुरासणी
५. आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी :
 १. महाराष्ट्रातील पर्वतीय विभागात किफायतशीर उत्पादनासाठी नागलीची एच.आर.३७४ ही सुधारित जात लावावी व तिच्यासाठी शिफारस केलेली अर्धी मात्रा (२५ किलो नत्र, १२.५ किलो स्फुरद प्रती हेक्टर) दिल्यास या जातीचे ७.५९ किंवा/हे. उत्पादन मिळते (कृषिविद्या १९९२).
 २. पश्चिम घाट विभागातील पुनर्लागण भाताच्या रोपवाटीकेतील व भातातील तणांच्या बंदोबस्तासाठी ब्युटाक्लोर किंवा बेन्थिओकार्प हेक्टरी १.५ किलो क्रियाशील घटक किंवा अनिलोफॉस हेक्टरी ०.३ किलो क्रियाशील घटक हि तणनाशके परिणामकारक दिसून आल्यामुळे त्यांची शिफारस करण्यात येत आहे (कृषिविद्या १९९२).
 ३. पश्चिम घाट विभागातील पुनर्लागण भाताच्या चिखलणीच्या वेळी ग्लोरीसिडिया किंवा धेंच्या हेक्टरी ५ टन + ५० किलो नत्र प्रती हेक्टर किंवा ७.५ टन ग्लोरीसिडिया किंवा धेंच्या + २५ किलो नत्र प्रती हेक्टर द्यावे अशी शिफारस करण्यात येत आहे (कृषिविद्या १९९५).
 ४. पश्चिम घाट विभागात इंद्रायणी भाताच्या अधिक उत्पादनासाठी भाताच्या १५ x १५ सें.मी. अंतरावर लागवड करून लागवडीचे वेळी प्रती हेक्टर १० टन गिरिपुष्प पाला अधिक शिफारशीप्रमाणे १०० किलो नत्र + ५० किलो स्फुरद + ५० किलो पालाश रासायनिक खतांच्या मात्रा देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (कृषिविद्या १९९८).
 ५. पश्चिम घाट विभागात अधिक आर्थिक फायदा मिळवण्यासाठी उपलब्ध ओलाव्यावर उतरा पिक पद्धतीत भात पिकानंतर जवस पिकाची ७५ टक्के शिफारसीत खत मात्रा (१९:३८:०० किलो नत्र : स्फुरद : पालाश/हे.) देऊन लागवड करण्याची शिफारस करण्यात येते (कृषिविद्या २०११).
 ६. भात पिकाच्या चारसूत्री लागवड तंत्रज्ञानातर्गत, पुनर्लागवड (१५-२५ सें.मी. x १५-२५ सें.मी. अंतरावर) व युरिया-डीएपी ब्रिकेट खते (६२,५००/हे.) सुलभता आणि अधिक उत्पादनासाठी महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ विकसित १.२० मीटर x ०.४० मीटर आकाराची फुले पीव्हीसी भात लावणी चौकटीची शिफारस करण्यात येत आहे (कृषिविद्या २०१५).

७. जुलैच्या पहिल्या आठवड्यात उपलब्ध पर्जन्यमानानुसार पुनर्लागवड भात पिकाचे महाराष्ट्रातील पश्चिम घाट विभाग आणि उपपर्वतीय विभागात जास्त उत्पादन मिळण्यासाठी बियाणे रोपवाटिकेत सरळ रेषेत गादीवाफ्यावर पावसाच्या उपलब्धतेनुसार पेरावे. पुनर्लागवड करणेसाठी खालील तपशीलाप्रमाणे १४ ते १५ दिवस रोपे वापरावीत (कृषिविद्या २०१६).

रोपवाटिका पेरणी	रोपे पुनर्लागवड
जूनचा पहिला आठवडा	जूनचा चौथा आठवडा
जूनचा तिसरा आठवडा	जूनचा तिसरा आठवडा
जूनचा पहिला आठवडा	जूनचा चौथा आठवडा

८. पश्चिम महाराष्ट्रातील घाट विभागात बोरॉनची कमतरता असलेल्या जमिनीत पुनर्लागवड भात पिकाचे अधिक उत्पादन व आर्थिक फायद्यासाठी हेक्टरी ५ किलो बो-न्याक्स पुनर्लागवडीच्या वेळी शिफारसीत अन्नद्रव्य मात्रेसह हेक्टरी १० टन शेणखत, ५६ किलो नत्र व ३० किलो स्फुरद युरिया-डीएपी ब्रिकेट स्वरूपात (१७० किलो/हे.) अधिक ५० किलो पालाश देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (मृद्विज्ञान व कृषी रसायनशास्त्र २०१६).
९. महाराष्ट्रातील पश्चिम घाट विभागात पुनर्लागवड भात पिकाचे अधिक उत्पादन व आर्थिक फायद्यासाठी हेक्टरी ५६ किलो नत्र व ३० किलो स्फुरद व ३० किलो पालाश युरिया-डीएपी-एमओपी खतांच्या ब्रिकेट (२२० किलो/हे.) स्वरूपात देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (मृद्विज्ञान व कृषी रसायनशास्त्र २०१६).
१०. महाराष्ट्रातील पश्चिम घाट विभागात पुनर्लागवड भात पिकाचे अधिक उत्पादन व आर्थिक फायद्यासाठी हेक्टरी ३०० किलो सिलिकॉन देण्याकरिता २० टन भाताचा पेंढा अथवा १२ टन भाताच्या तुसाची राख अथवा ४.३ टन भाताचे तूस यापैकी कुठलेही एक पुनर्लागवडीआधी जमिनीत मिसळून शिफारसीत अन्नद्रव्य मात्रेसह (हेक्टरी १० टन शेणखत, ५६ किलो नत्र व ३० किलो स्फुरद ब्रिकेट स्वरूपात + ५० किलो पालाश देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (मृद्विज्ञान व कृषी रसायनशास्त्र २०१७).
११. भातावरील सुरळीतील अळीच्या नियंत्रणासाठी बिव्हेरीया ब्यासियाना १.१५ टक्के डब्ल्यूपी ४० ग्राम प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून दोन फवारण्या (पहिली फवारणी आर्थिक नुकसान संकेत पातळी ओलांडताच व दुसरी फवारणी त्यानंतर १५ दिवसांच्या अंतराने) करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (कीटकशास्त्र २०१६).
१२. पश्चिम घाट विभागात रब्बी हंगामात कांदा बिजोत्पादनापासून अधिक आर्थिक फायद्यासाठी नोव्हेंबरच्या पहिल्या आठवड्यात कांद्याची लागवड करून हेक्टरी १० टन शेणखतासहित १५०:७५:७५ किलो नत्र, स्फुरद व पालाश देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (उद्यानविद्या २०१७).

१३. महाराष्ट्र राज्याच्या पश्चिम घाट विभागात खुरासणी पिकाचे उत्पादन वाढीसाठी खत मात्रेबरोबर (४०:२०:२० किलो नत्र व स्फुरद प्रती हेक्टर) पीक फुलोऱ्याचे वेळी २ टक्के युरिया फवारणीची शिफारस करण्यात येत आहे (कारळा कृषिविद्या २०१०-११).
१४. महाराष्ट्र राज्याच्या पश्चिम घाट विभागात खुरासणी पिकाचे वेळेवर कापणी, जमिनीला समांतर पेंढ्या ठेवून वाळवणे आणि एक वेळा मळणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (कारळा कृषिविद्या २०१०-११).
१५. महाराष्ट्रातील पश्चिम घाट विभागातील हलक्या जमिनीत कारळाच्या फुले कारळा या वाणाच्या अधिक उत्पादन आणि आर्थिक फायद्यासाठी पेरणीनंतर ५० दिवसांनी शॅडा खुट्ट्याची शिफारस करण्यात येत आहे (कारळा कृषिविद्या २०१०-११).
१६. महाराष्ट्र राज्याच्या पश्चिम घाट विभागात खुरासणी पासून अधिक आर्थिक फायद्यासाठी पेरणीनंतर ३० दिवसांनी एक निंदनी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (कारळा कृषिविद्या २०१०-११).

६. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ :

अ.क्र.	पद	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे	सेवासंचीत
१	सहयोगी संशोधन संचालक	१	१	०	०
२	सहयोगी प्राध्यापक	७	४	३	२
३	सहाय्यक प्राध्यापक	८	३	५	१
४	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक	१	१	०	०
५	कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक	१	०	१	-
६	कार्यालय अधिक्षक	१	०	१	०
७	सहाय्यक अधिक्षक	१	१	०	०
८	कृषी सहाय्यक	४	४	०	१
९	लिपिक-नि-टंकलेखक	१	१	०	०
१०	छायाचित्रकार	१	०	१	-
११	माळी	१	०	१	-
१२	प्रयोगशाळा सेवक	१	०	१	-
१३	वाहन चालक	२	१	१	०
१४	शिपाई	१	१	०	०
१५	गणक	४	२	२	०
१६	मजूर	१४	९	५	०
	एकूण	४९	२८	२१	४
१७	संशोधन सहयोगी (कंत्राटी)	१	१	-	-
१८	वेधशाळा निरीक्षक (कंत्राटी)	१	१	-	-

७. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती : प्रक्षेत्रासाठी संरक्षक भिंत नाही

अ.क्र.	तपशील/सुविधा	शेरा
१	मुख्य कार्यालय	वार्षिक पर्जन्यमान ३००० मि.मी. असल्याने कार्यालय इमारत पावसाच्या पाण्याने गळते त्यामुळे दुरुस्ती होणे गरजेचे आहे.
२	प्रशिक्षण सभागृह आणि अतिथिगृह	वार्षिक पर्जन्यमान ३००० मि.मी. असल्याने प्रशिक्षण सभागृह आणि अतिथिगृह इमारत पावसाच्या पाण्याने गळते त्यामुळे दुरुस्ती होणे गरजेचे आहे.
३	कर्मचारी निवासस्थाने	वार्षिक पर्जन्यमान ३००० मि.मी. असल्याने कर्मचारी निवासस्थाने पावसाच्या पाण्याने गळते त्यामुळे दुरुस्ती होणे गरजेचे आहे. कर्मचारी निवासात जा-ये करणारी संरक्षण भिंत अतिवृष्टीमुळे कोसळलेली असून तिची दुरुस्ती होणे गरजेचे आहे.
४	कर्मचारी/कार्यालय वसाहत पाणीपुरवठा सुविधा	पाण्याची पाईपलाईन संपूर्णतः जीर्ण झालेली असून ती वारंवार फुटते व पाणीपुरवठा करण्यात व्यत्यय येतो. नवीन पाणीपुरवठा पाईपलाईन होणे गरजेचे आहे.
५	शेतावरील बांध बदिस्ती सुविधा	शेताच्या पूर्वेकडील बाजूने नाला वाढत असल्याने सदर नाला गावकऱ्यांनी बंद केलेला आहे त्यामुळे पाणी संपूर्णतः प्रायोगिक व बिजोत्पादन प्रक्षेत्रात येऊन संशोधन जमिनीसह मोठ्या प्रमाणात धूप होऊन नुकसान होते. त्याच्याबाजूने संरक्षक भिंत बांधणे गरजेचे आहे तसेच क्षेत्राच्या कडेने संरक्षक तारेचे कुंपण होणे गरजेचे आहे.
६	शेततळे	शेततळे उपलब्ध असून जमिनीलगतचे प्लास्टिक आच्छादन नसल्याने पाणी जमिनीत झिरपून जाते त्यामुळे रब्बी हंगामात पिक घेता येत नाही. म्हणून रब्बी हंगामातील पिक घेण्यासाठी प्लास्टिक आच्छादन अंथरणे गरजेचे आहे.
७	कार्यालय/प्रक्षेत्र अंतर्गत रस्ते	हे संशोधन केंद्र शहरास लागून असल्याने अनेकांचा वावर असल्याने रस्ते खराब झालेले आहेत तरी कार्यालय परिसरातील तसेच प्रक्षेत्रावरील रस्ते करणे गरजेचे आहे.

८. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे : होय

अ.क्र.	एकूण क्षेत्र	लागवडीखालील क्षेत्र	रस्ते / इमारती खालील क्षेत्र	शेरा
१	१९.७६ हेक्टर	१३.८१ हेक्टर	५.९५ हेक्टर	

प्रपत्र

१.	संशोधन केंद्राचे नाव	कृषि संशोधन केंद्र, लोणावळा ता. मावळ, जि. पुणे
२.	स्थापना वर्ष	१९५८
३.	संपर्क (दुरध्वनी/फॅक्स / ईमेल)	०२११४ २७२५४८ ईमेल- ars_lonawala@rediffmail.com ricepathologist@gmail.com
४.	संशोधनाचे प्रमुख पिक	भात
५.	आज पर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)	<p>१. भात करपा रोग नियंत्रण : भाता वरिल करपा रोग नियंत्रणासाठी कार्बेन्डाझिम या बुरशी नाशकाची ४ ग्रॅम प्रती किलो अशी बीजप्रक्रिया व पिकाचे प्रोढ अवस्थेत रोगाची लक्षणे दिसु लागताच कॉपर ऑक्झिक्लोराईड किंवा मॅन्कोझेब (०.२५%) किंवा बेनोमील (०.१%) यापैकी कोणत्याही एका बुरशीनाशकाच्या तीन फवारण्या करण्याची शिफारस करण्यात आली आहे.</p> <p>२. भात करपा रोग नियंत्रण : पिकावर पर्ण करपा रोग दिसु लागताच डायफॉलीटॉ किंवा कॉपर ऑक्झिक्लोराईड (०.२%) किंवा कार्बेन्डाझिम (०.१%) यांच्या तीन फवारण्या घेण्याची शिफारस करण्यात आली आहे.</p> <p>३. आभासमय काजळी आणि उदबत्ता रोग नियंत्रण : थायरम किंवा व्हिटॉवॅक्स यांची २.५ ग्रॅम प्रती किलो बियाणे या प्रमाणात बीज प्रक्रिया शिफारसीत करण्यात आली आहे.</p> <p>४. भात पिकावरील करपा, पर्ण कोष कुजव्या, पर्ण करपा, तपकिरी ठिपके आणि दाणे रंगहिनता या रोगांच्या व्यवस्थापणासाठी खालिल प्रमाणे शिफारस करण्यात आली आहे.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ भात बियाण्यास कार्बेन्डाझिम या बुरशीनाशकाची ३ ग्रॅम प्रति किलो बी या प्रमाणात प्रक्रिया करावी. ➤ पेरणी पुर्वी गादि वाफ्यावर भाताच्या फळीजाची राख १.० किलो प्रति चौ. मी. प्रमाणात मिसळावी. ➤ लागवडी पुर्वी शेतात हेक्टरी २.० टन भाताचा पेंढा मिसळावा. ➤ रोगाचा पादुर्भाव दिसल्यापासुन कार्बेन्डाझिम या बुरशीनाशकाच्या १०ग्रॅम प्रती १० ली. पाणी या प्रमाणात १५ दिवसाच्या अंतराने तीन फवारण्या कराव्यात. <p>५. भात पिकावरील रोगाचे एकात्मिक व्यवस्थापणासाठी सुडोमोनोस फ्युरोसन्स जैविक घटाकाची ५ ग्रॅम बियाण्यास बीज प्रक्रिया करावी.</p> <p>६. भाताच्या टेटेप आणि एन एल आर -२०१०४ या बहुरोग प्रतिकारक्षम प्रजाती म्हणून शिफारसित करण्यात येत आहेत. टेटेप हि प्रजाती पान व मानेवरील करपा, पर्ण करपा आणि तपकिरी ठपके या रोगास सातत्याने प्रतिकारक्षम आढळली तर एन एल आर - २०१०४ हि प्रजाती पान व मानेवरील करपा आणि तपकिरी ठपके या रोगास प्रतिकारक्षम दिसुन आली.</p>

		<p>एकूण मंजूर पदे १२</p> <p>१) शास्त्रज्ञ -१</p> <p>२) कनिष्ठ संशोधक सहाय्यक -१ (रिक्त)</p> <p>३) कृषि सहाय्यक -१</p> <p>४) लिपिक नि टंकलेखक -१</p> <p>५) मजूर-६ (१ रिक्त)</p> <p>६) पहारंकरी -१</p> <p>७)शिपाई- १ (रिक्त)</p>
६.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ/संशोधक / क्षेत्रिय कर्मचारी)	
७.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषत प्रक्षेत्राची संरक्षण भित)	<p>प्रक्षेत्रावर संरक्षण भित आहे. तसेच प्रक्षेत्रावरील विहारीचे खोलीकरण व बांधकाम करणे आवश्यक आहे.</p> <p>एकूण क्षेत्र (हे.) - २.६७</p> <p>१)लागवडी खालील क्षेत्र - १.५८</p> <p>२)बांधकामा खालील क्षेत्र - ०.७९</p> <p>३) रस्त्या खालील क्षेत्र -०.३०</p> <p>४) अतिक्रमण - निरंक</p> <p>संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीचा पूर्णपणे वापर होत आहे.</p>
८.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे	

विभागीय गहू गेरवा संशोधन केंद्र, महाबळेश्वर

१	संशोधन केंद्र नाव व गत्ता	:	गहू गेरवा संशोधन केंद्र, महाबळेश्वर																
२	स्थापना वर्ष	:	१९४१																
३	संपर्क (दूरध्वनी / फॅक्स / ई - मेल)	:	०२१६८-२७१०६९ / fwrsm@rediffmail.com																
४	संशोधन प्रमुख पिक	:	गहू																
५	<p>आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह) :</p> <p>१. काळ्या व नारंगी तांबेऱ्याच्या अनुक्रमे २५ व १७ जाती व प्रजाती काचगुहामध्ये जतन केल्या जातात.</p> <p>२. निसर्गामध्ये काळ्या व नारंगी तांबेऱ्याच्या येणाऱ्या नवीन जाती व प्रजाती यांचा शोध घेण्याचे काम दरवर्षी केले जाते. त्यासाठी वेलिंगटन येथे घेण्यात येणाऱ्या गैरहंगामी गव्हावरील तांबेऱ्याचे नमुने गोळा करून पृथःकरण केले. तसेच रब्बी हंगामामध्ये महाराष्ट्रातील गव्हावरील येणाऱ्या तांबेऱ्याचे नमुने गोळा केले त्याचबरोबर तांबेऱ्याच्या तिवृतेची नोंद घेतली.</p> <p>गेल्या १५ वर्षांत तांबेऱ्याच्या नमुन्याचे जे पृथःकरण केले त्यामध्ये</p> <p>काळा तांबेऱ्याच्या ११, ४२, ४० अ व ११७-६ व</p> <p>नारंगी तांबेऱ्याच्या १२-४, १२-५, १२-७, ७७-१, ७७-२, ७७-५, ७७-९, १०४-अ, १०४-२, १६२-अ आणि १६२-१ या जाती व प्रजाती प्रामुख्याने आढळल्या.</p> <p>३. विकसनशील वाणांची रोप अवस्थेमध्ये प्रतिकार क्षमतेची चाचणी गेल्या ५ वर्षांत १३५२ विकसनशील वाणांची काळ्या व नारंगी तांबेऱ्याला प्रतिकारक्षमतेची चाचणी घेतली.</p> <p>४. विकसनशील वाणांची पूर्ण बाढीच्या अवस्थेमध्ये प्रतिकार क्षमतेची चाचणी गेल्या ५ वर्षांत १५८७८ विकसनशील वाणांचा काळ्या व नारंगी तांबेऱ्याला प्रतिकारक्षमतेची चाचणी घेतली त्यामध्ये ४४१५ वाण दोन्ही तांबेऱ्यांना प्रतिकारक्षम आढळले.</p>																		
६	<p>संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रिय कर्मचारी) भरलेली पदे</p> <p>१. शास्त्रज्ञ : अ) गहू गेरवा कवक शास्त्रज्ञ -१ ब) सहयोगी प्राध्यापक -१ क) सहाय्यक प्राध्यापक - ३</p> <p>२. संशोधक : चरिष्ठ संशोधन सहाय्यक - ३</p> <p>३. क्षेत्रिय कर्मचारी : अ) कृषि सहाय्यक - २ ब) पटारकर्मी व गजुर - ५</p>																		
७	<p>संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषतः प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत) : संरक्षण भिंत नाही कार्यालय परिसर व वेण्णा लंक फार्म याला तारचे कुंपण आहे. वेण्णा लंक फार्मवर पुरेशा पाण्याची व्यवस्था आहे.</p>																		
८	<p>संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का ? विवरण द्यावे</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>अ. क्र.</th> <th>ठिकाण</th> <th>एकूण क्षेत्र</th> <th>वापरात असलेले</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>१</td> <td>कार्यालय परिसर</td> <td>१.८२ हे.</td> <td>कार्यालय, सभागृह, काचगृह, कर्मचारी निवास्थाने</td> </tr> <tr> <td>२</td> <td>प्रायोगिक वेण्णा प्रक्षेत्र</td> <td>२.५९ हे.</td> <td>प्रयोगशाळाला क्षेत्र १.६७ हे. च राहिलेले ०.९२ हे. क्षेत्रावर रस्ते, अतिथीती गृह व बांध.</td> </tr> <tr> <td>३</td> <td>NARP, नाकिंदा प्रक्षेत्र</td> <td>१०.३१ हे.</td> <td>बणक्षेत्रा खाली</td> </tr> </tbody> </table>			अ. क्र.	ठिकाण	एकूण क्षेत्र	वापरात असलेले	१	कार्यालय परिसर	१.८२ हे.	कार्यालय, सभागृह, काचगृह, कर्मचारी निवास्थाने	२	प्रायोगिक वेण्णा प्रक्षेत्र	२.५९ हे.	प्रयोगशाळाला क्षेत्र १.६७ हे. च राहिलेले ०.९२ हे. क्षेत्रावर रस्ते, अतिथीती गृह व बांध.	३	NARP, नाकिंदा प्रक्षेत्र	१०.३१ हे.	बणक्षेत्रा खाली
अ. क्र.	ठिकाण	एकूण क्षेत्र	वापरात असलेले																
१	कार्यालय परिसर	१.८२ हे.	कार्यालय, सभागृह, काचगृह, कर्मचारी निवास्थाने																
२	प्रायोगिक वेण्णा प्रक्षेत्र	२.५९ हे.	प्रयोगशाळाला क्षेत्र १.६७ हे. च राहिलेले ०.९२ हे. क्षेत्रावर रस्ते, अतिथीती गृह व बांध.																
३	NARP, नाकिंदा प्रक्षेत्र	१०.३१ हे.	बणक्षेत्रा खाली																

स्वाक्षरीत /-

गहू गेरवा कवक शास्त्रज्ञ

राज्यातील संशोधन केंद्रांची पिकनिहाय माहिती

1.	संशोधन केंद्र नाव व पत्ता	कृषि संशोधन केंद्र, राधानगरी, जि. कोल्हापूर - 416 212
2.	स्थापना वर्ष	1954
3.	संपर्क (दूरध्वनी / फॅक्स / ई-मेल)	02321-234041 arsradha@yahoo.com , ars_radhanagari@rediffmail.com
4.	संशोधनाचे प्रमुख पीक	भात
5.	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)	<p>1. सुवासिक, बारीक लांबट दाण्याचा, गरवा वाण 'भोगावती'</p> <p>2. आखूड बारीक दाण्याचा, हळवा वाण 'फुले राधा'</p> <p>3. लांबट बारीक दाण्याचा, निमगरवा वाण 'फुले आरडीएन - 6'</p>

		<p>4. भाताचे करपा रोग प्रतिकारक दाता (Donor) वाण</p> <p>अ) आरडीएन-आरआयएल 114 : लांबट जाड दाणा व मध्यम कालावधीत पक्व होणारा वाण</p> <p>ब) आरडीएन-आरआयएल 146 : आखूड बारीक दाणा व गरवा वाण</p> <p>क) आरडीएन-आरआयएल 188 : मध्यम बारीक दाणा व मध्यम कालावधीत (निमगरवा) पक्व होणारा वाण</p>
6.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रीय कर्मचारी)	<p>1) शास्त्रज्ञ / संशोधक - 1</p> <p>2) क्षेत्रीय कर्मचारी - 1</p> <p>3) मजूर - 5</p>
7.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषतः प्रक्षेत्राची संरक्षक भिंत)	<p>1) प्रक्षेत्रावर अंशतः जाळीचे कुंपण (Partial Chain link fencing) आहे. राहिलेल्या ठिकाणी आवश्यक.</p> <p>2) प्रक्षेत्रात प्रवेश करून प्रक्षेत्राचे नुकसान करणारे बाजूने वाहाणाऱ्या ओढ्याचे / नाल्याचे पावसाळी पाणी थोपविण्यासाठी / प्रक्षेत्राची धूप थांबविण्यासाठी संरक्षक भिंत आल्यावश्यक. तसेच स्वतंत्र भांडारगृह, छोटी प्रयोगशाळा, मळणीकक्ष, भाताच्या व उसाच्या संकरीकरणासाठी स्वतंत्र कक्ष, संशोधन कार्यासाठी भेट देणाऱ्या व वास्तव्य करणाऱ्या शास्त्रज्ञांसाठी विश्रांतीगृह (Rest Room), कार्यालयातील कर्मचाऱ्यांसाठी प्रसाधगृह इ. आवश्यकता आहे.</p>
8.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे.	<p>संशोधन केंद्राकडे असलेली एकूण जमीन : 6.44 हेक्टर पैकी</p> <p>(1) महात्मा फुले कृषि विद्यापीठाच्या मालकीची जमीन : 3.88 हेक्टर. वापराखालील जमीन 3.88 हेक्टर. यापैकी सार्वजनिक बांधकाम विभाग, कोल्हापूर यांचेकडून पुलासाठी जोडरस्ता आणि घाट बांधकामासाठी अतिक्रमण केलेली जमीन : 0.11.5 हेक्टर</p> <p>(2) पश्चिम महाराष्ट्र देवस्थान व्यवस्थापन समिती, कोल्हापूर यांचेकडील भाडेपट्ट्याने असलेली जमीन : 2.56 हेक्टर. यापैकी बागायती जमीन : 0.50 हेक्टर</p> <p>(3) पडिक / वापरात नसलेली जमीन : निरंक</p>

विभागीय कृषी संशोधन केंद्र, उप-पर्वतीय विभाग, शेंडा पार्क, कोल्हापूर

१. संशोधन केंद्र नाव व पत्ता विभागीय कृषी संशोधन केंद्र, उप-पर्वतीय विभाग, शेंडा पार्क, कोल्हापूर-४१६ ०१२.
२. स्थापना वर्ष ऑगस्ट १९८६
३. संपर्क (दुरध्वनी/फॅक्स/ई-मेल) कार्यालय: ०२३१-२६९२४१६ आणि २६९३०१७
फॅक्स : ०२३१-२६९३०१७
४. संशोधनाचे प्रमुख पिक ऊस, नाचणी, सोयाबीन, भुईमुग, मिरची, आंबा, काजू, नारळ इत्यादी
५. आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह) सोबत जोडण्यात आले आहे.
६. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्य बळ (शास्त्रज्ञ/ संशोधक/क्षेत्रीय कर्मचारी) सोबत जोडण्यात आले आहे.
७. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषत प्रक्षेत्राची संरक्षक भिंत)
 - विभागीय कृषी संशोधन केंद्र, शेंडा पार्क प्रक्षेत्रावर पायाभूत सुविधांमध्ये जमीन आणि उपसा जल सिंचन अशा प्रकारच्या पायाभूत सुविधा उपलब्ध असून
 - मृद शास्त्र व कृषी रसायन शास्त्र प्रयोगशाळा
 - वीर्य गोठनुक प्रयोगशाळा
 - पंढरपुरी म्हैस प्रकल्प
 - ट्रॅक्टर व इतर शेती अवजार
 - प्रक्षेत्रास संरक्षक भिंत नाही.
८. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा संपूर्ण वापर होत आहे विवरण सोबत जोडले आहे

८. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर

अ.क्र.	स.नं/ग.नं.	क्षेत्र कोणकडून ताब्यात आले (हे.आर.)		संपादीत जमिनीचा फेरफार कमांक	एकूण क्षेत्र (हे.आर.)	लागवडी खालील क्षेत्र (हे.आर.)	संपादीत क्षेत्रापैकी बांधकामा खालील क्षेत्र (हे.आर.)	संपादीत क्षेत्रापैकी रस्त्या खालील - क्षेत्र (हे.आर.)	संपादीत क्षेत्रापैकी पडीक क्षेत्र (हे.आर.)	पडीक असल्याची कारणे	अतिक्रमण झालेली जमीन
		खाजगी शेतक- याकडून	शासकीय विभाकडून								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	590 (1-6)	-निरंक-	2.99.10	पत्रव्यहवार	101.89.40	83.12.40	7.80	10.97	-निरंक-	-निरंक-	-निरंक-
	591		24.79								
	594 -ब		3.26.80								
	595-ब		3.05.70								
	602/2		2.02.80								
	603		32.01								
	604/2		2.45								
	606/2		27.55								
	703		3.75								
		कृषि महाविद्यालय कोल्हापूर यांचे कडून हस्तांतरीत									
	एकूण	-निरंक -	101.89.40		101.89.40	83.12.40	7.80	10.97			

2	593	-निरंक-	8.31 शाहू कृषि तंत्र विद्यालय कोल्हापूर यांचे कडून हस्तांतरित	पत्रव्यहवार	8.31	7.20	0.25	0.86	-निरंक-	-निरंक-	-निरंक-
एकूण-1+2		-निरंक-	110.20.40		110.20.40	90.32.40	8.05	11.83	-निरंक-	-निरंक-	-निरंक-

५. आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी

अ) मृद व जल संधारण विषयक शिफारसी :

१. जैविक बांधाविषयक शिफारस (वर्ष १९९४)

मध्यम उतावरील हलक्या व उथळ स्वरूपाच्या पिक लागवडीखालील जमिनीवर पावसाचे जास्तीत जास्त पाणी जमिनीत मुरवण्यासाठी तसेच जमिनीची कमी करण्यासाठी जैविक बांध समपातळीत ९० ते १०० सेमी उभ्या फरकावर घ्यावे.

स्थानिक गवत प्रजातीपासून जैविक बांध

स्थानिक गवत प्रजातीपासून जैविक बांध

२. मृद व जल संधारणसाठी स्थानिक गवत प्रजातीबाबत शिफारस (वर्ष १९९४)

मध्यम उतावरील हलक्या व उथळ स्वरूपाच्या पिक लागवडीखालील जमिनीवर घेण्यात येणा-या जैविक बांधासाठी स्थानिक गवत प्रजाती उदा. मार्वेल, हरितगवत आणि निलगवत यांचा वापर करावा जेणेकरून बांधास घट्टपणा येवून ते जोराच्या पावसात ते फुटणार नाहीत.

३. पावसाचे जास्तीचे पाणी शेततळ्यात संचित करून त्यांचा संरक्षित पाणी म्हणून वापर (वर्ष १९९४)

मध्यम उतारावरील हलक्या व उथळ स्वरूपाच्या पिक लागवडीखालील जमिनीवर घेतली जाणारी खरीप पिके उदा. नागली, भुईमूग, सोयाबीन आणि मिरची या पिकास एक व दोन संरक्षित पाणी तर शक्य झाल्यास मिरची पिकास दोन संरक्षित पाणी द्यावे.

पाणलोट क्षेत्रामध्ये जल शास्त्रीय अभ्यास

शेत तळ्या मध्ये साठलेले पावसाचे पाणी

४. मृद व जल संधारणसाठी स्थानिक गवत प्रजातीबाबत सुधारित शिफारस (१९९८)

पाणलोट क्षेत्रात लहान आणि मध्यम ओघळीचेनियंत्रण करण्यासाठी मोळ आणि गंजन गवताचा वापर करावा तर मार्वेल, हरितगवत आणि निलगवत यांचा वापर जैविक बांध, मातीचा बंधारा आणि गवती पाट यांसाठी करावा.

५) जैविक बांधासाठी सुधारित शिफारस (वर्ष १९९८)

मध्यम उताराच्या (६ टक्के उतार पर्यंत) हलक्या व उथळ स्वरूपाच्या पिक लागवडीखालील जमिनीमध्ये पावसाचे जास्तीत जास्त पाणी जमिनीत मुरवण्यासाठी तसेच जमिनीची कमी करण्यासाठी जैविक बांध घ्यावे.

जैविक बांधासाठी मुख्यतः मार्वेल, हरितगवत आणि निलगवत यांचा वापर करावा आणि दोन बांधामधील उभा फरक ९० ते १०० सेमी इतका ठेऊन त्यामधील क्षेत्राचा वापर नागली, भुईमूग, सोयाबीन इत्यादी खरीप पिकांसाठी करावा.

६. अपधाव विषयक समिकरण (वर्ष १९९९)

उप-पर्वतीय विभागातील पाऊसमान विचारात घेता विकसित पाणलोट क्षेत्रामधून किती प्रमाणात अपधाव निर्माण होऊ शकतो याबाबत अंदाज दर्शविण्यासाठी खाली सूत्राचा वापर करावा

$$य = ८७.१ + ०.२२६५ क्ष$$

वरील समीकरणामध्ये “य” व “क्ष” हे अनुक्रमे एकूण वार्षिक अपधाव आणि पाउस मिलीमीटरमध्ये दर्शवितात.

७. पावसाची तीव्रता, तिचा कालावधी आणि वारंवारिता याबाबत संबंध दर्शविणारे समीकरण (वर्ष २०२०)

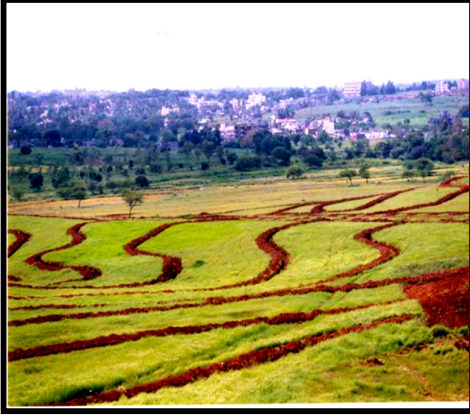
कोल्हापूर केद्राकरिता खालीलप्रमाणे पावसाची तीव्रता तिचा कालावधी आणि वारंवारिता याबाबत संबंध दर्शविणारे समीकरण आणि तयार सारणी यांचीशिफारसकरण्यात येत आहे.

$$य = \frac{३.३४ ट^{०.२१०९}}{(थ + ०.३०)^{०.७७९४}}$$

वरील समीकरणामध्ये य = पावसाची तीव्रता, सेमी/तास, ट = पावसाची वारंवारिता, वर्ष आणि थ = पावसाच्या तीव्रतेचा कालावधी, तास दर्शवितात. सदर समीकरणावरून २४ तासापर्यंत आणि १० ते १०० वर्ष वारंवारिता दरम्यान पावसाची जास्तीत जास्त तीव्रतेबाबत अंदाज मिळतो.

८. पडीक व पिक लागवडीस अयोग्य जमिनीवर मृद व जल संधारणसाठी समतल सलग चरीचा आराखडा (वर्ष २००५-०६)

उप-पर्वतीय विभागातील डोंगर उतारावरील (९.५ते ११.५टक्के) पडीक व पिक लागवडीस अयोग्य अशा जमिनीमध्ये पावसाचे जास्तीत जास्त पाणी अडविण्यासाठी तसेच मुरविण्यासाठी ६० ते ४५ सेमी आकारच्या समतल सलग चरी घेवून त्यामधील उभा फरक १.०० मिटर इतका ठेवावा.

पडीक जमिनीवरील समतल सलग चरी

पडीक जमिनीवरील समतल सलग चरी

समतल सलग चरीमध्ये साठलेले पावसाचे पाणी

समतल सलग चरीमध्ये साठलेले पावसाचे पाणी

९. कृषी- पाणलोटालील बंधा-याची जल साठवण क्षमता निश्चित ठरविण्यासाठी शिफारस (वर्ष २०१३-१४)

महाराष्ट्रात उप-पर्वतीय विभागामध्ये कृषी- पाणलोटालील बंधा-याची जल साठवण क्षमता निश्चित ठरविण्यासाठी महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ, राहुरी आणि डॉ.पंजबराव देशमुख कृषी विद्यापीठ, अकोला येथून पुढीलप्रमाणे विकसित केलेल्या संगणक प्रणालीची शिफारस करण्यात येत आहे.

- १) कृषी-पाणलोटालील क्षेत्रातील जल साठवण बंधा-यामध्ये यणारे अंतर्प्रवाह अंदाजीत करण्यासाठी एच.ई.सी.-एच.एम.एस.संगणक प्रणाली.
- २) पिकास पूरक पाण्याची गरज केव्हा आणि किती अंदाजीत करण्यासाठी तंत्र प्रणाली.
- ३) लिनियर प्रोग्रॅमींग आधारित अनुकूलियकरण प्रारूप.

१०. डोंगरमाथ्यावरील लहान आणि मध्यम घळीचे परिणामकारक नियंत्रण करण्यासाठी शिफारस (वर्ष २०१३-१४)

महाराष्ट्रात उप-पर्वतीय विभागामध्ये डोंगरमाथ्यावरील लहान आणि मध्यम घळीचे परिणामकारक नियंत्रण करण्यासाठी प्रचलित उपचाराबरोबर जैविक उपचार म्हणून माती घट्ट धरून ठेवण्याची क्षमता असणा-या सॅकरम स्पॉटेनियम (एसईएस-३७ए) आणि सॅकरम ऑफिसीनियम (आयजे ७६-५०१) या उसाच्या प्रजातीची लागवडीकरिता शिफारस करण्यात येत आहे.

सॅकरम स्पॉटेनियम (एसईएस-३७ अ)

सॅकरम ऑफिसनियरम (आय जे ७६-५०१)

११. डोंगरउतारावरील लहान आणि मध्यम घळीचे परिणामकारक नियंत्रण करण्यासाठी शिफारस (वर्ष २०१८-१९)

पाणलोट क्षेत्रामध्ये डोंगरउतारावरील लहान आणि मध्यम घळीचे परिणामकारक नियंत्रण करण्यासाठी प्रचलित उपचारांबरोबर जैविक उपचार म्हणून डेडरोकॅलॅमास स्ट्रीकटस या बांबूच्या प्रजातीची लागवडीकरिता शिफारस करण्यात येत आहे.

डोंगर उतारावरील लहान आणि मध्यम घडीचे नियंत्रण करण्यासाठी डेड्रोकेलॅमस स्ट्रीकटस या बांबूच्या प्रजातीचा वापर

ब. मृदाशास्त्र व कृषी रसायनशास्त्र

१. उप-पर्वतीय विभागासाठी माध्यम खोल जमिनीसाठी खरिफ हंगामात पेरभाताच्या (रत्नागिरी-२४) ३० किं/हे अपेक्षित उत्पादनासाठी माती परीक्षण आधारित विकसित केलेल्या सूत्रानुसार नत्र, स्फुरद आणि पालाश खतांचे मात्रेबरोबर १० टन शेणखत पार्टी हेक्टर आणि जीवाणू खतांची शिफारस करणेत आली आहे.

माती परीक्षण आधारित अपेक्षित मिळविण्यासाठी सूत्र खालीलप्रमाणे विकसित करण्यात आली आहे.

$$\text{खतामधून द्यावाचे नत्र (कि./हे)} = (५.५२ \times \text{अपेक्षित उत्पादन किं/हे}) - (०.५२ \times \text{जमिनीतील उपलब्ध नत्र कि./हे})$$

$$\text{खतामधून द्यावाचे स्फुरद (कि./हे)} = (२.१९ \times \text{अपेक्षित उत्पादन किं/हे}) - (०.८३ \times \text{जमिनीतील उपलब्ध स्फुरद कि./हे})$$

$$\text{खतामधून द्यावाचे पालास (कि./हे)} = (२.३७ \times \text{अपेक्षित उत्पादन किं/हे}) - (०.०५ \times \text{जमिनीतील उपलब्ध पालास कि./हे})$$

वरीलप्रमाणे खते वापरल्यास तुल्य संस्कारापेक्षा ३३ टक्के उत्पादन वाढ झाल्याचे दिसून आले आहे.

२. उप-पर्वतीय विभागासाठी माध्यम खोल जमिनीत उन्हाळी मक्याच्या (आफ्रिकन टॉल) ५० आणि ६० टन/हे अपेक्षित हिरव्या चारा उत्पादनासाठी माती परीक्षण आधारित विकसित केलेल्या सूत्रानुसार नत्र, स्फुरद आणि पालाश खतांच्या मात्रेबरोबर ५ टन शेणखत प्रती हेक्टर आणि जीवाणू खतांचे शिफारस करण्यात येत आहे.

माती परीक्षण आधारित अपेक्षित मिळविण्यासाठी सूत्र खालीलप्रमाणे विकसित करण्यात आली आहे.

$$\text{खतामधून द्यावाचे नत्र (कि./हे)} = (६.४९ \times \text{अपेक्षित उत्पादन टन/हे}) - (०.५६ \times \text{जमिनीतील उपलब्ध नत्र कि./हे})$$

$$\text{खतामधून द्यावाचे स्फुरद (कि./हे)} = (१.५१ \times \text{अपेक्षित उत्पादन टन/हे}) - (०.७३ \times \text{जमिनीतील उपलब्ध स्फुरद कि./हे})$$

$$\text{खतामधून द्यावाचे पालास (कि./हे)} = (२.४५ \times \text{अपेक्षित उत्पादन टन/हे}) - (०.१३ \times \text{जमिनीतील उपलब्ध पालास कि./हे})$$

माती परीक्षण व वरील सूत्राचा वापर करून खते दिल्यास तुल्य संस्कारापेक्षा दुपटीने उत्पादनात वाढ झाल्याचे दिसून आले. तुल्य संस्कारामध्ये ३७.२ टन/हे. इतके तर रासायनिक खते अधिक १० टन/हे शेणखत संस्कारामध्ये ७६.७ टन/हे. हिरवा मका चा-याचे उत्पादन मिळाली

३. महाराष्ट्राच्या उप-पर्वतीय विभागासाठी मध्यम खोल आणि जमिनीत खरीप सोयाबीनचे २५ ते ३० किं/हे अपेक्षित उत्पादन मिळविण्यासाठी माती परीक्षणावर आधारित विकसित केलेल्या सूत्रानुसार नत्र, स्फुरद आणि पालाश खतांचा वापर करण्याची शिफारस करण्यात आली आहे. माती परीक्षण आधारित अपेक्षित मिळविण्यासाठी सूत्र खालीलप्रमाणे विकसित करण्यात आली आहे.

$$\begin{aligned} \text{खतामधून द्यावाचे नत्र (कि./हे)} &= (५.७६ \times \text{अपेक्षित उत्पादन किं./हे}) - (०.६७ \\ &\times \text{जमिनीतील उपलब्ध नत्र कि./हे}) \\ \text{खतामधून द्यावाचे स्फुरद (कि./हे)} &= (६.७५ \times \text{अपेक्षित उत्पादन किं./हे}) - (६.०९ \\ &\times \text{जमिनीतील उपलब्ध स्फुरद कि./हे}) \\ \text{खतामधून द्यावाचे पालास (कि./हे)} &= (२.४५ \times \text{अपेक्षित उत्पादन किं./हे}) - (०.१३ \\ &\times \text{जमिनीतील उपलब्ध पालास कि./हे}) \end{aligned}$$

वरील माती परीक्षण आधारित अपेक्षित उत्पादन मिळविण्याच्या सूत्रांचा वापर करून खते दिल्यास तुल्य संस्कारापेक्षा ५९.८२ टक्के पर्यंत उत्पादन वाढ झाल्याचे दिसून आले आहे.

४. जीराईत मिरची (फुले साई) या पिकाकरीता परीक्षण व अपेक्षित उत्पादन तंत्रावर आधारित शेंद्रिय व रासायनिक खतांचा सयुक्तिक वापर करून मिरची पिकाचे अपेक्षित उत्पादन मिळविण्यासाठी शुत्रे विकसित करण्यात आली. सूत्रे खालील प्रमाणे आहेत.

$$\begin{aligned} \text{खतामधून द्यावाचे नत्र (कि./हे)} &= (३.५८ \times \text{अपेक्षित उत्पादन किं./हे}) - (०.०७ \\ &\times \text{जमिनीतील उपलब्ध नत्र कि./हे}) \\ \text{खतामधून द्यावाचे स्फुरद (कि./हे)} &= (३.०३ \times \text{अपेक्षित उत्पादन किं./हे}) - (०.३७ \\ &\times \text{जमिनीतील उपलब्ध स्फुरद कि./हे}) \\ \text{खतामधून द्यावाचे पालास (कि./हे)} &= (२.७० \times \text{अपेक्षित उत्पादन किं./हे}) - \\ &(०.०२५ \times \text{जमिनीतील उपलब्ध पालास कि./हे}) \end{aligned}$$

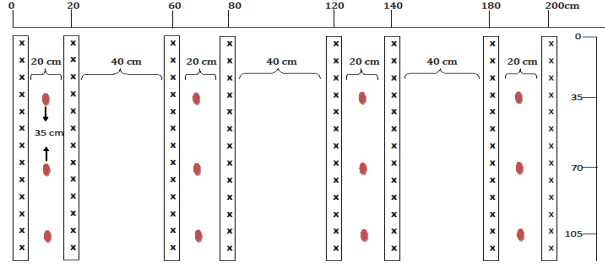
५. उप-पर्वतीय विभागातील मध्यम खोल जमिनीत खरीप हंगामात भुईमुंगच्या (फुले प्रगती) वाळलेल्या शेंगा व वाळलेल्या वेलांच्या अधिक उत्पादनासाठी शिफारशीत रासायनिक खत मात्रा बरोबर पेरणीपूर्वी प्रेसमड किंवा गांडूळखत किंवा शेणखत प्रती हेक्टरी ५ टन देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

६. उप-पर्वतीय विभागातील हलक्या जमिनीत, जोडओळ (१५-१५ से.मी.) पेरभात पिकासाठी ७५ % शिफारशीत रासायनिक खत मात्रा (७५:३७.५:३७.५ किलो प्रती हेक्टरी नत्र, स्फुरद व पालास) गोळी (ब्रिकेट) स्वरूपात पेरणीच्या वेळी (१५ से.मी. च्या जोडओळीत, २७ से. मी. अंतरावर पाहारीच्या सहाय्याने ८-१० से.मी. खोलीवर ३.०६ ग्रामची एक गोळी) अधिक उत्पादन व आर्थिक फायद्याकरिता देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

७. महाराष्ट्राच्या उप-पर्वतीय विभागातील हलक्या जमिनीत अधिक उत्पादन व आर्थिक फायद्याकरिता नाचणी पिकाची रोप २० × ४० से. मी. जोडओळीत करून ५ टन शेणखत पार्टी हेक्टरी + शिफारशीत अन्नद्रव्यांची ७५ टक्के खतमात्रा (नत्र ४५ किलो + २२.५ किलो प्रती हेक्टर) ब्रिकेट (गोळी) स्वरूपात देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

सुधारित तंत्रज्ञान

ब्रिकेट १२७ किलो प्रती हेक्टर २० से.मी. च्या जोडओळीत ३५ से मी. अंतरावर ५ ते ७ से मी. खोलीवर २.७ ग्रामची १ ब्रिकेट द्यावी.

८. महाराष्ट्राच्या उपपर्वतीय विभागात गंधकाची कमतरता असलेल्या जमिनी मध्ये सोयाबीन-गहू या पीक पद्धतीत अधिक उत्पादन, आर्थिक फायद्या करीता व अन्नद्रव्याची पातळी राखण्यासाठी सोयाबीन पिकास शिफारशीत अन्नद्रव्याच्या मात्रेसह (प्रती हेक्टरी ५०:७५ किलो नत्र : स्फुरद) २० किलो प्रती हेक्टर गंधकाची भुकटी शेणखता सोबत एक महिना पुर्वि द्यावेतसेच गंधकाच्या अवशिष्टाच्या परिणामामुळे गहू पिकास शिफारशीत अन्नद्रव्ये(१२०:६०:४० नत्र : स्फुरद : पालाश किलो प्रती हेक्टर) शेणखताच्या मात्रेसह देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
९. महाराष्ट्राच्या उप-पर्वतीय विभागात नाचणी पिकाच्या अधिक उत्पादन व आर्थिक फायद्याकरीता २ % १९:१९:१९ खताची एक फवारणी नाचणीच्या पुर्व फुलोरा अवस्थेत करावी, शिफारस खत मात्रा ४५:२२.५ नत्र:स्फुरद (ब्रिकेट स्वरूपात) किलो प्रति हेक्टर अधिक शेणखत ५ टन प्रति हेक्टरी देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
१०. महाराष्ट्राच्या उपपर्वतीय विभागात जस्ताची कमतरता असलेल्या हलक्या जमिनी मध्ये मका पिकाच्या अधिक उत्पादन आणि आर्थिक फायद्या करीता तसेच जमिनीत जस्ताची पातळी राखण्याकरिता पिकास माती परीक्षणाच्या आधारावर शिफारशीत अन्नद्रव्य आणि शेणखत (१० टन प्रति हेक्टर (सोबत २५ किलो प्रती हेक्टर झिंक सलफेट) एक आठवडा ५०० किलो शेणखता सोबत मुरवून पेरणी पूर्वी) देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे
११. महाराष्ट्राच्या उपपर्वतीय विभागात पालाशची कमतरता असलेल्या हलक्या जमिनी मध्ये भुईमूग पिकाच्या अधिक उत्पादन व आर्थिक फायद्याकरीता आणि जमिनीत पालाशची पातळी राखण्या करिता शिफारशीत अन्नद्रव्य(२५कि. नत्र:५०कि. स्फुरद आणि १० टन शेणखत प्रति हेक्टर) सोबत २०किलो प्रती हेक्टर पालाश देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

क. कृषिविद्या

१. उप-पर्वतीय विभागातील हलक्या व उथळ जमिनीसाठी दापोली-1 व बी-11 या सूधारीत नागली वाणाकरीता 30 कि नत्र व 20 कि स्फुरदाची मात्रा देण्याची शिफारस करण्याज येत आहे (1990-91)

२. उप-पर्वतीय विभागामध्ये उथळ व उताराच्या जमीनीवर सोयाबीनचा एम.ए.सी.एस.-13 आणी मोनॅटोया वाणची जीरायत खाली 45 X 5 सेमी अंतरावर पेरावा आणी त्यास पेरणीच्यावेळी हेक्टरी 50किलो नत्र व 100 स्फुरदाची मात्रा दयावी.
३. उप-पर्वतीय विभागातील पर्जन्यगट 9 व 12 मधील ड व ई भू प्रकारामध्ये खरीप संकरीत ज्वारीच्या अधिक धान्य व कडबा उत्पादनासाठी संकरीत ज्वारीची पेरणी नियमित पावसाळा सुरू झाल्यावर (23 वा हवामान आठवडा)करावी.(1993-94)
४. उप-पर्वतीय विभागातील पर्जन्यगट 7, 9 व 12 मधील ड व ई भू प्रकारामध्ये अधिक धान्य उत्पादनासाठी खरीप हंगामात नागलीची लागण पारंपारीक पुर्नलागन (हवामान आठवडा 27 ते 28) पध्दती ऐवजी पेरणी किंवा टोकन पध्दतीने हवामान आठवडा क्र 22 ते 24 दरम्यान करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (1996-97)
५. उप-पर्वतीय विभागातील पर्जन्यगट 7, 9 व 12 मधील ड व ई भू प्रकारामध्ये नागली/नाचणी पिकामध्ये सोयाबीन अथवा चवळी पिक 2:4 अथवा 4:4 या प्रमानात अंतरपिक म्हणून अधिक धान्य उत्पादन आणी निव्वळ नफा मिळविणेसाठी घेण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (1997-98).
६. नागली पिकाच्या शिफारशीत खत मात्रेत बचत करून अधिक धान्य उत्पादनासाठी जिवाणम खत बिजप्रक्रिया सोबत 45 किलो नत्र + 22.5 किलो स्फुरद प्रति हेक्टरी मात्रेची उप-पर्वतीय विभागातील हलक्या जमिनीसाठी शिफारस करण्यात येत आहे. (1998-99).
७. नाचणी पिकातील तणांचे व्यवस्थापन करण्यासाठी आयसोप्रोटुरॉन या तणनाशकांचे 0.375कि.ग्रॅ.क्रियाशिल घटक प्रति हेक्टरी 500 लिटर पाण्यात मिसळून पेरणीनंतर लगेच किंवा उगवणीपूर्वी फवारणी करावी किंवा ऑक्झीफलूफेनची 0.100 कि.ग्रॅ. क्रियाशिल घटक प्रति हेक्टरी 500 लिटर पाण्यात मिसळून पेरणीपूर्वी फवारणी करावी व पेरणीनंतर 30 दिवसांनी एक वेळ खूरपणी करावी किंवा दोनवेळा खूरपणी (पेरणीनंतर 30 आणि 45 दिवसांनी) अधिक दोनवेळा कांळपणी (पेरणीनंतर 25 आणि 40 दिवसांनी) करण्याची शिफारस उप-पर्वतीय विभागातील पर्जन्यगट 9 व 12 मधील ड व ई प्रकाराच्या जमिनीमध्ये करण्यात येत आहे. (2000-01).

इ. उद्यानविद्या

१. औषधी वनस्पती

दवना या वनस्पतीचे जास्तीत जास्त सूका पाला मिळविणे करीताखालीलप्रमाणे मशागतीची शिफारस करणेत येत आहे.

अ) दवना या वनस्पतीची लागवड 7.5 X 10 से.मी.वर करावी.

ब) रासायनिक खताची मात्रा बेसल डोस म्हणून शेणखत -6 टन,नत्र-50किलो,स्फुरद-40 किलो व पालाश-60 किलो प्रति हेक्टरी दयावे. त्यानंतर नत्र 50 किलो लागवडीनंतर 1 महिन्यांनी दयावे.

क) पुर्नलागवडीनंतर 3 आठवड्यांनी शेंडा खोडावा त्याचबरोबर 125 पीपीएम जीए या संजीवकाची 2 वेळा फवारणी करावी .

२. भेंडीच्या बियाचे अधिक उत्पादन मिळविण्यासाठी भेंडीची लागवड 20 X 30 सें.मि. अंतरावर करावी. रासायनिक खताची मात्रा नत्र-100 किलो (बेसल डोस 50% व टॉप डोस 50%), स्फुरद - 50 किलो व पालाश 50 किलो हा बेसल डोस म्हणून द्यावा अशी शिफारस करणेत येत आहे. टॅपीओका प्रक्रिया करणेकरिता एस - 865, एच-2304 या वाणाची शिफारस मऊ व मध्यम प्रतिच्या जमिनीत करणेत येत आहे.
३. काजू गर व फळ यांचे अधिक उत्पादन व उत्तम आहार मुल्य असलेला काजूचा आयजीपी 14/2 हा वाण उपपर्वतीय विभागामध्ये लागवडीसाठी शिफारस करणेत येत आहे.

ई. अखिल भारतीय समन्वित नाचणी व तत्सम तृणधान्य संशोधन प्रकल्प

अ) सुधारित वाण निर्मिती:

अखिल भारतीय समन्वित नाचणी व तत्सम तृणधान्य संशोधन प्रकल्प, वि.कृ.सं.के., कोल्हापूर मार्फत नाचणी, वरई व तत्सम तृणधान्य पिकांच्या सुधारित वाणांची निर्मिती करण्यात आलेली आहे. सदर वाणाची माहिती खालील प्रमाणे.

अ. क्र.	पिक	वाणाचे नाव	प्रसारित वर्ष	ठळक वैशिष्ट्ये
१.	नाचणी	फुले नाचणी	२०११	<ul style="list-style-type: none"> अधिक उत्पादन क्षमता (२५.०४ क्विंटल/हेक्टर) हा वाण उशिरा पक्व होणारा (गरवा) असून ११५ ते १२० दिवसात काढणीस तयार होतो. या वाणाच्या दाण्याचा रंग फिकट तांबूस आहे. हा वाण ८० ते ८५ दिवसात फुलोऱ्यात येत असून उंच वाढणारा आहे.
२.	वरी/ वरई	फुले एकादशी	२०१५	<ul style="list-style-type: none"> अधिक उत्पादन क्षमता (१२.६२ क्विंटल/हेक्टर) हा वाण मध्यम उशिरा पक्व होणारा (गरवा) असून १२० ते १३० दिवसात काढणीस तयार होतो. हा वाण मध्यम वाढ होणारा असून न लोळणारा आहे. दाण्यांचा रंग तांबूस चकाकी असणारा आहे

				
३.	बर्टी	फुले बर्टी-१		<ul style="list-style-type: none"> • अधिक उत्पादन क्षमता (१७.८१ क्विंटल/हेक्टर) • हा वाण ९५ ते १०५ दिवसात काढणीस तयार होतो. • दाण्याचा रंग राखाडी व चकाकी असणारा आहे. • या वाणात लोह (६५ पी.पी.एम), कॅल्शियम (४५२.५ पी.पी.एम) आणि फोस्फरस (३११० पी.पी.एम) आहे.
४.	नाचणी	फुले कासारी	२०१९	<ul style="list-style-type: none"> • अधिक उत्पादन क्षमता (२२.४४ क्विंटल/हेक्टर) • हा वाण मध्यम मुदतीत पक्व होणारा (निमगरवा) असून १०० ते ११० दिवसात काढणीस तयार होतो. • या वाणाच्या दाण्याचा रंग तपकिरी आहे. • हा वाण ६५ ते ७५ दिवसात फुलोऱ्यात येत असून बुटका वाढणारा आहे.

सुधारित वाण

१) नाचणी वाण- 'फुले नाचणी' प्रसारित वर्ष- २०११

२) वरई वाण- 'फुले एकादशी' प्रसारित वर्ष- २०१५

३) बर्टी वाण- 'फुले बर्टी - १' प्रसारित वर्ष- २०१७

४) नाचणी वाण- 'फुले कासारी' प्रसारित वर्ष- २०१९

कृषिविद्या (नाचणी)

१) नाचणी पिकामध्ये आंतरपीक अभ्यासणे (२००९-१०):

“अधिक धान्य उत्पादन आणि निव्वळ नफा मिळविण्यासाठी उप-पर्वतीय विभागातील पर्जन्य गट क्रमांक ९ मधील हलक्या व उथळ स्वरूपाच्या जमिनीवर नागली/ नाचणी पिकामध्ये उडीद किंवा मटकी ८:२ या प्रमाणात आंतरपीक घेण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.”

२) नाचणी पिकामधील खत व्यवस्थापन (२०१२-१३)

“उप-पर्वतीय विभागातील हलक्या जमिनीत, अधिक तृपादन व आर्थिक फायद्यासाठी नाचणी पिकाची रोप लागण २०:४० से.मी. जोड ओळीत करून शिफारसीत खत मात्रेच्या ७५ टक्के खत मात्रा (४५: २२.५ :०० नत्र:स्फुरद:पालाश किलो/हेक्टरी) गोळी (ब्रिकेट) स्वरूपात रोप लावणीचे वेळी (२० सेमी च्या जोडओळीत ३५ सेमी अंतरावर ५ ते ७ से.मी. खोलीवर २.७ ग्रमची एक गोळी) देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.”

३) नाचणी पिकात खताच्या वेगवेगळ्या मात्रांचा परिणाम अभ्यासणे (२०१५)

“महाराष्ट्राच्या उप-पर्वतीय विभागात नाचणीच्या अधिक उत्पादन आणि आर्थिक फायद्यासाठी प्रति हेक्टर ५ टन शेणखत + नत्र ६० किलो, स्फुरद ३० किलो आणि पालाश ३० किलो या खत मात्रेसोबत जिवाणू संवर्धकाची बीजप्रक्रिया (प्रति किलो बियाण्यास प्रत्येकी २५ ग्रम अझोस्फिरीलम ब्रासिलेंस आणि अस्पेर्जीलस अवामोरी) करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

४) बदलत्या हवामानानुसार नाचणी पिकामध्ये पेरणीच्या वेगवेगळ्या तारखेचा परिणाम अभ्यासणे (२०१९)

“महाराष्ट्राच्या उप-पर्वतीय विभागात पावसाचे आगमन उशिरा झाल्यास नाचणी पिकाचे अधिक अधिक उत्पादन (२२.५१ आणि २९.८८ क्वि/ हे.) आणि आर्थिक फायद्यासाठी फुले नाचणी वाणाची पेरणी जूनच्या चौथ्या आठवड्यात (२६ वा हवामान आठवडा) करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे”

५) वरईमध्ये कारळा या पिकांचा आंतरपीक म्हणून उपयोगिता अभ्यासणे (२०१९)

“वरई पिकाचे अधिक धान्य उत्पादन आणि निव्वळ नफा मिळविण्यासाठी उप-पर्वतीय विभागात विभागात वरई पिकामध्ये कारळा ४:१ या प्रमाणात आंतरपीक घेण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.”

अ.क्र	तपशिल	माहिती
१	संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता	कृषि संशोधन केंद्र, गडहिंगलज. ता- गडहिंगलज, जि-कोल्हापूर
२	स्थापना वर्ष	१९५७
३	संपर्क(दूरध्वनी /फॅक्स/ ई-मेल)	०२३२७-२२२ ४५६ ई-मेल- ars_gadhinglaj@rediffmail.com ई-मेल- ars.gadhinglaj-mh@gov.in
४	संशोधनाचे प्रमुख पिक	कोरडवाहू मिरची, तंबाखू, कडधान्य व गळीतधान्य
५	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी	सोबत जोडले आहेत.
६	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रिय कर्मचारी)	शास्त्रज्ञ-१, संशोधक-१
७	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेष प्रक्षेत्राची संरक्षण भित)	कृ.सं.कें, गडहिंगलज येथे पिकांचे संरक्षण करण्यासाठी प्रक्षेत्राच्या समोवताली तारेचे कुपण उपलब्ध आहे. तसेच बिजोत्पादन धान्य मळणी व साठवणूकीसाठी खळे व उंदीर प्रतिबंधक पत्र्याचे गोदाम उपलब्ध आहे. हंगामी दैनंदिन कर्मचा-यांकरिता पाण्यासाठी एक कूपनलिका उपलब्ध आहे.
८	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण-	प्रक्षेत्रावर कार्यालयाकडे एकूण ४.९५ हेक्टर निव्वळ लागवडीखालील क्षेत्र उपलब्ध आहे. सदर जमिनीचा वापर संशोधन (कृषि विद्या आणि वनस्पतीशास्त्र चाचणी प्रयोग) व बिजोत्पादन या करिता करण्यात येतो.

प्रादेशिक ऊस आणि गुळ संशोधन केंद्र, कोल्हापूर

- १ संशोधन केंद्र नाव व पत्ता प्रादेशिक ऊस आणि गुळ संशोधन केंद्र, श्री शाहू मार्केट
यार्डासमोर, कोल्हापूर-४१६००५
- २ स्थापना वर्ष १९५८
- ३ संपर्क (दुरध्वनी/फॅक्स/ई-मेल) दुरध्वनी क्रमांक : (०२३१) २६५१४४५
ईमेल आयडी : rsjrs_kpr@rediffmail.com
rsjrs_kolhapur@rediffmail.com
- ४ संशोधनाचे प्रमुख पिक ऊस
- ५ आजपर्यंत करण्यात आलेल्या शिफारसी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)
- अ सुधारित वाण
- १ को ७५२७ फोटोग्राफ वेगळ्या पानावर
- २ को ८०१४ फोटोग्राफ वेगळ्या पानावर
- ३ को ९२००५ फोटोग्राफ वेगळ्या पानावर
- ब उत्पादन तंत्रज्ञान/शिफारशी
- १ ऊसाची उगवण चांगल्या व जास्त प्रमाणात होण्यासाठी उसाच्या खालचा १/३ भाग वगळून वरचा २/३ भाग बेणे म्हणून वापरणे आवश्यक असते. (१९५८-५९)
- २ कोल्हापूर विभागातील सुरु ऊसाकरीता प्रति हेक्टरी २०० किलो नत्र युरीयामधून आणि ९० किलो निंबोळी पॅड लागणीनंतर ८ व्या आणि १६ व्या आठवड्यात दोन समान हप्त्यात देण्याची शिफारस केली आहे. (१९७९-८०)
- ३ कोल्हापूर विभागातील नदीबुड (पूरग्रस्त) भागासाठी सुरु ऊसास प्रति हेक्टरी ५० किलो झिंक सल्फेट देण्याची शिफारस केली आहे. (१९८०-८१)
- ४ कोल्हापूर विभागातील नदीबुड (पूरग्रस्त) भागासाठी अधिक ऊस उत्पादनासाठी प्रति हेक्टरी ३७५ किलो नत्र देण्याची शिफारस केली आहे. (१९८४-८५)
- ५ कोल्हापूर विभागामध्ये सर्व वाणांची डिसेंबर मध्ये लागण करून पुढील वर्षी जानेवारी मध्ये तोडणी करणे फायदेशीर आहे. (१९८४-८५)
- ६ विभागीय ऊस चाचणीकरिता को ८०१४ या जातीची शिफारस देण्यात येते. (१९८५-८६)
- ७ सुरु ऊसाकरीता २५० किलो नत्र प्रति हेक्टरी युरीयामधून ४ हप्त्यात देवून (१०:४०:१०:४०) लागणीच्यावेळी प्रति हेक्टरी ११५ किलोस्फुरद आणि ११५ किलो पालाश दिला असता उसाच्या आणि शर्करेच्या उत्पादनात वाढ झाल्याचे दिसून आले. (१९८९-९०)

- ८ सुरु ऊसातील प्रभावी तण नियंत्रणासाठी प्रति हेक्टरी २ किलो अट्राझीन (क्रियाशील घटक) तण उगवणी अगोदर आणि १ किलो २, ४-डी लागणीनंतर ८ ते १० आठवड्यांनी फवारले असता तणांचे नियंत्रण होते. (१९८९-९०)
- ९ अधिक शर्करा आणि ऊस उत्पादन मिळविण्यासाठी को ८०१४ आणि को ७५२७ या जातीची पूरग्रस्त भागात नोव्हेंबर महिन्यात लागणीकरीता शिफारस करण्यात येत आहे. (१९९२-९३)
- १० खोडवा ऊसातील प्रभावी तण नियंत्रणासाठी प्रति हेक्टरी १ किलो अट्राझीन (क्रियाशील घटक) + १ किलो (क्रियाशील घटक) २,४-डी (सोडियम साल्ट) खोडवा घेतल्यानंतर आणि पाणी दिल्यानंतर फवारले असता तणांचे नियंत्रण होवून ऊसाच्या आणि व्यापारी शर्करेच्या उत्पादनात वाढ होते. (१९९३-९४)
- ११ सुरु ऊसामध्ये सोयाबीन या आंतरपीकाची टोकण १५ सेमी अंतरावर सरीच्या एका बाजूला केल्यास ऊसाचे उत्पादन, शर्करा उत्पादन, सेंद्रिय कर्ब प्रमाण आणि जास्त आर्थिक फायदा होतो (१९९४-९५)
- १२ चांगल्या प्रतीचा गुळ आणि गुळाची साठवण क्षमता वाढविण्यासाठी ऊस लागवडीसाठी देण्यात येणा-या शिफारशीत खत मात्रेच्या २० टक्के कमी नत्र, स्फुरद आणि पालाश देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (१९९४-९५)
- १३ सुरु ऊसामध्ये प्रभावी तण नियंत्रण त्यायोगे ऊस आणि शर्करेचे उत्पादन वाढविण्यासाठी प्रति हेक्टरी ०.५ किलो क्रियाशील घटक असणारे आयसोगाड तण उगविण्या अगोदर आणि १ किलो क्रियाशील घटक असणारे २,४-डी तण उगविण्या नंतर फवारावे (१९९४-९५)
- १४ काकवीची साठवण क्षमता वाढविण्यासाठी १०४ ते १०५ अंश सेल्सिअस तापमानास काकवी तयार करताना ०.०४ टक्के सायट्रिक आम्ल काकवीमध्ये खडे टाळण्यासाठी आणि रंगाची प्रत सुधारण्यासाठी तसेच परिरक्षक म्हणून ०.१ टक्के पोटॅशियम अथवा ०.५ टक्के बेनाझोयिक आम्लाचा वापर करावा (१९९५-९६)
- १५ जास्त आद्रता असणा-या विभागामध्ये गुळ साठविण्यासाठी आयआयएसआर निर्मित १ क्विंटल क्षमतेचे ड्राईंग कम स्टोरेज बिन शिफारशीत करणेत येत आहे (१९९६-९७)
- १६ चांगल्या प्रतीच्या गुळासाठी १००० लिटर ऊसाच्या रसामध्ये शुद्धीकारक म्हणून २ किलो भेंडीचे खोड वापरण्याची शिफारस करणेत येत आहे. रान भेंडीच्या बिगर हंगामात फालसा या वनस्पतीचा रस शुद्धीकारक म्हणून भेंडीच्या खोडाचा वापर करावा (१९९७-९८)
- १७ चांगल्या प्रतीच्या गुळासाठी १००० लिटर ऊसाच्या रसामध्ये १५० ते २०० ग्रॅम चुना आणि १५० ते २०० ग्रॅम अर्सेनिकमुक्त फास्फोरिक आम्लाचा वापर ऊस रसाचा सामू ५.५ ते ६.५ दरम्यान आणण्यासाठी करावा.(१९९७-९८)
- १८ चांगल्या प्रतीच्या गुळासाठी आणि जास्त गुळ उता-यासाठी १२ तासांच्या आतील तोडलेल्या ऊसाचा वापर करावा. (१९९७-९८)
- १९ गुळ तयार करतेवेळी लोह धातूचा रसाशी संपर्क येवून गुळाची प्रत खराब होवू नये म्हणून क्रोमियम धातूचा मुलामा दिलेल्या चरख्यातून ऊस गाळून स्टेनलेस स्टील धातूच्या कढईत गुळ तयार करावा. चांगल्या प्रतीचा गुळ तयार करताना रस शुद्धीकरणासाठी भेंडीचा रस अथवा भेंडीचा रस आणि अनटो बियांच्या चूर्णाचा रंगार्क वापरावा. (१९९७-९८)
- २० आद्रतायुक्त हवामानाच्या विभागात गुळ साठविणे साठी भारतीय ऊस संशोधन संस्थेने विकसित केलेली १ क्विंटल क्षमतेची गुळ वाळवण आणि साठवण कोठीची शिफारस करणेत येत आहे.
- लहान बादलीच्या आकाराचे आणि वडीच्या आकाराचे गुळ साचे वापरून तयार केलेला गुळ साठवणुकीत चांगल्या प्रकारे टिकतो. (१९९७-९८)

- २१ सुपराफास्फो हे सूक्ष्म जीवाणुयुक्त खत १२.५ किलो प्रति हेक्टरी लागणीचेवेळी शिफारशीत खत मात्रेबरोबर सुरु ऊस व साखर उत्पादन वाढीसाठी शिफारशीत करण्यात येत आहे. (१९९७-९८)
- २२ अग्रोमिक्स हे दुय्यम अन्नघटकयुक्त खत २५० किलो प्रति हेक्टरी लागणीच्यावेळी अथवा दोन समान हप्त्यात १२५ किलो लागणीच्यावेळी व १२५ किलो बंधाणीचेवेळी सुरु ऊस पिकास शिफारशीत खत मात्रेबरोबर ऊस व साखर उत्पादन वाढीसाठी शिफारशीत करण्यात येत आहे. (१९९७-९८)
- २३ सुरु ऊस व साखर उत्पादन वाढीसाठी शिफारशीत (२५०:११५:११५ कि. नत्र:स्फुरद:पालाश/हे.) मात्रेबरोबर अग्रोविन सूक्ष्म अन्न घटकयुक्त खत लागणीच्यावेळी ५० किलो प्रति हेक्टरी प्रति अथवा दोन समान हप्त्यात २५ किलो व २५ किलो भरणीच्यावेळी देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (१९९७-९८)
- २४ सुरु ऊसात चान्यासाठी मका आंतरपीक म्हणून घेतल्याने ऊस व साखर उत्पादनासाठी लक्षणीय घट होत असल्याने सुरु ऊसात मका आंतरपीक घेवू नये. (१९९७-९८)
- २५ अधिक ऊस आणि साखर उत्पादनाकरीता पूर्व हंगामी को ८०१४ (महालक्ष्मी) या जातीची तोडणी १२ व्या महिन्यात करावी.
पूर्व हंगामी को ७५२७ या जातीपासून अधिक ऊस आणि साखर उत्पादन मिळविण्यासाठी सदर जातीची तोडणी १४ ते १६ महिन्यात करावी. को ८६०३२ आणि को ८०११ या जातीची तोडणी १४ महिन्यानि करावी. (१९९८-९९)
- २६ सुरु ऊस पिकाच्या अधिक ऊस आणि साखर उत्पादनाकरीता खत मात्रेच्या ७५% नत्र:स्फुरद:पालाश (१८८: ८७: ८७) खते प्रति हेक्टरी अधिक हिरवळीचे पीक म्हणून धेंचा अथवा ताग घेण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (१९९८-९९)
- २७ सुरु ऊस पिकाच्या अधिक ऊस आणि साखर उत्पादनाकरीता खत मात्रेच्या ७५% नत्र:स्फुरद:पालाश (१८८: ८७: ८७) खते प्रति हेक्टरी अधिक हिरवळीचे पीक म्हणून धेंचा अथवा ताग घेण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (१९९९-२०००)
- २८ खोडवा पिकाच्या अधिक ऊस आणि साखर उत्पादनाकरीता को एम ८८१२१ आणि को ८६०३२ या शिफारशीत वाणांची पूर्व हंगाम लागण करून जानेवारी तोडणीचा खोडवा ठेवावा अशी शिफारस करण्यात येत आहे. (१९९९-२०००)
- २९ सुरु ऊस पिकाच्या (को ८६०३२) अधिक ऊस, व्यापारी साखर उत्पादन आणि रसाची प्रत सुधारणेसाठी प्रति हेक्टरी ६० किलो मुलभूत गंधकाची मात्रा ऊस लागणीवेळी देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (१९९९-२०००)
- ३० सुरु ऊस पिकामध्ये दिलेली प्रति हेक्टरी ६० किलो गंधकाची मात्रा हि पुढील खोडवा ऊसाच्या उत्पादन व प्रतीवर परिणामकारक असल्याचे दिसून येते. (१९९९-२०००)
- ३१ भारी काळ्या जमिनीत सुरु ऊसाचे हेक्टरी १५० टन उत्पादनासाठी माती परीक्षणावर आधारित अपेक्षित उत्पादन तंत्रानुसार नत्र, स्फुरद आणि पालाश खतांची मात्रा शेणखतविरहीत शिफारशीत करण्यात येत आहे. (२०००-२००१)
- ३२ अधिक ऊस आणि साखर उत्पादनाकरीता पूर्व हंगामामध्ये लागण केलेल्या को ८६०३२ या वाणाची तोड १४ ते १६ महिन्यात देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. त्यामुळे ऊस उत्पादन (८.५९ आणि ४.८१ टक्के) आणि साखर उत्पादन (१०.९३ आणि ५.६८ टक्के) इतर वाणाच्या तुलनेत अधिक मिळते.
आशादायक ऊस वाणापैकी को ९२०१३ या वाणाची सरासरी ऊस आणि साखर उत्पादन क्षमता को ८६०३२ या वाणाच्या जवळजवळ दिसून येते. (२००३-२००४)

- ३३ खोडवा ऊस पिकापासून अधिक ऊस वा साखर उत्पादनाकरीता खोडवा पिकाची वेळेत मशागत (बगला फोडणे) करून भुईमूग हे आंतरपीक घेण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (२००३-२००४)
- ३४ को ८०१४ आणि को ८६०३२ या ऊस वाणापासून अधिक ऊस आणि साखर उत्पादनाकरीता नत्र खताच्या मात्रा चार हप्त्यात म्हणजेच १० टक्के लागणीच्या वेळी ४० टक्के सहा १० टक्के, दहा आठवड्यांनी आणि ४० टक्के १४ आठवड्यांनी भरणीच्यावेळी तसेच स्फुरद आणि पालाश खतांच्या मात्रा दोन समान हप्त्यात विभागून म्हणजेच अर्धी मात्रा लागणीच्या वेळी आणि अर्धी मात्रा भरणीच्यावेळी देण्याची शिफारस सुरु हंगामासाठी करण्यात आली आहे. (२००३-२००४)
- ३५ अधिक ऊस आणि व्यापारी शर्करा मिळवण्यासाठी सुरु हंगामी ऊसाची लागण एक डोळा रोप लागण पद्धतीने ६० सेमी किंवा ९० सेमी अंतरावर सलग सरीत करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (२००३-२००४)
- ३६ सुरु हंगामात जास्तीत जास्त ऊस उत्पादन आणि आंतरपीक उत्पादनासह जास्तीत जास्त आर्थिक नफा मिळविण्यासाठी दोन सरी आड एक सरी रिकामी (पट्टा) सोडून रिकाम्या सरीत (पट्ट्यात) काकडी (५० सेमी अंतरावर) किंवा कलिंगड (१०० सेमी अंतरावर) टोकण करून आंतरपीक म्हणून घेणे फायदेशीर दिसून आले. (२००३-२००४)
- ३७ राब चांगल्या स्थितीत ठेवण्यासाठी प्लास्टिक अथवा स्टेनलेस स्टील भांड्याचा वापरसह सायट्रिक आम्ल ४०० मिलिग्रॅम/किलो (प्रतिबंधक) आणि पोटशीयम मेटाबाय सल्फाईट १ग्रॅम/किलो (परिरक्षक) याप्रमाणे वापर करण्यासाठी शिफारस करण्यात येत आहे. (२००३-२००४)
- ३८ निर्यातक्षम गुळाच्या आवरणातील पालिस्टर/ अल्युमिनियम फाईल/ पालीथीन या तीन स्तरीय वेष्टनाची शिफारस करण्यात येत आहे. (२००३-२००४)
- ३९ गुळ प्रक्रियेमध्ये रस शुद्धीकरणासाठी ताज्या भेंडीच्या रोपांची उपलब्धता नसताना किंवा बिगर हंगामात त्याएवजी भेंडीची भुकटी १.६ किलो प्रति १००० लिटर ऊस रस याप्रमाणात वापरण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (२००३-२००४)
- ४० गुळ प्रक्रियेमध्ये जास्तीत जास्त मळी काढणे, रंग सुधारणा आणि अधिक उता-याकरीता भेंडी पावडर अथवा एस एन-२ या कृत्रिम शुद्धीकारकांचा २ मिलिग्रॅम प्रति लिटर आणि २ किलो भेंडी रोपांचा ठेचा प्रति १००० लिटर ऊस रसाकरीता वापरण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (२००३-२००४)
- ४१ निर्यातक्षम गुळाच्या उत्पादनासाठी गाळपापुर्वी ६० अंश सेल्सिअस उष्ण पाण्यामध्ये ऊस १० मिनिटे बुडवावा अशी शिफारस करण्यात येत आहे. (२००६-२००७)
- ४२ गुळ प्रक्रियेमध्ये ऊसाचा रस गाळणेकरीता ५०० मायक्रोनची जाळीसह २.५ अंश कोनाचा आणि २० प्रति मिनिट फिरणा-या चक्राकार यांत्रिक गाळण यंत्रणेची शिफारस करण्यात येत आहे. (२००६-२००७)
- ४३ साठवणुकीमध्ये काकवीची प्रत (एक वर्ष) अभंग राखण्यासाठी प्रति पाच मिनिट ७००० फेरे असणा-या अपकेंद्री यंत्राची शिफारस करण्यात येत आहे. (२००९-२०१०)
- ४४ कोल्हापूर पद्धतीने चांगल्या प्रतीच्या गुळ उत्पादनासाठी १००० लिटर ऊसाच्या रसासाठी १० फुट ६ इंच तळाचा व्यास असणारे पसरट भांडे फायदेशीर आहे. (२००९-२०१०)
- ४५ गुळ पावडरीच्या साठवणुकीकरिता ३०० गाझ जाडीची पालीथीन पिशवीमध्ये ३ मिमि आकाराच्या गुळ पावडर चांगल्या साठवणुकीसाठी योग्य आहे. (२००९-२०१०)

क विकसीत केलेली उपकरणे

- १ **इलेक्ट्रॉनिक थर्मामीटर:** काहीलीतील रसाचे विविध स्थितीतील तापमान मोजण्यासाठी तसेच काकवी अवस्था आणि मुळची अवस्था ठरविण्यासाठी उपलब्ध इलेक्ट्रॉनिक थर्मामीटर काहीलीला योग्य प्रकारे लावण्यासाठी सुधारणा करण्यात आली आहे. (२००३-२००४)
- २ **हार्डनेस टेस्टर:** गुळाचा कठीणपणा मोजण्यासाठी उपलब्ध टेस्टरमध्ये योग्य त्या सुधारणा करून गुळाकरीता वापरण्यासाठी तयार करण्यात आला आहे. (२००३-२००४)
- ३ **रहाट:** गुळ प्रक्रियेमध्ये रस ऊतू जाऊ नये म्हणून यांत्रिक पद्धतीने रस ढवळणी करण्यासाठी रहाटाच्या दांड्यांना एका विशिष्ट कोनात (३०°) पाते बसवून तसेच हळूवार आणि कमी श्रमात रहाट फिरविण्यासाठी दांड्याच्या दोन्ही बाजूंना बेअरींगचा वापर करण्यात आला आहे. (२००३-२००४)
- ६ **संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रीय कर्मचारी)**

अ	पदनाम	संख्या			
		मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे	शेरा
१	मुख्य योजना				
१	कृषिविद्यावेत्ता	०१	०१	-	
२	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक	०२	०१	०१	
३	कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक	०३	०१	०२	०१ सेवा संचित
४	कृषि सहाय्यक	०६	०३	०३	०१ सेवा संचित
५	वरिष्ठ लिपिक	०१	०१	-	-
६	कनिष्ठ लिपिक	०३	०१	०२	-
७	यांत्रिकी/विजतत्री	०१	०१	-	०१ सेवा संचित
८	शिपाई	०२	०२	-	०१ सेवा संचित
९	प्रयोगशाळा परिचर	०२	०१	०१	-
१०	पहारेकरी	०१	-	०१	-
११	मजूर	२३	११	१२	०१ सेवा संचित

आखिल भारतीय समन्वयीत ऊस संशोधन प्रकल्प

१	ऊस पैदासकार	०१	०१	-	-
२	सहाय्यक कृषिविद्यावेत्ता	०१	०१	-	-
३	कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक	०१	०१	-	-
४	प्रयोगशाळा सहाय्यक/ कृषि सहाय्यक	०१	०१	-	-

आखिल भारतीय समन्वयित काढणी पश्चात अभियांत्रिकी आणि तंत्रज्ञान प्रकल्प

१	वरिष्ठ संशोधन अधिकारी	०१	०१	-	-
२	कनिष्ठ संशोधन अधिकारी	०१	०१	-	-
३	वरिष्ठ तंत्रज्ञ/ कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक	०१	०१	-	-
४	यांत्रिकी	०१	-	०१	-
५	प्रयोगशाळा सहाय्यक	०१	०१	-	-
एकूण		५४	३२	२२	

- ७ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषतः प्रक्षेत्राची सरक्षण भिंत)
- कार्यालयीन परिसरास संरक्षण भिंत सुस्थितीत आहे परंतु शिरोली पुलाची येथील प्रक्षेत्रास कोणत्याही प्रकारची संरक्षण भिंत नाही
- ८ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे
- जमिनीचा पुरेपूर वापर होत आहे
- जमीन वापराचे विवरण पुढीलप्रमाणे
- कार्यालय परिसर क्षेत्र = २.३८ हे.
- एकूण संशोधन प्रक्षेत्र = २८.६७ हे.
- लागवडीखालील क्षेत्र = २४.०२ हे.
- इमारत/रस्ते याखालील क्षेत्र = ४.६५ हे.

शिफारशीत ऊस जाती व तंत्रज्ञान/ उपकरणे यांची छायाचित्रे

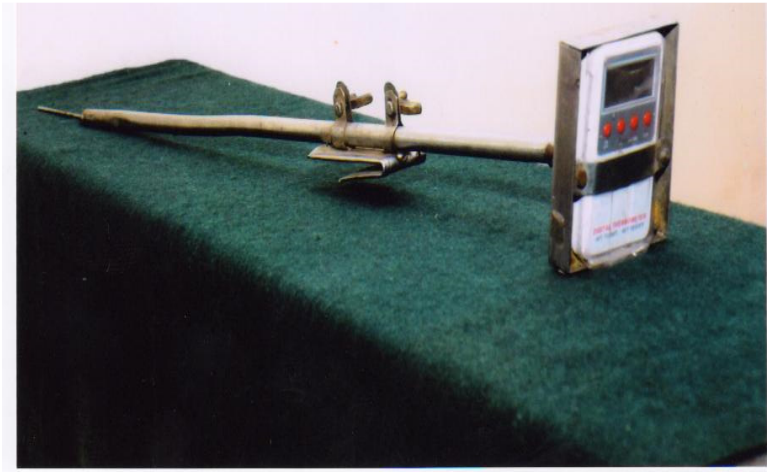
को ७५२७

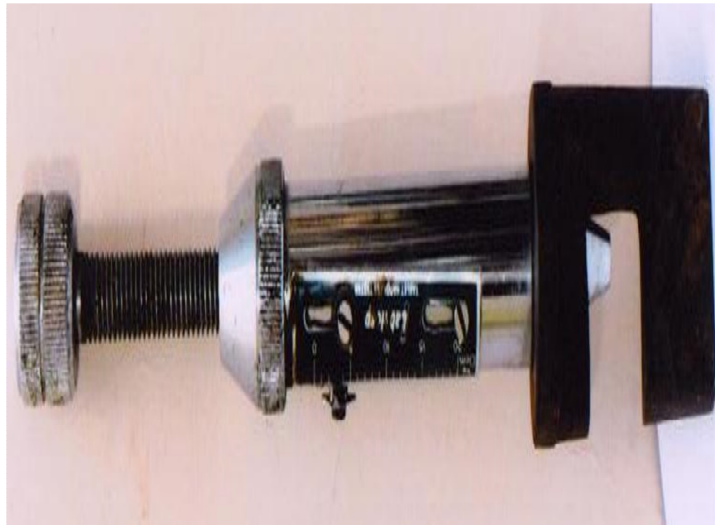
को ८०१४

को ९२००५

इलेक्ट्रॉनिक थर्मामीटर

हार्डनेस टेस्टर

कृषि संशोधन केंद्र, कराड, जि. सातारा

1. संशोधन केंद्र नाव व पत्ता कृषि संशोधन केंद्र, कराड, जि. सातारा
2. स्थापना वर्ष जून 1948
3. संपर्क (दूरध्वनी/फॅक्स/ई मेल) (02164) 255152, 255128
4. संशोधनाचे प्रमुख पिक भात
5. आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक उत्तम फोटोग्राफ)
 1. खरीप ज्वारीसाठी जवळचे पेरणी अंतर 30 x 10 सेंमी किंवा 30 x 15 सेंमी वापरावे आणि पेरणी मान्सून सुरु झाल्याबरोबर लगेच अथवा एक आठवड्याच्या आत करावी.
 2. भूईमूगाची पेरणी मान्सून सुरु झाल्याबरोबर लगेच अथवा आठवड्याच्या आत करावी.
 3. भूईमूग - ज्वारी सलग पीक पध्दतीत, जास्तीत जास्त आर्थिक फायदा मिळण्यासाठी खरीप भूईमूगास कमीत कमी 10 किलो नत्र + 30 किलो स्फुरद प्रति हेक्टरी आणि रब्बी ज्वारीस 40 किलो नत्र + 15 किलो स्फुरद प्रति हेक्टरी दयावे.
 4. रब्बी ज्वारीचे चांगले उत्पन्न मिळण्यासाठी पेरणीपूर्वी किंवा पेरणीनंतर लोड मारून जमीन घट्ट करावी.
 5. खरीप भूईमूग आणि रब्बी ज्वारी सलग पिक पध्दतीत कोरडवाहू रब्बी ज्वारीसाठी, मध्यम खोल जमिनीत 75 किलो नत्र प्रति हेक्टरी शिफारस करण्यात येत आहे.
 6. नागलीच्या गोदावरी या वाणास 60 किलो नत्र + 20 किलो स्फुरद प्रति हेक्टरी दयावे.
 7. खरीप हंगामात सुर्यफुलाची पेरणी 45-30 सेमी अंतरावर आणि 60 किलो नत्र + 30 किलो स्फुरद प्रति हेक्टर देवून करावी.
 8. खरीप ज्वारी, मूग, सोयाबीन, तुर आणि मका या पिकांची पेरणी 25 व्या हंवामान आठवड्यात करावी.
 9. मर्यादित पाण्याच्या सोयीच्या ठिकाणी (दोन पाणी) निव्वळ नफा जास्त मिळण्यासाठी शेतक-यांनी खरीप भुईमुगाच्या (जे. एल. 24) काढणीनंतर लगेच करडईची पेरणी करावी.
 10. मर्यादित पाण्याची सोय असलेल्या (दोन पाणी) ठिकाणी निव्वळ नफा जास्त मिळण्यासाठी शेतक-यांनी खरीप सोयाबीन काढणीनंतर लगेच करडईची पेरणी करावी.
 11. जास्तीत जास्त निव्वळ नफा मिळण्यासाठी ज्वारी + सोयाबीन 2:4 किंवा 2:1 या प्रमाणात आंतर पिक पध्दतीचा निव्वळ ज्वारी किंवा निव्वळ सोयाबीन पध्दती ऐवजी वापर करावा.
 12. खरीप ज्वारीपासून अधिक उत्पन्न आणि ज्यास्त निव्वळ फायदा मिळण्यासाठी संपूर्ण रासायनिक खताची मात्रा (120 किलो नत्र + 60 किलो स्फुरद + 60 किलो पालाश प्रति हेक्टरी) देवून दोन

ओळीमध्ये फोकलेला (1 किलो प्रती हेक्टर).राजगीरा पेरणीनंतर 30 दिवसांनी जमिनीत गाडावा.

13. बासमती - 370 या भाताच्या वाणास हेक्टरी 90 किलो नत्र + 45 किलो स्फुरद + 50 किलो पालाश दयावे.
14. अधिक उत्पादन व निव्वळ नफयासाठी बासमती भाताची पेरणी ट्रॅक्टर नांगराच्या पाठीमागे 100 टक्के शिफारस केलेल्या रासायनिक खताची मात्रा देऊन करावी.
15. ज्वारी- मेथी- भुईमूग सलग पिक पध्दतीचा अवलंब करताना 100 टक्के रासायनिक खताची मात्रा खरीप ज्वारीला व 125 टक्के मेथीला आणि 100 टक्के भूईमूग पिकाला दयावी.
16. बासमती भात - गहू सलग पिक पध्दतीत भाताच्या दर सहा ओळीनंतर वाफयाच्या वरंब्यावर तागाची टोकन करावी आणि पेरणीनंतर 45 दिवसांनी भाताच्या दोन ओळीमध्ये ताग गाडल्यास उत्पादन घट न येता दोन्ही पिकाच्या शिफारस केलेल्या रासायनिक खतामध्ये 50 टक्के बचत होते.
17. खरीप सोयाबीनमध्ये तूरीचे आंतरपिक 3:1 या प्रमाणात घ्यावे.
18. सरी-वरंबा पध्दतीने घेतलेल्या बासमती भात सरीमध्ये पेरावा आणि सरीवर सोयाबीनची एक ओळ भात पेरणीनंतर एक महिन्यांनी टोकावी.
19. महाराष्ट्राच्या उपपर्वतीय विभागात, खरीप पेर भात पिकातील तण नियंत्रणासाठी दोन खुरपण्या अनुक्रमे पेरणीनंतर 20 व 40 दिवसांनी कराव्यात किंवा पेंडामिथॅलिन 30 टक्के + 2, 4 डी अनुक्रमे (0.75 +0.50 किलो क्रयाशिल घटक प्रति हेक्टरी) उगवणीपूर्वी फवारणी आणि एक खुरपणी पेरणीनंतर 40 दिवसांनी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
20. महाराष्ट्राच्या कृष्णा -कोयनेच्या खो-यामध्ये पेर भात (बासमती) - हरभरा या पिक पध्दतीपासून अधिक उत्पादन व फायदयासाठी भातास शेणखत 5 टण +100 किलो नत्र प्रति हेक्टरी देऊन, हरभरा या पिकास शिफारशीत अन्नद्रव्यांची मात्रा (25 किलो नत्र व 50 किलो स्फुरद प्रति हेक्टरी) देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

6.

संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ
(शास्त्रज्ञ, संशोधक क्षेत्रिय कर्मचारी)

सहयोगी प्राध्यापक व
प्रभारी अधिकारी, कृषि
संशोधन केंद्र कराड

सहायक प्राध्यापक, कृषि
वनस्पतीशास्त्र,

सहायक प्राध्यापक, कृषि
विद्या

डॉ. यु. एम. बोरले

डॉ. व्ही . आर.
आवारी

रिक्त

सेवा संचित कृ. म.
मुक्ताईनगर, जि.
जळगांव

वरिष्ठ संशोधन सहायक	श्री. सी. एम. कांबळे	आचार्य पदवीकरीता, कार्यमुक्त (गुजरात)
कनिष्ठ संशोधन सहायक	श्री. आर. एस. वाघमोडे	-----
कृषि सहायक	श्री. एन. आर. डिसले	-----
	श्री. टी. ए. पवार	सेवा संचित, कृ.म. कराड
कनिष्ठ लिपीक	श्री. पी. एन. पाटील	-----
	रिक्त	-----
शिपाई	रिक्त	-----
पहारेकरी	श्री. एस. अ. सुर्वे	-----
	रिक्त	-----
मजूर	श्री. जी. जी. कोकरे	
	श्री. जी. एल. कांबळे	
	श्री. आर. बी. आडसूळ	
	श्री. अ. व्ही. ढावरे	
	रिक्त	
	रिक्त	

7. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषता प्रक्षेत्रांची संरक्षण भिंत)

सिंचन सुविधा : 3 बोरवेल, 1 विहीर,

प्रक्षेत्र संरक्षक भिंत नाही.

8. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमीनीच्या तुलनेत जमीनीचा वापर होत आहे का विवरण द्यावे.

होय.

कृषि संशोधन केंद्र कराड यांचेकडील एकूण 13.95 हेक्टर क्षेत्रापैकी कृषि महाविद्यालय कराड यांचेकडे 9.55 हेक्टर क्षेत्र हस्तांतरित केलेले आहे. उर्वरित 4.40 हेक्टर क्षेत्र संशोधन, चाचणी प्रयोग व बिजोत्पादन लागवडीखाली आहे.

१. संशोधन केंद्र नाव व पत्ता : कृषि संशोधन केंद्र, वडगाव मावळ, ता. मावळ, जि. पुणे
२. स्थापना वर्ष - सन १९४०
३. संपर्क - टुरध्वनी/फॅक्स/ई-मेल)-
कृषि संशोधन केंद्र, वडगाव मावळ, ता. मावळ, जि. पुणे ४१२१०६
फोन नं. ०२११४-२३५२२९
फॅक्स नं. ०२११४-२३५२२९
ई-मेल - ars_vadgaonmaival@rediffmail.com
४. संशोधनाचे प्रमुख पीक - भात
५. आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)
नवीन सुधारित वाण - ५

नाव	वैशिष्ट्ये	उत्पादन (क्विं/हे)	
		धान्य	पेंढा
इंद्रायणी (१९८७)	लांब, पातळ, सुवासिक दाण्यांची निमगरवी जात. करपा व पर्णकरपा रोगास मध्यम प्रतिकारक	४०-४५	४४-४८
पवना (१९८८)	लांब, सुवासिक दाण्यांची लवकर येणारी जात. उथळ जमिनीसाठी योग्य. करपा रोगास मध्यम प्रतिकारक	३५-४०	३८-४२
कुंडलिका (१९८८)	आखुड दाण्यांची निमगरवी जात. करपा रोगास मध्यम प्रतिकारक	३०-३५	३२-३८
फुले मावळ (१९८८)	लांब, जाड दाण्यांची निमगरवी जात. करपा रोगास मध्यम प्रतिकारक	४०-४५	४५-५०
फुले समृद्धी (२००७)	लांब, पातळ दाण्यांची निमगरवी जात. करपा, कडा करपा व खोड किडीस मध्यम प्रतिकारक	४५-५०	४९-५३

इंद्रायणी

फुले समृद्धी

शिफारशी

१.	१९८८-८९ भात पिकाच्या खत व्यवस्थापनामध्ये ५ टन अड्डोला प्रति हेक्टरी वापरल्यास सुमारे २५ किलो/हे. नत्र खताची बचत होते, अशी शिफारस करण्यात येत आहे.
२.	१९८९-९० भात पिकाच्या खत व्यवस्थापनात ७५ टक्के शिफारशीत नत्रखत्राची मात्रा + १० किंवा १५ किंवा २० किलो निळे हिरवे शैवाल एकात्मिक पद्धतीने वापरल्यास २५ किलो/हे नत्र खताची बचत होते, अशी शिफारस करण्यात येत आहे.
३.	१९९०-९१ भात पिकाच्या खत व्यवस्थापनात, नत्र खताची ५० टक्के, ७५ टक्के आणि १०० टक्के बचत करण्यासाठी अनुक्रमे ६, ८ आणि १० टन गिरीपुष्पाचा पाला / हेक्टरी वापरावा, अशी शिफारस करण्यात येत आहे.
४.	१९९२-९३ भात पिकाच्या अधिक धान्योत्पादनासाठी नत्र खत हे युरिया सुपर ग्रॅन्युल्स द्वारे ११४ कि/हे ८ ते १० सें.मी. खोलवर अथवा ११४ कि/हे निंबोळी पॅड युक्त युरिया खताद्वारे द्यावे, अशी शिफारस करण्यात येत आहे.
५.	१९९२-९३ उपपर्वतीय विभागामध्ये भाताच्या हळव्या (पवना), निमगरच्या (इंद्रायणी) आणि गरच्या (व्हीडिएन-५४०४) वाणांची नत्र खत्राची (१२० कि.ग्रॅ./हे) मात्रा ६०:३०:३० अशी विभागून दिल्यास फायदेशी दिसून आले आहे.
६.	१९९२-९३ पश्चिम घाट विभागामध्ये भातशेतीसाठी सेंद्रिय व रासायनिक खतांचा वापर एकात्मिक पद्धतीने केल्यास फायदेशीर असल्याचे दिसून आले आहे. यासाठी ५ टन गिरीपुष्प/हे. + ५० कि. नत्र/हे किंवा ५ टन ध्येंच्या/हे किंवा ७.५ टन गिरीपुष्प/हे + २५ किलो नत्र/हे किंवा ७.५ टन ध्येंच्या + २५ किलो नत्र द्यावी, अशी शिफारस करण्यात येत आहे.
७.	१९९६-९७ उपपर्वतीय विभागातील, ब प्रकारच्या जमिनीमध्ये धान्य व पेंढ्यांच्या अधिक उत्पादनाकरिता बासमती ३७०, पुसा बासमती १ व बासमती ३८५ या जातींची रोपलागण करून प्रति हेक्टरी ९० किलो नत्र देण्यात यावा, अशी शिफारस करण्यात येत आहे.
८.	१९९७-९८ उपपर्वतीय विभागातील पर्जन्यगट ५ मधील ब प्रकारच्या जमिनीमध्ये पुसा बासमती-१ भात जातीच्या अधिक धान्य व पेंढा उत्पादनाकरिता रोप पुर्नलागण १५ X १५ सें.मी. अंतरावर करून हेक्टरी १०० किलो नत्र, ५० किलो स्फुरद, ५० किलो पालाश आणि १० टन गिरीपुष्प देण्यात यावा अशी शिफारस करण्यात येत आहे.
९.	१९९७-९८ उपपर्वतीय विभागातील पर्जन्यगट ५ मधील ब प्रकारच्या जमिनीमध्ये इंद्रायणी भाताच्या अधिक धान्य व पेंढा उत्पादनाकरिता १५ X २० सें.मी. अंतरावरील रोप लागण करून हेक्टरी १५० किलो नत्र देण्यात यावे अशी शिफारस करण्यात येत आहे.
१०.	१९९८-९९ भाताचे जास्तीत जास्त धान्य उत्पादन व निव्वळ आर्थिक उत्पन्न मिळविण्यासाठी प्रती हे १००:५०:५० अनुक्रमे नत्र, स्फुरद व पालाश द्यावे. तसेच स्फुरद हे डाय अमोनियम फॉस्फेट अथवा रॉक फॉस्फेट स्वरूपात जीवाणू संवर्धनांचा समावेश करून द्यावे.

११.	२००१-२००२ सह्याद्री संकरीत भाताचे अधिक उत्पादन व आर्थिक फायदा मिळविण्याकरिता १५-२५ X १५-२५ सें.मी. अंतराच्या सुधारीत लागवडा पद्धतीचा अवलंब करून १०० टक्के नत्र, स्फुरदाची मात्रा युरिया डि.ए.पी. गोळी खताद्वारे देण्यात यावी अशी शिफारस करण्यात येत आहे.								
१२.	२००१-२००२ बासमती-३७० सारख्या उत्तम प्रतीच्या भाताचे किफायतशीर उत्पादनासाठी शिफारशीत मात्रेच्या ५० टक्के नत्र व स्फुरद गोळी खताद्वारे देऊन प्रति हेक्टरी ५ टन गिरीपुष्प वनस्पतीच्या सेंद्रिय खताचा वापर करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.								
१३.	२००४-२००५ इंद्रायणी भाताच्या अधिक उत्पादनासाठी शिफारशीत खत मात्रेच्या ७५ टक्के नत्र व स्फुरद (७५ कि. नत्र व ३७.५० कि. स्फुरद/हे) डी.ए.पी. युरिया ब्रिकेट गोळीद्वारे + ५० किलो पालाश प्रति हे + भात पेंढा २ टन / हे + गिरीपुष्प पाला ३ टन / हे वापरण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.								
१४.	२००९-२०१० भाताचे अधिक उत्पादन व आर्थिक फायदा मिळविण्याकरिता, भाताची पुर्नलागवड, रोपे दोन पानावर (१४ दिवसांची) असताना करावी, अशी शिफारस उपपर्वतीय विभागासाठी करण्यात येत आहे.								
१५.	२०१३-२०१४ महाराष्ट्राच्या उपपर्वतीय विभागाच्या लागवड पद्धतीच्या भात शेतीमध्ये रोपवाटीकेतील तण नियंत्रणासाठी १५ मि.ली. ऑक्झीफ्लुरोफेन २३.५ टक्के ई.सी. प्रती १० लिटर पाण्यामध्ये पेरणीनंतर दोन - तीन दिवसांत फवारण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.								
१६.	२०१४-१५ महाराष्ट्राच्या उपपर्वतीय विभागात पेर भात शेतीमध्ये प्रभावी तण नियंत्रण व आर्थिक फायद्यासाठी पेरणीनंतर दोन ते तीन दिवसांत ६४० मि.ली. ऑक्झीफ्लुरोफेन २३.५ ई.सी. (०.१५० किलो क्रियाशील घटक) प्रती हेक्टर आणि पेरणीनंतर २५ दिवसांनी मेटॅसल्फ्युरॉन मिथाईल १० टक्के + क्लोरीम्युरॉन इथाईल १० टक्के याचे २० ग्रॅम विद्राव्य तयार मिश्रण (०.००४ किलो क्रियाशील घटक) प्रती हेक्टर ५०० लिटर पाण्यात मिसळून फवारण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.								
१७.	२०१४-१५ महाराष्ट्राच्या उपपर्वतीय विभागात लागवड पद्धतीच्या भात शेतीमध्ये प्रभावी तण नियंत्रण व आर्थिक फायद्यासाठी पुर्नलागवडीनंतर मेटॅसल्फ्युरॉन मिथाईल १० टक्के + क्लोरीम्युरॉन इथाईल १० टक्के याचे २० ग्रॅम विद्राव्य तयार मिश्रण (०.००४ किलो क्रियाशील घटक) प्रती हेक्टर ५०० लिटर पाण्यात मिसळून फवारण्याची आणि ४५ दिवसांनंतर एक खुरपणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.								
१८.	२०१६-१७ मोसमी पावसाचे आगमन जुलैच्या पहिल्या आठवड्यापर्यंत लांबल्यास, महाराष्ट्राच्या उपपर्वतीय व पर्वतीय विभागातील रोप पुर्नलागवडीच्या भात शेतीमध्ये आर्थिक दृष्ट्या फायदेशीर शाश्वत उत्पादनासाठी पाऊस सुरु झाल्यानंतर खालील प्रमाणे सुधारीत नियोजन करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. रोपवाटीकेमध्ये गादीवाफ्यावर पावसाच्या आगमनानुसार ओळीत पेरणी करावी. पुर्नलागवडीसाठी १४ ते २५ दिवसा पर्यंतच्या रोपांचा वापर करावा.								
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>रोपवाटीकेत बियाणे पेरणी</th> <th>रोपांची पुर्नलागवड</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>जुनचा १ ला आठवडा</td> <td>जुनचा ४ था आठवडा</td> </tr> <tr> <td>जुनचा ३ रा आठवडा</td> <td>जुलैचा २ रा आठवडा</td> </tr> <tr> <td>जुलैचा १ ला आठवडा</td> <td>जुलैचा ४ था आठवडा</td> </tr> </tbody> </table>	रोपवाटीकेत बियाणे पेरणी	रोपांची पुर्नलागवड	जुनचा १ ला आठवडा	जुनचा ४ था आठवडा	जुनचा ३ रा आठवडा	जुलैचा २ रा आठवडा	जुलैचा १ ला आठवडा	जुलैचा ४ था आठवडा
रोपवाटीकेत बियाणे पेरणी	रोपांची पुर्नलागवड								
जुनचा १ ला आठवडा	जुनचा ४ था आठवडा								
जुनचा ३ रा आठवडा	जुलैचा २ रा आठवडा								
जुलैचा १ ला आठवडा	जुलैचा ४ था आठवडा								

१९.	२०१७-१८ महाराष्ट्राच्या उपपर्वतीय विभागात पेर भात शेतीमध्ये प्रभावी तण नियंत्रण व अधिक आर्थिक फायद्यासाठी, पेरणीनंतर २ ते ३ दिवसांत १५०० मिली प्रेटीलाक्लोर ३०.७ टक्के ई.सी. प्रती हेक्टर आणि पेरणीनंतर २५ दिवसांनी ७० ग्रॅम अॅझीमसल्फ्युरॉन ५० टक्के डीएफ प्रती हेक्टरी ५०० लिटर पाण्यात मिसळून फवारण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
२०.	२०१७-१८ महाराष्ट्राच्या उपपर्वतीय विभागात लागवड पद्धतीच्या भात शेतीमध्ये प्रभावी तण नियंत्रण व अधिक आर्थिक फायद्यासाठी, पुर्नलागवडीनंतर १५ ते २० दिवसांनी २०० मिली बायस्पॅरीबॅक सोडीयम १० टक्के एस.सी. प्रती हेक्टर ५०० लिटर पाण्यात मिसळून फवारण्याची आणि पुर्नलागवडीनंतर ४५ दिवसांनी एक खुरपणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
२१.	२०१८-१९ महाराष्ट्राच्या उपपर्वतीय विभागासाठी उन्हाळी भातशेतीमध्ये फुले समृद्धी या वाणाची लावणी करताना १७० किलो युरीया-डिएपी ब्रिकेट्स (६०:३०:०) + ५० किलो पालाश किंवा नत्र : स्फुरद : पालाश अनुक्रमे १२५:६२.५:६२.५ किलो प्रति हेक्टरी सरळ खताद्वारे विभागून देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

१. **संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता :-** कांदा व द्राक्ष संशोधन केंद्र, पिंपळगाव बसवंत ता. निफाड जि. नाशिक
पिन नंबर - ४२२ २०९

२. **स्थापना वर्ष :-** १९५९

३. **संपर्क-(दुरध्वनी/फॅक्स/ईमेल):-** ०२५५०-२५०३०५, ogrs_pb@rediffmail.com/ogrspbasawant.mpkv@gov.in

४. **संशोधनाचे प्रमुख पिके :** १. कांदा

२. लसून

३. द्राक्ष

५. **आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक उत्तम फोटोग्राफ सह):-**

५.१ **प्रसारित जाती - खरिपासाठी वाण**

१. कांदा - एन ५३: नाशिक येथील स्थानिक वाणातून विकसित वाण, आकार: कांदे गोलाकार व चपटे रंग: जाभळट लाल, चव: तिखट कालावधी: लागवडीपासून १०० ते ११० दिवसात उत्पादन क्षमता: हेक्टरी - २५०-३०० क्विंटल

२. बसवंत -७८० : कांदा संशोधन योजनेतून स्थानिक वाणातून सन १९८९ मध्ये विकसित केलेला वाण. आकर - लाल गोलाकार असून शॅडयाकडे थोडे निमुळते कालावधी - १०० ते ११० दिवस, उत्पादन : २५०-३०० क्विंटल

५.२ **रब्बी कांदा वाण - एन-२-४-१**

कांदा संशोधन योजनेतून विकसित महाराष्ट्रातील रब्बी व उन्हाळी हंगामासाठी अतिशय लोकप्रिय वाण, रंग विटकरी असून चव तिखट व साठवण क्षमता अत्यंत चांगली आहे. कालावधी - १३० ते १३५ दिवस, उत्पादन : ३००-३५० क्विंटल, ५ ते ६ महिने कांदा चांगला टिकतो.

लसून :

१. गोदावरी - जांभळा रंगाचा वाण, सन १९८७ मध्ये विकसित, उत्पादन -११० क्विंटल / हेक्टरी

२. श्वेता - पांढरा रंगाचा वाण, सन १९८७ मध्ये विकसित, उत्पादन -११२ क्विंटल / हेक्टरी

३. फुले बसवंत : पिंपळगाव बसवंत संशोधन केंद्रामार्फत सन २००७ मध्ये विकसित रंग जांभळा कालावधी उत्पादन -१५० क्विंटल / हेक्टरी

५.२ **आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी**

द्राक्ष -

1. द्राक्ष पिकावरील फुल किडीच्या नियंत्रणासाठी फुलकिडीचा प्रादुर्भाव दिसताच ५ ई सी लॅम्बडा सायहॅलोथ्रीन ५ मिली किंवा १७.८ एस.एल. ईमिडॅक्लोप्रीड ३ मिली प्रति १० लिटर पाणी या प्रमाणात किडीची आर्थिक नुकसान संकेत पातळी दिसून येताच (३ फुलकिडे /पान) पहिली फवारणी करावी त्यानंतर दुसरी व तिसरी फवारणी १५ दिवसांच्या अंतराने गरज भासल्यास करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
2. द्राक्ष पिकावरील कोळी किडीच्या नियंत्रणासाठी किडीचा प्रादुर्भाव दिसताच ५७ ई.सी. प्रॉपरगार्ड १० मिली. किंवा हिरसुटेला थॉम्पसोनी ४० ग्रॅम प्रति १० लिटर पाणी या प्रमाणात १५ दिवसांच्या अंतराने तीन फवारण्या करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
3. द्राक्षावरील केवडा, भुरी व करपा रागाचे प्रभावी व्यवस्थापन व अधिक उत्पादनासाठी बागांची फळछाटणी सप्टेंबरच्या दुसऱ्या पंधरवाड्यापासून ते ऑक्टोबरच्या पहिल्या पंधरवाड्यापर्यंत करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
4. द्राक्ष पिकाची गोड छाटणी ऑक्टोबरच्या पहिल्या आठवड्यामध्ये केल्यामुळे अधिक उत्पादन मिळविण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
5. द्राक्ष पिकाची खरड छाटणी जानेवारीच्या पहिल्या पंधरवाड्यात करून व गोड छाटणी जुलैच्या पहिल्या पंधरवाड्यात करून बागेला १०० मायक्रॉनच्या पॉलिथिन शिटने झाकल्यास अधिक उत्पादन मिळण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
6. द्राक्ष पिकामध्ये मुख्य खोडावर ७-८ व्या डोळ्यावर शेंडा खोडून व पाचव्या डोळ्यावर छाटणी करून अधिक उत्पादन मिळविण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

कांदा -

1. कांदा पिकावरील फुलकिडीच्या नियंत्रणासाठी ७५ एस पी अॅसिफेट ८ ग्रॅम किंवा २० एस पी अॅसिटॅमिप्रीड २.५ ग्रॅम प्रति १० लिटर पाणी या प्रमाणात १५ दिवसांच्या अंतराने किडीच्या आर्थिक नुकसान संकेत पातळीनुसार (२० फुलकिडे/झाड) ४ फवारण्या करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
 2. खरीप कांद्यावरील फुलकिडीच्या नियंत्रणासाठी फुलकिडीचा प्रादुर्भाव दिसताच डेल्टामेथ्रीन १ ई.सी.+ट्रायझ टोफॉस ३५ ई.सी. (मिश्र किटकनाशक) @ ०.०७२% (२ मिली/लि) या प्रमाणात १५ दिवसांच्या अंतराने ३ फवारण्या करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
 3. खरीप हंगामामध्ये कांदा लागवडीनंतर दुसऱ्या पाण्यानंतर गोल १.२५ मिली प्रति लिटर या तणनाशकाची फवारणी केल्यास तण नियंत्रण करून अधिक उत्पादन वाढविता येईल.
६. **संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रिय कर्मचारी) :-**

1. सहयोगी प्राध्यापक (२) - १ रिक्त
2. सहाय्यक प्राध्यापक वनस्पती रोगशास्त्र (१)
3. सहाय्यक प्राध्यापक किटकशास्त्र (१)
4. वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक (१)
5. कृषि सहाय्यक (१)

७. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधा (विशेषतः संरक्षक भित्त):-

संशोधन केंद्रावर सर्व बाजूंनी तार कंपाउंड तसेच समोरिल बाजूने भित्त बांधलेली आहे. फक्त रहिवाशी शासकीय निवासस्थानाच्या पाठीमागील बाजूस २३३ मिटर जागेस तारकंपाउंड बाकी आहे. परंतु त्या बाजूने रहदारीचा वापर चालू असलेला रस्ता आहे.

८. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे काय? विवरण द्यावे:-

संशोधन केंद्राकडे एकूण १५.०९ हेक्टर जमिन असून त्यापैकी ६.२९ हेक्टर क्षेत्रावर पाट, बी अॅन्ड सी व राष्ट्रीय महामार्ग क्रमांक - ३, कार्यालयीन रस्ते, बांधकाम याखाली आहे. व ८.८० हेक्टर क्षेत्र लागवडीखाली असून त्याचा वापर कांदा, द्राक्ष, लसून, गहु व सोयाबीन या पिकांच्या संशोधनासाठी व बिजोत्पादनासाठी करण्यात येतो.

**अखिल भारतीय समन्वित संशोधन प्रकल्प कोरडवाहू फळपिके (अंजीर व सीताफळ),
जाधववाडी, तालुका-पुरंदर, जिल्हा-पुणे**

अ.क्र.	तपशील	माहिती			
१.	संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता	अखिल भारतीय समन्वित संशोधन प्रकल्प कोरडवाहू फळपिके (अंजीर व सीताफळ), जाधववाडी, तालुका-पुरंदर, जिल्हा-पुणे			
२.	स्थापना वर्ष	२५ जुलै २००९			
३.	संपर्क : (दूरध्वनी /फॅक्स /ई-मेल)	०२०-२५६९३७५०	०२०-२५६९८७३४	zars_gkpune@rediffmail.com	
४.	संशोधन प्रमुख पीक	अंजीर व सीताफळ			
५.	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी	अ. क्र.	तपशील	विकसित शिफारशी	प्रसारित वाण
		१.	फळपिके	०२	सीताफळ -फुले पुरंदर अंजीर - फुले राजेवाडी
			एकूण	०२	
६.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ	अ क्र	पद		मंजूर पदे
		१	सहाय्यक प्राध्यापक		२
		२	व.संशोधन सहाय्यक		२
		३	मजूर		२
			एकूण		६
७.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती	समाधानकारक, प्रक्षेत्रावर संरक्षक भिंत नाही			
८.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का ?	उपलब्ध जमिनीचा १०० टक्के वापर			

संशोधन केंद्राची डिरेक्टरी तयार करण्यासाठी माहिती

अ.क्र.	तपशील	माहिती			
१.	संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता	विभागीय कृषी संशोधन केंद्र, औंध-खडकी स्टेशन रोड, गणेशखिंड, पुणे-६७			
२.	स्थापना वर्ष	१९६२			
३.	संपर्क : (दूरध्वनी /फॅक्स /ई-मेल)	०२०-२५६९३७५०	०२०-२५६९८७३४	zars_gkpune@rediffmail.com	
४.	संशोधन प्रमुख पीक	१. फळपिके - आंबा, पेरू, पपई २. भाजीपाला पिके - भेंडी, वाल, वाटाणा, ब्रोकोली, लेट्युस व वेलवर्गीय भाज्या ३. फुलपिके - अस्टर, ग्लॅडिओलस, निशिंगंध, गुलाब ४. इतर पिके - राजमा, मका, तूर, हरभरा आणि राजगिरा			
५.	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी	अ. क्र.	तपशील	विकसित शिफारशी	प्रसारित वाण
		१.	फळपिके	७८	(०५) गणेश डाळिंब, चिमासाहेबी द्राक्ष, सरदार पेरू, फुले अभिरुची आंबा आणि फुले विजया पपई
		२.	भाजीपाला पिके	६९	(०९) गणेश ब्रोकोली, फुले सुरुची, फुले विमुक्ता, फुले उत्कर्ष, फुले पद्मा, फुले गणेश सिन्थेटिक, फुले सुयश, फुले प्राजक्ता, फुले कस्तुरी
		३.	फुलपिके	५०	(१०) फुले राजनी, फुले रजत, फुले नीलरेखा, फुले तेजस, फुले प्रेरणा, फुले गणेश, फुले गणेश परपल
		४.	रसायनशास्त्र विभाग	०९	-
		५.	कृषिविद्या / वनस्पती शास्त्र	१२	(२) फुले राजमा, फुले वरुण
			एकूण	२०८	१६
६.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ	अ. क्र.	पद	मंजूर पदे	
		१	प्राध्यापक	२	
		२	सहयोगी प्राध्यापक	८	
		३	सहाय्यक प्राध्यापक	२१	
		४	व.संशोधन सहाय्यक	६	
		५	क.संशोधन सहाय्यक	३	
		६	तांत्रिक सहाय्यक	२	

अ क्र	पद	मंजूर पदे
७	कृषी सहाय्यक	१२
८	अधीक्षक	१
९	सहाय्यक अधीक्षक	१
१०	क.लघुलेखक	१
११	छायाचित्रकार	१
१२	तारतंत्री	१
१३	ट्रॅक्टर चालक	१
१४	कनिष्ट यांत्रिकी	१
१५	वाहन चालक	२
१६	व. लिपिक	२
१७	क लिपिक	१
१८	माळी	११
१९	गणक	५
२०	शिपाई	२
२१	मजदूर	१०३
	एकूण	१८७

७.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती	समाधानकारक, प्रक्षेत्रावर संरक्षक भिंत नाही
८.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का ?	उपलब्ध जमिनीचा १०० टक्के वापर

हळद संशोधन योजना, कृषि संशोधन केंद्र, कसबे डिग्रज, ता मिरज, जि. सांगली

०१.	संशोधन केंद्र नाव व पत्ता :																																	
	हळद संशोधन योजना, कृषि संशोधन केंद्र, कसबे डिग्रज, ता मिरज, जि. सांगली																																	
०२.	स्थापना वर्ष :																																	
	१९६२ - ६२, तासगांव, कृषि संशोधन केंद्र, क.डिग्रज - १९७२-७३																																	
०३.	संपर्क (दुरध्वनी / फॅक्स/ई-मेल) :																																	
	०२३३-२४३७२७४ / २४३७२७५ / २४३७२८८																																	
०४	संशोधनाचे प्रमुख पिके :																																	
	हळद, आले.																																	
०५	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह) :																																	
	<p>एकुण १९ शिफारशी त्यापैकी प्रमुख ०५ शिफारसी खालीलप्रमाणे-</p> <p>शिफारस : (०१) :</p> <p>महाराष्ट्राच्या मैदानी प्रदेशातील मध्यम काळ्या जमिनीमध्ये हळदीच्या अधिक उत्पादनासाठी आणि जमिनीच्या सुपिकतेसाठी २५ टन प्रति हे. शेणखत आणि शिफारसीत खतमात्रेच्या ७५% (१५०:७५:७५ किला प्रति हे.) विद्राव्य स्वरूपातील नत्र, स्फुरद आणि पालाशाची ठिबक सिंचन पद्धतीतून (एक दिवसाआड बाष्पिभवनाच्या ५० % पाणी) खालीलप्रमाणे देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">पिक वाढीच्या अवस्था</th> <th rowspan="2">हळद लागवडीपासुनचा कालावधी</th> <th colspan="3">अन्नद्रव्याची मात्रा (कि.प्रति. हे)</th> </tr> <tr> <th>नत्र</th> <th>स्फुरद</th> <th>पालाश</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>लागवड ते उगवण अवस्था</td> <td>३ ते ४ आठवडे (दोन समान हप्ते)</td> <td>१५</td> <td>१५</td> <td>७.५</td> </tr> <tr> <td>शाखीय वाढ</td> <td>५ ते १४ आठवडे (१० समान हप्ते)</td> <td>७५</td> <td>२२.५</td> <td>१५</td> </tr> <tr> <td>कंदवाढीची सुरुवात</td> <td>१५ ते २६ आठवडे (१२ समान हप्ते)</td> <td>३७.५</td> <td>२२.५</td> <td>२२.५</td> </tr> <tr> <td>कंद तयार होण्याची अवस्था</td> <td>२६ ते ३२ आठवडे (६ समान हप्ते)</td> <td>२२.५</td> <td>१५</td> <td>३०</td> </tr> <tr> <td>एकुण</td> <td>३० आठवडे</td> <td>१५०</td> <td>७५</td> <td>७५</td> </tr> </tbody> </table>	पिक वाढीच्या अवस्था	हळद लागवडीपासुनचा कालावधी	अन्नद्रव्याची मात्रा (कि.प्रति. हे)			नत्र	स्फुरद	पालाश	लागवड ते उगवण अवस्था	३ ते ४ आठवडे (दोन समान हप्ते)	१५	१५	७.५	शाखीय वाढ	५ ते १४ आठवडे (१० समान हप्ते)	७५	२२.५	१५	कंदवाढीची सुरुवात	१५ ते २६ आठवडे (१२ समान हप्ते)	३७.५	२२.५	२२.५	कंद तयार होण्याची अवस्था	२६ ते ३२ आठवडे (६ समान हप्ते)	२२.५	१५	३०	एकुण	३० आठवडे	१५०	७५	७५
पिक वाढीच्या अवस्था	हळद लागवडीपासुनचा कालावधी			अन्नद्रव्याची मात्रा (कि.प्रति. हे)																														
		नत्र	स्फुरद	पालाश																														
लागवड ते उगवण अवस्था	३ ते ४ आठवडे (दोन समान हप्ते)	१५	१५	७.५																														
शाखीय वाढ	५ ते १४ आठवडे (१० समान हप्ते)	७५	२२.५	१५																														
कंदवाढीची सुरुवात	१५ ते २६ आठवडे (१२ समान हप्ते)	३७.५	२२.५	२२.५																														
कंद तयार होण्याची अवस्था	२६ ते ३२ आठवडे (६ समान हप्ते)	२२.५	१५	३०																														
एकुण	३० आठवडे	१५०	७५	७५																														

शिफारस : (०२) :

महाराष्ट्राच्या मैदानी प्रदेशातील मध्यम काळ्या जमिनीमध्ये हळदीच्या अधिक उत्पादनासाठी आणि पाण्याच्या कार्यक्षम वापरासाठी हळदीची लागवड ७५ सेमी रुंद सरी वरंब्याच्या दोन्ही बाजूस ३७.५ x ३० सेंमी अंतरावर करुन ठिबक सिंचनाव्दारे एक दिवसाआड बाष्पीभवनाच्या ४० % पाणी देण्याची शिफारस करणेत येत आहे.

Harvesting with tractor drawn mechanical harvester

फुले स्वरूपा - (डी.टी.एस.-२२२)

जात - कृष्णा

शिफारस : (०३) :

महाराष्ट्राच्या मध्यम काळ्या जमिनीमध्ये आल्याच्या अधिक उत्पादनासाठी शिफारसीत खतमात्रेच्या ७५% मात्रा (९०:५६:२५:५६:२५ अनुक्रमे नत्र, स्फुरद आणि पालाश किलो/हेक्टर) विद्राव्य खताद्वारे ठिबक सिंचन पध्दतीतून खालील तक्त्याप्रमाणे देण्याची शिफारस करण्यात येते.

पिकवाढीच्या अवस्था	आले लागवडीपासूनचा कालावधी	अन्नद्रव्यांची मात्रा (किलो / हेक्टर)			अन्नद्रव्यांची मात्रा (किलो / आठवडा)		
		नत्र	पालाश	स्फुरद	नत्र	स्फुरद	पालाश
लागवड ते उगवण अवस्था	३ ते ५ आठवडे (२ समान हप्ते)	९	११.२५	५.६२५	४.५००	५.६२५	२.८१३
शाखीय वाढ	५ ते १४ आठवडे (१० समान हप्ते)	४५	१६.८७५	११.२५	४.५००	१.६८७५	१.१२५
कंदवाढीची सुरुवात	१५ ते २६ आठवडे (१२ समान हप्ते)	२२.५	१६.८७५	१६.८७५	१.८७५	१.४०६	१.४०६
कंद तयार होण्याची अवस्था	२७ ते ३२ आठवडे (६ समान हप्ते)	१३.५	११.२५	२२.५	२.२५०	१.८७५	३.७५०
एकुण	३० आठवडे	९०	५६.२५	५६.२५			

Harvesting with tractor drawn mechanical harvester

०६	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रीय कर्मचारी):
	सहा. प्राध्यापक -०१, कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक-रिक्त, कृषि सहाय्यक-०२
०७	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषतः प्रक्षेत्रांची संरक्षण भिंत)-
	नाही
०८.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का ? विवरण द्यावे :
	होय.

कृषि संशोधन केंद्र, कसबे डिग्रज, ता मिरज, जि. सांगली

०१. संशोधन केंद्र नाव व पत्ता : कृषि संशोधन केंद्र, कसबे डिग्रज, ता मिरज, जि. सांगली

०२. स्थापना वर्ष : १९५८

०३. संपर्क (दुरध्वनी / फॅक्स/ई-मेल) : ०२३३-२४३७२७४ / २४३७२७५ / २४३७२८८

०४. संशोधनाचे प्रमुख पिके : सोयाबीन, भुईमुग, क्षारपड जमिन सुधारणा

०५. आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह) :

एकूण ६५ शिफारशी त्यापैकी प्रमुख शिफारसी खालीलप्रमाणे-

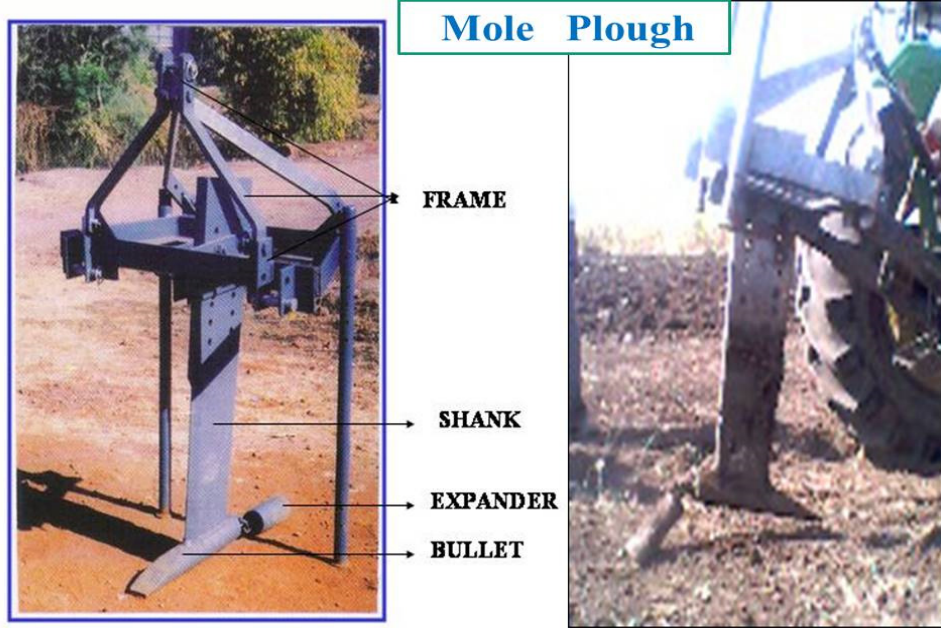
१. भारी काळया क्षारयुक्त-चोपण जमीनीची सुधारणा करण्यासाठी सच्छिद्र पाईप भुमिगत निचरा प्रणाली (१.२५ मीटर खोली, दोन पाईप मधील अंतर २५ मीटर) आणि जिप्सम आवश्यकतेनुसार (५०%) व हिरवळीचे पिक धेंचा यांचा एकात्मिक वापर फायदेशीर आढळून आला आहे. (वर्ष २००५-०६)

Excavation and Installation of SSDS

२. कमी निचरा होणाऱ्या भारी काळया जमिनीतील अतिरिक्त पाण्याचा निचरा करण्यासाठी महात्मा फुले कृषि विद्यापीठाने विकसित केलेल्या ट्रॅक्टर चलित “फुले मोल नांगर” यांची शिफारस करण्यात आलेली आहे. (वर्ष २०११-१२)

३. कमी निचरा होणाऱ्या भारी काळया जमिनीमधून प्रभावी निचरा होण्यासाठी तसेच पिकांची अधिक उत्पादन घेण्यासाठी मोल निचरा प्रणालीचा अवलंब करून दोन मोल मधील अंतर ४ मीटर व खोली ०.६० मीटर ठेवण्याची शिफारस करण्यात आलेली आहे. (वर्ष २०११-१२)

४. पाणथळ भारी काळया जमीनीच्या योग्य निच-यासाठी, ऊसाचे आर्थिक दृष्ट्या फायदेशिर उत्पादन घेण्यासाठी व जमीनीचे आरोग्य सुधारण्यासाठी भूमिगत निचरा पध्दतीत दोन सच्छिद्र निचरा पाईप मधील अंतर ४० मीटर आणि खोली १.२५ मीटर ठेवण्याची शिफारस करण्यात आलेली आहे. (वर्ष २०१८-१९)

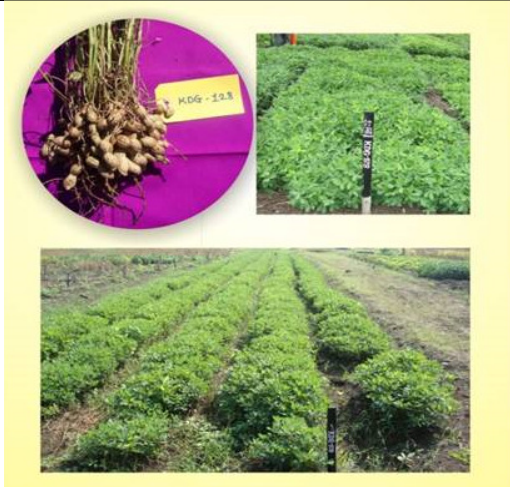
५. कृषि संशोधन केंद्र, कसबे डिग्रज येथून प्रसारीत झालेल्या सोयाबीन तसेच भुईमुग पिकाच्या विविध जाती :

अ.न	पिके	जाती	प्रसारीत वर्ष	विशेष गुणधर्म
०१	सोयाबीन	फुले कल्याणी	२००३	तांबेरा प्रतीबंधक, मध्यम टपोरा दाणा.
०२	सोयाबीन	फुले अग्रणी	२०१३	तांबेरा प्रतीबंधक, मध्यम टपोरा दाणा.
०३	सोयाबीन	फुले संगम	२०१६	तांबेरा प्रतीबंधक, टपोरा दाणा.
०४	सोयाबीन	फुले किमया	२०१७	तांबेरा प्रतीबंधक, मध्यम टपोरा दाणा.
०५	भुईमूग	टी.पी.जी. ४१	२००४	टपोरा दाणा.
०६	भुईमूग	फुले वारणा	२०१४	टिक्का रोग प्रतिकारक, खरीप हंगामासाठी जास्त उत्पादन देणारा निमपसऱ्या वाण
०७	भुईमूग	फुले मोरणा	२०१४	टिक्का रोग प्रतिकारक, खरीप हंगामासाठी जास्त उत्पादन देणारा निमपसऱ्या वाण
०८	भुईमूग	फुले चैतन्य	२०१७	टिक्का रोगास मध्यम प्रतिकारक, खरीप व उन्हाळी हंगामासाठी शिफारस केलेला जास्त उत्पादन देणारा निमपसऱ्या उपट्या वाण.

फुले अग्रणी

फुले किमया

फुले मोरणा

फुले वारणा

०६ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रीय कर्मचारी):
सह. प्राध्यापक-३ / सह.प्राध्यापक-६ / वसंस-१ / कृषि सहाय्यक-४ / लिपीक- ०१ / प्रयोगशाळा परिचर - ०१ / पहारेकरी - ०२ / मजूर - ०४

०७	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषतः प्रक्षेत्रांची संरक्षण भिंत)-
	कृषि संशोधन केंद्राकडे एकुण ०७ प्रक्षेत्रे वेगवेगळ्या ०७ ठिकाणी आहेत, आणि या ०७ ही प्रक्षेत्रांना संरक्षण भिंती नाहीत.
०८.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का ? विवरण द्यावे :
	कृषि संशोधन केंद्राकडे एकुण ०७ प्रक्षेत्रे वेगवेगळ्या ०७ ठिकाणी विखुरलेले असून त्याचा एकुण क्षेत्र २८.८४ हेक्टर आहे, आणि त्यापैकी २४.१२ हेक्टर लागवडीखाली आहे. उर्वरीत लागवडीखाली नसलेले क्षेत्र हे मुख्य कार्यालय, कर्मचारी निवासस्थाने, अतिथीगृह, रस्ते, भांडारगृहे, प्रशिक्षण सभागृहे यांच्या खाली आहेत त्यामुळे संशोधन केंद्रावर उपलब्ध असलेल्या जमिनीचा पूरेपूर वापर होत आहे.

कृषि संशोधन केंद्र, निफाड जि.नाशिक

- १.संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता ---- कृषि संशोधन केंद्र, निफाड जि.नाशिक
२.स्थापना वर्ष-- १९३२ महाराष्ट्र राज्य व १९७१भा.कृ.अं.प.
३.संपर्क --- फोन ०२५५०-२४१०२३
arsniphad.mpkv@gov.in &
arsniphad@yahoo.co.in
४) संशोधनाचे प्रमुख पिक---- गहू

५) आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी

विद्यापीठ स्थापनेपासून एकूण १२ वाण विकसित करण्यात आले.

अ.ण.	वाण	विकसित वर्ष	
१	एन.आय.५४३९	१९७२	
२	एन.आय.५६४३	१९७३	
३	एन.आय.५७४९	१९७५	
४	विनाता एन.८२२३	१९८५	
५	एन.आय.ए.डब्लू.३४	१९९५	
६	त्रिंबक एन.आय.ए.डब्लू.३०१	२००१	
७	पंचवटी एन.आय.डी.डब्लू-१५	२००२	
८	गोदावरी. एन.आय.डी.डब्लू-२९५	२००५	
९	तपोवन. एन.आय.ए.डब्लू-९१७	२००५	
१०	नेत्रावती एन.आय.ए.डब्लू-१४१५	२०१०	
११	एन.आय.ए.डब्लू-१९९४ समाधान	२०१४	
१२	एन.आय.ए.डब्लू-३१७० सात्विक	२०१९	

त्यापैकी लगतच्या २० वर्षातील वाणाची माहिती.

१) एन आय ए डब्लू ३४

प्रसारणाचे वर्ष :- १९९५

ठळक वैशिष्ट्ये :-

- द्विपकल्पीय विभागात बागायतीत उशिरा पेरणीसाठी शिफारसीत सरबती वाण
- मध्यम टपोरे दाणे
- प्रथिने १३ % पेक्षा अधिक
- तांबेरा रोगास प्रतिकारक
- चपातीसाठी उत्तम
- पक्व होण्याचा कालावधी १०० दिवस
- उत्पादनक्षमता ३५ ते ४० क्विंटल/हेक्टरी [उशिरा पेरणीखाली]

अ) प्रसारित केलेले वाण
२) त्रंबक (एन आय ए डब्लू ३०१)
प्रसारणाचे वर्ष :- २००१

ठळक वैशिष्ट्ये :-

- महाराष्ट्रात वेळेवर बागायतीत पेरणीसाठी शिफारसीत सरबती वाण
- मध्यम टपोरे दाणे
- प्रथिने १२ % पेक्षा अधिक
- तांबेरा रोगास प्रतिकारक
- चपातीसाठी उत्तम
- पक्व होण्याचा कालावधी ११५ दिवस
- उत्पादनक्षमता ४० ते ४५ क्विंटल/हेक्टरी

३) पंचवटी (एनआयएडब्लू १५)

प्रसारणाचे वर्ष :- २००२

ठळक वैशिष्ट्ये :-

- महाराष्ट्रात जिरायतीत वेळेवर पेरणीसाठी शिफारसीत बन्सी वाण
- टपोरे, चमकदार व आकर्षक दाणे
- प्रथिने १२ %
- तांबेरा रोगास प्रतिकारक
- शेवया, कुरडई व पास्ता/माकॅरोनीसाठी उत्तम
- पक्व होण्याचा कालावधी १०५ दिवस
- उत्पादनक्षमता १२ ते १५ क्विंटल/हेक्टरी

४) तपोवन (एन आय ए डब्लू ९१७)

प्रसारणाचे वर्ष :- २००५

ठळक वैशिष्ट्ये :-

- द्विपकल्पीय विभागात बागायतीत वेळेवर शिफारसीत सरबती वाण
- मध्यम टपोरे दाणे
- प्रथिने १२.५% पेक्षा अधिक
- तांबेरा रोगास प्रतिकारक
- चपातीसाठी उत्तम
- पक्व होण्याचा कालावधी ११५ दिवस
- उत्पादनक्षमता ४५ ते ५० क्विंटल/हेक्टरी

५) गोदावरी (एनआयडीडब्लू २९५)

प्रसारणाचे वर्ष :- २००५

ठळक वैशिष्ट्ये :-

- द्विपकल्पीय विभागात बागायतीत वेळेवर पेरणीसाठी शिफारसीत बक्षी वाण
- टपोरे, चमकदार व आकर्षक दाणे
- प्रथिने १२ %
- तांबेरा रोगास प्रतिकारक
- शेवया, कुरडया व पास्ता/मार्केरोनी यासाठी उत्तम
- पक्व होण्याचा कालावधी ११०-११५ दिवस
- उत्पादनक्षमता ४५ ते ५० क्विंटल/हेक्टरी

६) नेत्रावती (एनआयएडब्लू १४१५)

प्रसारणाचे वर्ष :- २०१०

ठळक वैशिष्ट्ये :-

- द्विपकल्पीय विभागातील जिरायतीत किंवा एका ओलिताखाली (एक पाणी पेरणीनंतर ४२ दिवसांनी) वेळेवर पेरणीसाठी शिफारसीत सरबती वाण
- तांबेरा रोगास प्रतिकारक
- प्रथिने १२% पेक्षा जास्त
- चपातीसाठी उत्तम
- सूक्ष्मअन्नद्रव्ये (उच्च पोषणमुल्ये) लोह ४३ प्रदभा, जस्त ५५.५ प्रदभा (प्रति दशलक्ष भाग)
- पक्व होण्याचा कालावधी जिरायतीत १०५ दिवस व एका ओलिताखाली ११० दिवस
- उत्पादनक्षमता जिरायतीत १८ ते २० क्विंटल/हेक्टरी व एका ओलिताखाली २७ ते ३० क्विंटल/हेक्टरी

७) फुले समाधान (एनआयएडब्लू १९९४)

प्रसारणाचे वर्ष :- २०१४

ठळक वैशिष्ट्ये :-

- महाराष्ट्रातील बागायतीत वेळेवर किंवा उशिरा पेरणीसाठी एकमेव शिफारसित सरबती वाण
- तांबेरा रोगास प्रतिकारक
- प्रथिने १२% पेक्षा जास्त
- चपातीसाठी उत्तम
- पक्व होण्याचा कालावधी बागायतीत वेळेवर ११५ दिवस व बागायतीत उशिरा पेरणीखाली ११० दिवस
- उत्पादनक्षमता बागायतीत वेळेवर ४५ ते ५० क्विंटल/हेक्टरी व बागायतीत उशिरा

पेरणीखाली ४२ ते ४५ क्विंटल/हेक्टरी

८) फुले सात्विक (एनआयएडब्लू ३१७०)
प्रसारणाचे वर्ष :- २०१९

ठळक वैशिष्ट्ये

- १) उत्कृष्ट गुणवत्तेसाठी प्रसारित वाण
 - प्रथिनांचे प्रमाण : ११ ते १२ %
 - बिस्कीट स्प्रेड मानक : १० पेक्षा जास्त
 - दाण्याचा कडकपणा : खूप कमी (३०-४५ %)
 - ब्रेड गुणवत्ता स्कोर : ७.० ते ७.५०
 - ग्लूटेन इंडेक्स : ८० ते ८५ %
 - चपाती गुणवत्ता स्कोर : ७.० ते ७.५
 - लोह (पी पी एम) : ३५ ते ४०
 - झिंक (पी पी एम) : ३० ते ३५
- २) तांबेरा रोगास प्रतिकारक्षम
- ३) उत्पादनक्षमता ३५ ते ४० क्विंटल/हेक्टरी (एका ओलिताखाली)

ब) शिफारशी

गहू कृषिविद्या विभाग

- १) बागायत गव्हाची पेरणी २२.५ से.मी. अंतरावर करावी व पेरणीसाठी हेक्टरी १०० किलो बियाणे वापरावे (१९६८-७३).
- ३) गव्हाच्या जास्त उत्पादनासाठी पेरणी करतांना बियाणे ७.५ से.मी. खोल पेटावे (१९७४-७९).
- ४) बाजरी - गहू पीक पद्धतीमध्ये हेक्टरी ५ टन कंपोस्ट खत जमिनीत टाकल्याने गव्हाच्या उत्पादनात वाढ होते.
- ५) बागायत गव्हाची पेरणी नोव्हेंबरच्या पहिल्या पंधरवाड्यात करावी तसेच जिरायत गव्हाची पेरणी दोन ओळीतील अंतर २२.५ से.मी. ठेवून जिरायत गव्हासाठी ७५ किलो बियाणे प्रतिहेक्टर वापरावे (१९७४-७९).

६) खपली गव्हाची पेरणी नोव्हेंबर महिन्याच्या तिसऱ्या आठवड्यात करावी व ६०:३०:२० कि. नत्र:स्फुरद:पालाश प्रति हेक्टरी वापरावे. शिफारस केलेला नत्र दोन समान हप्त्यात म्हणजे पेरणीच्या वेळी आणि पेरणीनंतर २१ दिवसांनी द्यावा (१९८६-९१).

७) कापूस - गहू पीक पद्धतीमध्ये गव्हाचे पीक १८ से.मी. अंतरावर पेटावे तसेच पेरणीसाठी हेक्टरी १२५ किलो बियाणे वापरावे आणि पेरतांना शिफारस केलेल्या १२०:६०:४० कि./हे. नत्र:स्फुरद:पालाश द्यावे. उरलेले अर्धे नत्र (६० कि./हे.) पेरणीनंतर २१ दिवसांनी द्यावे (१९९२-९७).

८) ऊस - गहू पीक पद्धतीमध्ये बागायत गव्हाची हेक्टरी १२५ किलो बियाणे फोकून लागवड करावी तसेच १२०:६०:४० कि. नत्र:स्फुरद:पालाश प्रतिहेक्टर वापरावे. शिफारस केलेला नत्र दोन समान हप्त्यात म्हणजे पेरणीच्या वेळी आणि पेरणीनंतर २१ दिवसांनी द्यावा (१९९२-९७).

९) नफा:खर्च प्रमाणानुसार आंतरपीक पद्धतीपेक्षा किंवा गव्हाच्या सलग लागवडीपेक्षा मोहरी पिकाची सलग लागवड करणे फायद्याचे ठरते. आंतरपीक पद्धतीचा विचार करता गहू:मोहरी (४:२) ही पीक पद्धत १०० + ५० टक्के बियाण्यांचे प्रमाणासह राबविली असता इतर आंतरपीक पद्धतीपेक्षा किंवा सलग गहू अथवा मोहरी पिकापेक्षा एकूण आर्थिक फायदा जास्त होतो.

१०) गव्हाच्या एमएसीएस २५७४ या खपली वाणासाठी हेक्टरी ९० कि. नत्र, ३० स्फुरद आणि २० कि. पालाश देणे फायद्याचे दिसून आले आहे. यापैकक्षा अर्धे नत्र व संपूर्ण स्फुरद आणि पालाश पेरणीच्यावेळी आणि उर्वरीत अर्धे नत्र पेरणीनंतर २१ दिवसांनी द्यावे तसेच खपली वाणासाठी गव्हाचे हेक्टरी १०० कि. बियाणे वापरावे (१९९२-९७).

११) सोयाबीन - गहू पीक पद्धतीत सोयाबीन पिकला १०० टक्के रासायनिक खताची शिफारीत मात्रा (२५:५० नत्र:स्फुरद / हे.) आणि गहू पिकास ७५ टक्के रासायनिक खताची शिफारीत मात्रा (९०:४५:३० नत्र:स्फुरद:पालाश कि. /हे.) देणे फायद्याचे दिसून आले (१९९२-९७).

१२) निव्वळ नफा आणि नफा:खर्च प्रमाणानुसार तूर - गहू पीक पद्धतीची शिफारस करण्यात येत आहे ज्यात गहू पिकाससाठी द्यावयाच्या नत्रयुक्त खतात २५ टक्के बचत होते (१९९२-९७).

१३) कोरडवाहू, बागायत वेळेवर व बागायत उशीरा गव्हाच्या पेरणीसाठी अनुक्रमे ७५ ते ८०, १०० ते १२५ आणि १२५ ते १५० कि./हे. बियाणे वापरावे (१९९२-९७).

१४) सोयाबीन - गहू पीक पद्धतीमध्ये गव्हाचे समक्षक अधिक धान्योत्पादन मिळविण्यासाठी एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापनांचा अवलंब करून दोन्ही पिकांना प्रति हेक्टरी ३.७५ टन शेणखत + १.२५ टन गांडूळ खत + ७५ टक्के शिफारीत रासायनिक खतांची (सोयाबीन ३७.५०:५६:२५ कि./हे. व गहू ९०:४५:३० कि./हे. नत्र:स्फुरद:पालाश) शिफारस करण्यात येत आहे (२०११).

१५) ऑबी धारण करणाऱ्या फुटव्यांची संख्या जास्त असणाऱ्या गव्हाच्या वाणाचे उत्पादन चांगले मिळते (१९८०-८५).

१६) गव्हाचा वाण राज - १७७७ हा उष्णता प्रतिरोधक असून तो लवकर, वेळेवर किंवा उशीरा पेरला असता त्याच्या उत्पादनात फारशी घट येत नाही (१९८०-८५).

१७) पश्चिम महाराष्ट्राच्या सपाट मैदानी प्रदेशातील काळ्या खोल जमिनीवर बाजरी (३० क्विं./हे.) व गहू (४० क्विं./हे.) या पीक पद्धतीच्या शाश्वत उत्पादकतेसाठी तसेच जमिनीची सुपीकता टिकविण्यासाठी खरीफ हंगामात बाजरीस ५ टन शेणखत प्रति हेक्टर मात्रेबरोबर अपेक्षित उत्पादन तंत्रज्ञान आधारीत खत मात्रा शिफारशीत करण्यात येत आहे (२००८).

बाजरी : खतामधून द्यावयाचे नत्र कि./हे.

= (३.३१ अपेक्षित उत्पादन क्विं./हे.) (०.३८ जमिनीतील उपलब्ध नत्र कि./हे.)

खतामधून द्यावयाचे स्फुरद कि./हे.

= (३.३८ अपेक्षित उत्पादन क्विं./हे.) (४.११ xजमिनीतील उपलब्ध स्फुरद कि./हे.)

खतामधून द्यावयाचे पालाश कि./हे.

= (१.६५ अपेक्षित उत्पादन क्विं./हे.) (०.६५ xजमिनीतील उपलब्ध पालाश कि./हे.)

गहू : खतामधून द्यावयाचे नत्र कि./हे.

= (७.५४ अपेक्षित उत्पादन क्विं./हे.) (०.७४ xजमिनीतील उपलब्ध नत्र कि./हे.)

खतामधून द्यावयाचे स्फुरद कि./हे.

= (१.९० अपेक्षित उत्पादन क्विं./हे.) (२.८८ xजमिनीतील उपलब्ध स्फुरद कि./हे.)

खतामधून द्यावयाचे पालाश कि./हे.

= (२.४९ अपेक्षित उत्पादन क्विं./हे.) (०.२२जमिनीतील उपलब्ध पालाश कि./हे.)

१८) खरीफ सोयाबीन - रब्बी गहू या पिकपद्धतीमध्ये शिफारीत खत मात्रेच्या ५० टक्के नत्र रासायनिक खातांद्वारे + ५० टक्के नत्र शेणखताद्वारे दोन्ही पिकास देणे अधिक उत्पादन, आर्थिक फायद्यासाठी व जमिनीची सुपीकता शाश्वत करण्यासाठी मैदानी प्रदेशातील खोल जमिनीकरीता शिफारस करण्यात येत आहे (२०१०).

१९) महाराष्ट्रातील बागायती क्षेत्रात गव्हाचे अधिक उत्पादन मिळविण्यासाठी शिफारशीत अन्नद्रव्याची मात्रा देवून २ टक्के १९:१९:१९, नत्र:स्फुरद:पालाश या विद्राव्य खताची किंवा २ टक्के डीएपी या खताची पेरणीनंतर ५५ आणि ७० दिवसानंतर फवारणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (२०१३).

पिक संरक्षण विभाग

१) गव्हावरील मर रोगाचा प्रादुर्भाव टाळण्यासाठी पेरणीपूर्वी १ किलो बियाण्यास ३ ग्रॅम थायरम (७५%) बीजप्रक्रिया करावी (१९६८-७३).

२) गव्हावर तांबेरा रोग दिसून आल्यास गहू पिकावर डायथेन एम - ४५ किंवा डायथेन झेड - ७८ हे बुरशीनाशक हेक्टरी १.५ कि. ५०० लिटर पाण्यातून फवारावे (१९७४-७९).

३) काजळी रोगाचा प्रादुर्भाव टाळण्यासाठी पेरणीपूर्वी १ किलो बियाण्यास २.५ ग्रॅम, व्हीटॅक्स, ७५ डब्ल्यूपी या बुरशीनाशकाची पेरणीपूर्वी बीजप्रक्रिया करावी (१९७४-७९).

४) करपा रोग आढळून आल्यास डायथेन एम - ४५ या बुरशीनाशकाची हेक्टरी १२५० ग्रॅम, ५०० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी (१९७४-७९).

५) गहू पिकावरील करपा रोगाचे नियंत्रणासाठी रोगाची लागण झाल्यावर १५ दिवसांचे अंतराने कॉपर ऑक्सीक्लोराईड + डायथेन एम - ४५ या बुरशीनाशकाच्या प्रत्येकी ०.२ टक्के प्रमाणे दोन फवारण्या कराव्यात (२००२-०३).

६) महाराष्ट्र राज्यांत उत्पादित केलेला गहू कर्नाल बंट रोगमुक्त असल्याचे आढळून आले आहे म्हणून महाराष्ट्रातील गहू खरेदी करणे तसेच इतर राज्यात निर्यात करण्यास हरकत नाही (२००३-०४)

७) गव्हावरील तांबेरा रोगाचे नियंत्रणासाठी मॅन्कोझेब + कॉपर ऑक्सीक्लोराईड, ०.२ टक्के प्रत्येकी रोगाची लक्षणे दिसल्यानंतर १५ दिवसांचे अंतराने या बुरशी नाशकाच्या तीन फवारण्या कराव्यात अथवा प्रॉपीकोनॉझोल या बुरशीनाशकाच्या ०.१ टक्के प्रमाणे १५ दिवसांचे अंतराने दोन फवारण्या कराव्यात.

८) गहू बियाणे साठवणुकीच्या काळात सॉडे किडीच्या नियंत्रणासाठी उन्हात वाळविलेल्या बियाण्यास प्रती किलो १० ग्रॅम प्रमाणे वेखंड भुकटीची बीजप्रक्रिया करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (२००९).

९) गहू पिकावरील मावा किडीच्या नियंत्रणासाठी थायोमिथोक्झाम, २५ डब्ल्यूजी, १ ग्रॅम किंवा अॅसेटापीप्रीड, २० एस.पी, ५ ग्रॅम, प्रति १० कि. पाणी या प्रमाणात १५ दिवसांच्या अंतराने दोन फवारण्या करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (२०११).

१०) गव्हावरील तांबेरा रोगाचे नियंत्रण करण्यासाठी मॅनेब, ०.३ टक्के तसेच झायनेब, ०.४ टक्के याची शिफारस करण्यात आली. या बुरशी नाशकांच्या वापरामुळे गव्हाच्या उत्पादनात ४२ ते ५६ टक्के वाढ दिसून आली (१९७६-७७).

११) डायथेन झेड -७८ या बुरशीनाशकाच्या ०.३ टक्के तीव्रतेच्या फवारणीमुळे गव्हावरील तांबे-याचे चांगल्या प्रकारे नियंत्रण झाल्याचे आढळून आले आहे (१९८०-८१).

१२) बेलेटॉन या औषधाच्या (०.२ % व ०.१५ %) फवारणीमुळे गव्हावरील तांबेरा रोगाचे प्रमाण खूप कमी झाल्याचे आणि उत्पादनात वाढ झाल्याचे आढळून आले आहे (१९८१-८२)

१३) गहू पिकावरील मावा किडीच्या नियंत्रणासाठी मेटॅ-हय्झीम अॅनिसोपली किंवा व्हटिसिलीयम लेकॅनी १.१५% डब्ल्यू पी ४० ग्रॅम प्रति १० लिटर पाणी या प्रमाणात, किडीचा प्रादुर्भाव दिसून येताच पहिली फवारणी आणि त्यानंतर १५ दिवसांनी दुसरी फवारणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (२०१२)

१४) द्राक्ष बागेतील शंखी गोगलगायींच्या (अॅचॅटिना फुलिका) नियंत्रणासाठी खालील एकात्मिक व्यवस्थापन प्रणालीची शिफारस करण्यात येत आहे.

- गोगलगायींना लपण्याची ठिकाणे (गवत, छाटणीनंतरच्या कड्या, दगड इ.) काढून टाकणे.
- बागेमध्ये वाळलेल्या गवताचे किंवा भाजीपाला पिकाच्या अवशेषाचे ढिग, ७ ते ८ मीटर अंतरावर संध्याकाळी ठेवावेत आणि त्याखाली गोळा झालेल्या व बागेतील गोगलगायी व त्यांची अंडी दुस-या दिवशी सकाळी गोळा करून नष्ट करावीत.
- कीडनाशकाचे विषारी आमिष खालीलप्रमाणे तयार करून वापरावे :
 - ५० किलो गव्हाचा भुसा / कोंडा अधिक २५ ग्रॅम यीस्ट
 - वरील घटक २% गुळाच्या द्रावणात १२ ते १५ तास भिजविणे.

- मिथोमिल ४० एस.पी ५० ग्रॅम भुकटी त्यात मिसळून, हे विषारी आमिष बागेमध्ये गोगलगायींचा प्रादुर्भाव दिसून आल्यानंतर टाकावे.
- बागेच्या सभोवती बांधापासून आत तंबाखू भूकातीचा ५ सेमी. रुंदीचा पटटा गोगलगायींना प्रतिबंधात्मक उपाय म्हणून टाकावा.(२०१२)

१५) गहू पिकावरील मावा किडीच्या नियंत्रणासाठी प्रादुर्भाव दिसून येताच, क्लोथीअॅनिडीन ५० डब्ल्यू.डी.एस. १५ ग्रॅम क्रियाशील घटक (३० ग्रॅम) प्रती हेक्टर या प्रमाणात १५ दिवसांच्या अंतराने फवारण्या करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.(२०१२)

६-संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुशबळ---

- १.प्रोफेसर -४
- २-सहयोगी प्राध्यापक-०३
- ३-सहायक प्राध्यापक-०७
- ४.वरिष्ठ संशोधन सह -१४
- ५.कनिष्ठ संशोधन सह -१
- ६-कार्यालय अधीक्षक-१
- ७-सहायक अधी-०१
- ८-कृषि सहायक-१०
- ९..वरिष्ठ लिपिक -०२
- १०.लिपिक नि टंकलेखक -०४
- ११-वाहन चालक-१
- १२-यांत्रिक चालक-०१
- १३.गणक -०१
- १४.मुकादम -०१
- १५-प्रयोगशाळा परिचर-०१
- १६-शिपाई-३
- १७.वाचमन -०४
- १८-स्वीपर-०२

७-संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायभूत सुविधाची स्थिती---

- प्रक्षेत्र तसेस कार्यालय संरक्षित भिंत नाही
- १.मुख्य कार्यलय
 - २.विशेष अतिथीगृह
 - ३.पथोलोजी लब
 - ४.साठवणी गृह

5.निवास स्थान

6.इम्प्लेमेड शेड

7.वाहन शेड

8.ट्रेनिंग हाल

9.वाहन जीप

10.ट्रक्टर

11.मिनी ट्रक्टर

८. -संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे.

एकूण क्षेत्र -१९.९९ हेक्टर

इमारत.बांधकाम व रस्ते-४.४९ हेक्टर

लागवडी खालील क्षेत्र १५.५०

अखिल भारतीय समन्वित अळिंबी संशोधन प्रकल्प, पुणे केंद्र
कृषी महाविद्यालय, पुणे-५

अ. क्र.	तपशील	माहिती
१	संशोधन केंद्राचे नाव	अखिल भारतीय समन्वित अळिंबी संशोधन प्रकल्प, पुणे केंद्र कृषी महाविद्यालय, पुणे-५
२.	स्थापना वर्ष	१९८३
३.	संपर्क (दूरध्वनी/फॅक्स/ईमेल)	०२०-२५५३७०३३/३८, विस्तार क्र. ३१५, ३१२ फॅक्स क्र. ०२०/२५५३७१८८ ईमेल : mushroompune@rediffmail.com
४.	संशोधनाचे प्रमुख पीक	अळिंबी (मशरूम)
५.	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी	राष्ट्रीय पातळीवरील वार्षिक कार्यशाळेत अळिंबीवरील खालील शिफारसी करण्यात आल्या. १) धिंगरी अळिंबी लागवडीकरिता वापरण्यात येणाऱ्या माध्यमाचे (काड) निर्जंतुकीकरण करणेसाठी कार्बेन्डाझिम (५० डब्ल्यूपी) ७.५ ग्रॅम + फॉर्मलडीहाइड (३७-४१%) १२५ मिली प्रति १०० लिटर पाण्यात मिसळून केलेल्या द्रावणात १६ ते १८ तास भिजविण्याची शिफारस केली आहे. २) धिंगरी अळिंबी स्पॉनिंग (बीज वापर) साठी ओल्या काडाच्या वजनाच्या २% स्पॉन थर पद्धतीने वापरण्याची शिफारस केली आहे. ३) बटन अळिंबी स्पॉनिंग (बीज वापर) साठी कंपोस्टमध्ये त्याच्या वजनाच्या २% स्पॉन मिसळण्याची शिफारस केली आहे. ४) दुधी अळिंबी स्पॉनिंग (बीज वापर) साठी ओल्या काडाच्या वजनाच्या ४% स्पॉन थर पद्धतीने वापरण्याची शिफारस केली आहे. ५) बटण अळिंबीचे अधिक उत्पादनासाठी केसिंग म्हणून कोकोपिट + कुजलेले शेणखत (१:१) वापरण्याची शिफारस केली आहे. ६) बटण अळिंबीचे अधिक उत्पादनासाठी वेराडिक्स-२ ची १.५ मिली प्रती लिटर पाणी या प्रमाणात फवारणी करण्याची शिफारस केली आहे.

६. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ	अ. क्र.	पद	मंजूर पदे
	१	कवकशास्रज्ञ	१
	२	कनिष्ठ कवकशास्रज्ञ	१
	३	कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक	१
	४	कृषि सहाय्यक	१
	५	कनिष्ठ लिपिक	१
	६	बेलदार/मजूर	१

७. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिति	अ. क्र.	सुविधा	संख्या
	१	अधिकारी व कर्मचारी कार्यालय	०२
	२.	बटन अळिंबी लागवडीसाठी वातानुकूलित खोल्या	०३
	३	बटन अळिंबीचे कमी कालावधीचे कंपोस्ट तयार करण्यासाठी बंकर्स व टनेल्स	०२
	४	धिंंगरी अळिंबी लागवडीसाठी उबवणी व उत्पादन खोल्या	प्रत्येकी ०२
	५	दुधी अळिंबी लागवडीसाठी उबवणी व उत्पादन खोल्या	प्रत्येकी ०१
	६	सर्व आवश्यक यंत्र सामुग्रीयुक्त अद्ययावत प्रयोगशाळा	०१
	७	सर्व आवश्यक यंत्र सामुग्रीयुक्त अळिंबी बीज उत्पादनासाठी प्रयोगशाळा	०१
	८	बटन अळिंबी उत्पादनाचे व्यावसायिक प्रशिक्षण देण्यासाठी सर्व अत्यावश्यक सुविधायुक्त प्रकल्प	०१
	९	भांडार	०१

८ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का?

लागू नाही (जमिनीची आवश्यकता नाही)

**प्रमुख शास्त्रज्ञ व सहयोगी संशोधन संचालक कार्यालय,
विभागीय कृषि संशोधन केंद्र (अवर्षण प्रवण विभाग), सोलापूर**

- १) संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता : विभागीय कृषि संशोधन केंद्र (अवर्षण प्रवण विभाग),
९७ रविवार पेठ, पो. बॉ. २०७, सोलापूर-४१३ ००२.
- २) स्थापना वर्ष : १९३३
- ३) संपर्क (दूरध्वनी/फॅक्स/ई-मेल) : ०२१७-२३७३०४७, २३७३२०९ (फॅक्स)
ई-मेल – zarssolapur@rediffmail.com
zarssolapur@gmail.com
- ४) संशोधनाचे प्रमुख पीक/पिके :
- अ. अन्नधान्य पिके
खरीप - तूर, मूग, उडीद, सूर्यफूल, हुलगा, मटकी, बाजरी, चवळी, राळा, एरंडी, इत्यादी.
रब्बी - ज्वारी, हरभरा, करडई, सूर्यफूल आणि जवस, इत्यादी.
- ब. फळपिके
डाळिंब, बोर, सीताफळ, लिंबू, कवट, आवळा, चिंच, इत्यादी.
- क. भाजीपाला पिके
शेवगा, करडई, गवार, कडी पत्ता, इत्यादी.
- ५) आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह): सोबत जोडलेले आहे.
- ६) संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ/संशोधक/क्षेत्रीय कर्मचारी): सोबत जोडलेले आहे.
- ७) संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषतः प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत):
- जमीन : एकूण क्षेत्र ६४.४२ हेक्टर
सिंचन सुविधा : पिण्याच्या पाण्यासाठी व संरक्षित सिंचनासाठी एक विंधन विहीर आहे
प्रयोगशाळा : माती व पाणी परीक्षण प्रयोगशाळा आणि वनस्पती रोगशास्त्र व सूक्ष्मजीवशास्त्र प्रयोगशाळा.
अत्याधुनिक सुविधा : स्वयंचलित वेधशाळा (Auto Weather Station)
प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत : आपल्या प्रक्षेत्राला अ विभागामध्ये फक्त दक्षिणेकडे संरक्षण भिंत आहे. ती सुद्धा २ ते ३ ठिकाणी पडलेली आहे. इतर बाजूंना संरक्षण भिंत नाही. त्यामुळे बाहेरील लोकांचा आणि जनावरांचा नेहमी त्रास असतो. चोहोबाजूंनी संरक्षण भिंत असणे अत्यंत गरजेचे आहे.
- ८) संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का ? विवरण द्यावे
संशोधन केंद्रावरील उपलब्ध जमिनीचा योग्य प्रकारे खालील कारणासाठी वापर होत आहे.
- अ. खरीप हंगामातील प्रयोग
आ. रब्बी हंगामातील प्रयोग
इ. करडई संशोधन प्रकल्पाला प्रयोगासाठी
ई. सीताफळ, डाळिंब, शेवगा, लिंबू, कडीपत्ता, कवट लागवड
उ. खरीप व रब्बी हंगामात हुलगा, मटकी, सूर्यफूल, करडई आणि हरभरा पिकांच्या बिजोत्पादनासाठी
ऊ. अंतर्गत रस्ते, प्रक्षेत्रावरील कार्यालय, भांडार व जनावरांचा गोठा
ऋ. शेततळी ३

५) आजपर्यंत करण्यात आलेल्या एकूण शिफारशी : २०५

५) आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह):

भौतिक पध्दती

सपाट वाफे

- आकास्मान ६x६ ते १०x१० मिटर
- वरंब्याची उंची २० ते ३० सेमी
- ओलावा ५०% पेक्षा जास्त साठविला जातो
- रबी ज्वारीचे २ ते ३ किंच/हे जास्त उत्पादन

शेततळी

- शेततळ्याचे आकास्मान पाणलोट क्षेत्रात पडणारा पाऊस, जमिनीचा प्रकार, उतार या गोष्टींवर अवलंबून असते.
- पाणलोट क्षेत्रात खोलगट भागात खोदावीत.
- शेतजमिनीवरून वाहून जाणारे पाणी शेततळ्यात साठवावे.
- हे पाणी पिकास व फळबागेस निकडीच्या अवस्थेत संरक्षित पाणी म्हणून वापरता येते.
- शेततळ्यातील पाण्याच्या वापरासाठी तुषार सिंचन/ठिबक पध्दतीचा वापर करावा.
- पीक उत्पादनात २ ते २.५ पटीने वाढ येते

पिक	पाणी व देता	१ पाणी देऊन	५ वाढ	
हरभरा (नासू)	मान्य (कि/हे)	४.१७	५.८०	३९.१
रबी ज्वारी (मासवडी)	मान्य (कि/हे)	१७.५१	२७.६७	५७.१२
	कडवा	४०.२०	५२.१६	२९.७५

दोन चाड्याची पाभर

- बियाणे ५.५ ते ६.० सें.मी. खोली पर्यंत पेरता येते.
- यंत्राची गती, २.६५ कि.मी./तास
- प्रक्षेत्र कार्यक्षमता, १.६ हे/दिवस
- कोरडवाहूमध्ये अवलंबन : ६०%
- किंमत : ₹.२०००/-

*** सुर्यफूल+तूर ***

कोरडवाहू शेतीमध्ये सुर्यफूल + तूर (२:१ अथवा ६:३) या आंतरपीक पध्दतीची अधिक उत्पादन, आर्थिक फायदा आणि शाश्वतता यासाठी या पध्दतीचा वापर करावा.

Technology 11: Contingency crop planning under delayed onset of monsoon

Recommendation domain: Solapur, Ahmednagar, Western part of Beed, Osmanabad, Eastern part of Pune, Sangli, Satara, Nandurbar, Dhule

Second fortnight of July	Sunflower, pigeonpea, horsegram, castor, sunflower + pigeonpea (2:1), pearl millet (ergot resistant varieties), pearl millet + horsegram (2:1), pearl millet + pigeonpea (2:1), setaria
First fortnight of August	Sunflower, pigeonpea, castor, sunflower + pigeonpea (2:1), horsegram
Second fortnight of August	Sunflower, pigeonpea, castor, sunflower + pigeonpea (2:1)
First fortnight of September	Rabi sorghum for fodder (Sorghum varieties resistant to shootfly)

Technology 12: Sorghum cultivars according to soil depths

Recommendation domain: Solapur, Ahmednagar, Western part of Beed, Osmanabad, Eastern part of Pune, Sangli, Satara

➤ **Performance:**

Shallow soils (upto 30 cm) Selection-3, Phule Anuradha – **Increase in yield 15 % over F.P.**

Medium soils (upto 60 cm) Phule Maulee, Phule Suchitra, Maldandi 35-1 – **Increase in yield 20 % over F.P.**

Deep soils (60 cm and above) Phule Vasudha, Phule Yashoda, Phule Revati – **Increase in yield 25 - 30 % over F.P.**

➤ **Impact:** Adoption in shallow soils : 15-20, Medium soils : 30-35 and Deep soils :35-40 % in domain area,

Potential of the technology: If adopted in 1.0 Lakh ha yield increase by Rs. 40 crores

Constraints for Adoption: Non availability of seed, awareness and policy support

Scope for convergence national/state govt. schemes /programmes: HOPE, RKVY, NFSM, Dryland mission etc,

Sorghum-M 35-1

Sorghum- Phule Anuradha

Sorghum -Phule Vasudha

Sorghum- Phule Maulee

संशोधन केंद्राची पिकनिहाय माहितीचा तपशिल

अ.क्र.	माहितीचा तपशिल							
१	संशोधन केंद्र नाव व पत्ता	कडधान्य व तेलबिया पिके संशोधन आणि प्रशिक्षण केंद्र, पंढरपूर, जिल्हा सोलापूर, पिन. ४१३३०४						
२	स्थापना वर्ष	१० जून १९८१						
३	संपर्क (दूरध्वनी/फॅक्स/ई-मेल)	मो.नं. ९२८४१९२३५३२, ९६२३९८५८२०, ans81pandharpur@gmail.com						
४	संशोधनाचे प्रमुख पिके	घवळी, हरभरा, उंडद, मूग, तूर, भुईमूग, तोंक, कुलवी, मटकी व इतर						
५	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी (निवडक उत्तम फोटोसह)	जाती- घवळीचा ४ जाती, फुले पंढरी (२००६), फुले विटाई (२०१५), फुले रुखमाई (२०१५) व पूर्व प्रसारीत फुले सोनाली (२०२०)						
६	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रिय कर्मचारी)	शास्त्रज्ञ	एकुण मंजूर पदे	०३	भरलेली पदे	०२	रिक्त पदे	०१
		घोरिष्ठ संशोधक सहाय्यक	एकुण मंजूर पदे	०२	भरलेली पदे	००	रिक्त पदे	०२
		क्षेत्रीय सहाय्यक	एकुण मंजूर पदे	०३	भरलेली पदे	०२	रिक्त पदे	०१
		लियांक	एकुण मंजूर पदे (१ व.१क)	०२	भरलेली पदे	०१	रिक्त पदे	०१
		शिवाई	एकुण मंजूर पदे	०१	भरलेली पदे	०१	रिक्त पदे	००
		जीव चालक	एकुण मंजूर पदे	०१	भरलेली पदे	००	रिक्त पदे	०१
		पाहारेकरी	एकुण मंजूर पदे	०१	भरलेली पदे	०१	रिक्त पदे	००
		कृषि विज्ञान	एकुण मंजूर पदे	०१	भरलेली पदे	०१	रिक्त पदे	००
७	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषतः प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत)	नाही						
८	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीचा तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का ? विवरण द्यावे	एकुण क्षेत्र -१२ हेक्टर एकी लागवडी खालील क्षेत्र -०९ हेक्टर व रस्तो व बांधकाम खालील क्षेत्र -०३ हेक्टर						

कृषि संशोधन केंद्र, मोहोळ, जि. सोलापूर

- १ संशोधन केंद्र नाव व पत्ता - कृषि संशोधन केंद्र, मोहोळ, जि. सोलापूर
- २ स्थापना वर्ष- सन १९१८
- ३ संपर्क- ०२१८९- २३२२४४ ars_mohol@rediffmail.com
- ४ संशोधनाचे प्रमुख पीक- रबी ज्वारी
- ५ आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी

१ ज्वारीच्या विविध वाणांची चाचणी घेवून प्रगत वाणांची शिफारशी करण्यात आल्या. यामध्ये मालदांडी ३५-१ एस. पी. व्ही. ८६, स्वाती, एस. पी. व्ही. ८३९, फुले माउली, फुले यशोधा, फुले चित्रा, फुले वसुधा, तर फुले उत्तरा ही हुरड्यासाठी प्रसारित झाले. सी. एस . एच. १५ आर व सी. एस. एच. १९ आर या संकरीत वाणांची लागवडीसाठी शिफारस करण्यात आली.

२. रब्बी ज्वारी लागवडीसाठी सप्टेंबर महिन्याच्या दूसरा पंधरवडा योग्य आहे.

३. रब्बी ज्वारीची पेरणी ४५ से. मी. अंतरावर करावी.

४. पेरणीसाठी हे. ८ ते १० किलो बियाणे वापरावे.

५. अवर्षण प्रवण विभागात मध्यम ते खोल जमीनसाठी ५० कि. नत्र प्रती हे. देणे आर्थिक दृष्टा लाभदायक ठरेल.

६. जिरायती क्षेत्रा मध्ये सर्वसाधारण पणे रब्बी ज्वारीची एकरी ६०००० ताटांची संख्या ठेवावी.

७. कोरडवाहू रब्बी ज्वारीची पेरणी झाल्यानंतर अवर्षण प्रवण परिस्थितीत प्रत्येकी दोन ओळींनंतर तिसरी ओळ किंवा प्रत्येकी दोन रोपणांतरचे तिसरे रोप काढून ताटाच्या संख्येच्या दोन तृतीयांश ताटे ठेवावीत.

८. ज्वारी पेरणीनंतर तीन आठवड्यांनी पहिली, पाच आठवड्यांनी दुसरी व आठ आठवड्यांनी तिसरी कोळपणी करावी. यामुळे तंनांचा बंदोबस्त होऊन जमिनीत ओलावा टिकवून ठेवला जातो.

- ६ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुशबल

अ. क्र.	पद	एकुण पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
१	*सहयोगी प्राध्यापक	१	१	सेवा संचित
२	सहाय्यक प्राध्यापक	१	१	०
३	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक	१	१	०
४	कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक	२	०	२

५	कृषि सहाय्यक	२	१	१
६	वरिष्ठ लिपिक	१	१	०
७	कनिष्ठ लिपिक	१	१	०
८	शिपाई	१	१	०
९	गणक	२	२	०
१०	पहारेकरी	२	०	२
११	बैलवाला	१	०	१
१२	मजूर	१५	७	८
एकुण		३०	१६	१४

संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिति

१ शेततळे

७

१ ट्रॅक्टर (अवजारसहित)

२ बोरवेल्स

१ मळणी मशीन

संपूर्ण प्रक्षेत्रासाठी तारेचे कुंपण उपलब्ध आहे.

८ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जामीनाचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे होय.

रस्ते, इमारत, बांध, उजणी वितरिका, शेततळे इ .	८.हे ९६.
संशोधन कार्यासाठी	५ हे.
बिजोत्पादन कार्यक्रम	२१.हे ३५.
अन्य	१.हे ५०.
एकुण क्षेत्र	३६.हे ८१.

कृषि संशोधन केंद्र, जेऊर ता.करमाळा जि.सोलापूर

1.संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता- कृषि संशोधन केंद्र,जेऊर ता.करमाळा जि.सोलापूर
पिन-413202

2.स्थापना वर्ष-1941

3.संपर्क (दुरध्वणी/फॅक्स/ई-मेल)

अ)दुरध्वणी क्रमांक-02182-202018

ब) ई-मेल- ars_jeur@rediffmail.com

4.संशोधनाचे प्रमुख पिक- ज्वारी,हरभरा,करडई,सोयाबीन,तुर

5.आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)-

महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ,राहुरी व विभागीय कृषि संशोधन केंद्र,सोलापूर यांनी विकसीत केलेल्या शेती विषयक प्रयोगांची चाचणी घेणे व आलेले निष्कर्ष कळवणे हा असल्याने या संशोधन केंद्राच्या स्वतंत्र शिफारशी नाहीत. शिफारशीत केलेल्या चाचणी निष्कर्ष खालील प्रमाणे-

अ) पिक पध्दती-

1. बाजरी+तुर (2:1),सुर्यफुल +तुर (2:1) या आंतरपिक पध्दती सलग पिक पध्दती पेक्षा फायदेशीर दिसून आल्या.

2.गवतवर्गीय पिकामध्ये आंतरपिक म्हणून धान्य पिके घेण्यापेक्षा हिरवा चारा म्हणून गवत घेणे फायदेशीर ठरले (मारवेल-8)

3.तीन वर्षापैकी दोन वर्षामध्ये घेण्यात आलेल्या बागायत तृणधान्य पिक पध्दतसह शिफारशीत 100% खत मात्रा दिल्यास जादा आर्थिक फायदा मिळाला.

4.खरीप पिक फेरपालट पध्दतीत बाजरी+तुर (2:1) आंतरपिक पध्दत आणी सलग बाजरी फायदेशीर दिसून आली.

5.अवर्षणप्रवण विभागात हलक्या जमीनीवर (30सेंमी पेक्षा कमी) सलग पिकपध्दतीत 1x1 मी आंतरावर घायपात लागवड फायदेशीर दिसून आली.

ब)खत व्यवस्थापण-

1.मध्यम खोल जमीनीमध्ये रब्बी ज्वारी पिकासाठी 45 किलो नत्र/हे दिल्यास आर्थिक दृष्ट्या कोरडवाहू भागात फायदेशीर दिसून आले

2.कोरडवाहू जमीनीस तीन वर्षातून एकदा नांगरट आणी 12.5 टन/हे कंपोस्ट खत दिल्यास उत्पन्नात वाढ झाल्याचे दिसून झाले.

क) संरक्षित पाणी-

1.रब्बी ज्वारी साठी प्रती हेक्टरी 50 कलौ नत्र आणि पेरणीनंतर 30 व 50 दिवसाने संरक्षित पाणी दिल्याने उत्पादनात वाढ झाली.

2.कोरडवाहु क्षेत्रामध्ये हरभरा पिकाच्या नवीन सुधारीत जातीचा वापर केल्याने उत्पादनात 6 %,तसेच वेळेवर पेरणी केल्यास 16.5% ,खते दिल्यास 5.5% आणि पिक संरक्षण केल्यास 8.3% ,अनुक्रमे उत्पादनात वाढ झाल्याचे दिसून आले.

3.रब्बी हंगामात ज्वारीच्या मालदांडी-35-1 आणि स्वाती यांच्या उत्पादनात तुलनात्मक बदल दिसून आला नाही तसेच हवामान आठवडा क्र40 मध्ये पेरणी केलेल्या ज्वारीचे उत्पन्न जास्त मिळाले व हवामान आठवडा क्र.38 मध्ये पेरणी केलेल्या ज्वारीचे उत्पन्न सर्वात कमी मिळाले.

6.संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ,संशोधक, क्षेत्रिय कर्मचारी)-

अ.क्र	पद	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
1	सहायक प्राध्यापक	1	1	0
2	कनिष्ठ संशोधन कर्मायक	1	1	0
3	कृषि सहायक	2	2	0
4	मजुर	4	2	2
5	पहारेकरी	1	1	0
एकुण		9	7	2

7. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिति(विशेषत प्रक्षेत्राची

संरक्षक भिंत)- 1. प्रक्षेत्रास संरक्षक भिंत,ड्राईंग शेड ,धान्य मळणीसाठी खळ,ट्रॅक्टरसाठी मशागतीची औजारे नाहीत,

8. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का?

विवरण द्यावे- संशोधन केंद्र,जेऊर येथे एकुण 19.09 हे क्षेत्र असून त्यापैकी 16 हे क्षेत्र वहीतीखाली आहे. तसेच कायम पडीक 0.24 हे असून 2.85 हे क्षेत्र बांध इमारती रस्ते या खाली येते

मध्यवर्ती ऊस संशोधन केंद्र, पाडेगाव - 415 521 ता. फलटण, जि. सातारा

E-mail Id : csrspadegaon@rediffmail.com

Phone No. (02169)265334 Tele. Fax. (02169)256333

1. संशोधन केंद्र, नाव व पत्ता : मध्यवर्ती ऊस संशोधन केंद्र, पाडेगाव ता. फलटण जि. सातारा
2. स्थापना वर्ष : 1932
3. संपर्क व ईमेल : 02169-265333-265334 csrspadegaon@rediffmail.com
4. संशोधनाचे प्रमुख पिक : ऊस
5. आजपर्यंत करण्यात आलेल्या महत्वाच्या शिफारशी :
 - 1) अधिक उत्पादकता व उत्तम खोडवा याकरिता आडसाली /पुर्वहंगामी /सुरु हंगामाकरिता मध्यम ते उशिरा येणारी को 86032 (निरा) या वाणांची महाराष्ट्रामध्ये लागवडीसाठी शिफारस करण्यात येत आहे. (1996)
 - 2) अधिक उत्पादकता उत्तम खोडवा व क्षारपड जमीनीकरिता आडसाली /पुर्वहंगामी /सुरु हंगामाकरिता येणारी कोएम 0265 (फुले 265) या वाणांची महाराष्ट्रामध्ये लागवडीसाठी शिफारस करण्यात येत आहे. (2007)
 - 3) ऊस खोडवा पिकासाठी सऱ्यामध्ये पाचट ठेवून पहारीच्या सहाय्याने शिफारशीत खत मात्रा (300:140:140 नत्र: स्फुरद:पालाश किलो/ हेक्टर) दोनसमान हप्त्यामध्ये देवून 75 मि.मी. एकुण बाप्पीभवन झाल्यावर (उन्हाळ्यात 10 ते 12 दिवसांनी, पावसाळ्यात 18 ते 20 दिवसांनी आणि हिवाळ्यात 20 ते 22 दिवसांनी) पाणी द्यावे (2008)
 - 4) ऊसाच्या अधिक उत्पादनासाठी अँड्रोटोबॅक्टर द्रवरुप जिवाणुखराची मात्रा हेक्टरी 2.5 लिटर या प्रमाणत दोन समान हप्त्यात बेणे प्रक्रियेद्वारे (100 लिटर पाण्यात 15 मिनीटे बुडवुन) व मोठ्या बांधणीचे वेळेस जमीनीतुन 250 लीटर पाण्यातुन द्यावे (2008)
 - 5) ऊसावरील लोकरिमाव्याच्या नियंत्राणसाठी डिफा अँफिडीव्होरा या परभक्षी किटकाच्या मोठ्या प्रमाणावर उत्पादनासाठी 5X5X4 मिटर आकाराचे बांबुचे छायागृह उभारणीसाठी 50% हिरव्या रंगाची शेडनेट वापरून 7 महीन्याच्या ऊस पिकावर आच्छादन करावे. सदर छायागृहामध्ये लोकरि माव्याची 75% वाढ झाल्यानंतर डिफाच्या 50 ते 100 अळ्या किंवा कोषसोडले असता 2 महीन्यात या परभक्षी किटकांच्या एक हेक्टर क्षेत्रासाठी पुरेबा अळ्या (2687) किंवा कोष मिळतात म्हणुन डिफा या ऊसाच्या लोकरि माव्यावरील परभक्षी किटकाच्या उत्पादनासाठी आशाछायागृह तंत्राची शिफारस करण्यात येत आहे. (2008)

- 6) पश्चिम महाराष्ट्रातील मध्यम खोल काळ्या जमीनीमध्ये पुर्व हंगामी ऊसाची 90X180X90 सें.मी. जोड ओळ पद्धतीने ठिबक सिंचनाखाली ऊस लागवडीसाठी 45 दिवसांच्या पॉलीथिन पिशवीतील रोपांचा वापर करण्यासाठी शिफारस करण्यात येत आहे. (2010)
- 7) ऊस लागवड करण्याच्या अगोदर दोन डोळ्यांच्या टिप्यांना (30000 टिपरी / हेक्टर) 0.1% बुरशीनाशक (कार्बेन्डाझिम) + 100 पीपीएम जिब्रॅलिक आम्ल या संजीवकाच्या द्रावणात 15 मिनीटे बुडवूनप्रक्रिया करण्याची शिफारस करण्यात येते. (2011)
- 8) सुरु ऊसामध्ये वेलवर्गीय तणांच्या व्यवस्थापनासाठी मेट्रीब्युझीन प्रति हेक्टरी 1.25 किलो (क्रियाशिल घटक) उगवणीपूर्वी आणि 2-4 डी या तणनाशकाची प्रति हेक्टरी 1 किलो या प्रमाणात ऊस लागणीनंतर 75 दिवसांनी फावरणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (2012)
- 9) पश्चिम महाराष्ट्रात पुर्वहंगामी ऊस लागवड अधिक किफायतशीर होण्यासाठी ऊस लागवडीनंतर हरभरा (वाण- दिग्विजय किंवा विराट किंवा विशाल) या पिकांची वरंब्याच्या माथ्यावर टाकण पद्धतीने लागण करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
- 10) एम.एस. 10001 हा ऊसाचा लवकर पक्व होणारा वाण महाराष्ट्रात सुरु आणि पुर्व हंगामात लागवडीसाठी शिफारस करण्यात आलेला आहे. (2017)
- 11) पश्चिम महाराष्ट्रातील चापण जमीनीत फुले 265 आणि फुले 10001 यावाणांची अधिक ऊस व साखर उत्पादनासाठी शिफारस करण्यात येत आहे. (2018)
- 12) कोएम 12085 (फुले 09057) हा ऊसाचा मध्यम पक्व होणारा वाण महाराष्ट्र राज्यात गुळासाठी सुरु हंगामात लागवडीसाठी प्रसारीत करण्यात येत आहे. (2019)
- 13) पाण्याच्या अधिक कार्यक्षम वापरासाठी (20.37 %) आणि उत्पादनासाठी एम.एस. 10001 या ऊस वाणास बाष्पोत्सर्नाच्या 75 % पाणी 3 दिवसांच्या अंतराने ठिबक सिंचनातून देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (2019)
- 14) ऊस रोपांची अधिकतम उगवण क्षमता साध्य करण्यासाठी एच.डी.पी.ई. पॉलीट्रेमध्ये एकडोळा कांडे लागण करतांना कोकापीट आणि गांडुळखत हे उगवणीमाध्यम समप्रमाणात (1:1) वारण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (2019)
- 15) महात्मा फुले कृषि विद्यापिठाने विकसित केलेल्या को. 86032 व कोएम 0265 ऊस वाणांच्या लागवडीमुळे महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांना अनुक्रमे 22 व 9 वर्षांमध्ये एकूण 100787.28 व 31681.32 कोटी रुपये तर 11059.40 व 2215.03 कोटी रुपयांचा निव्वळ नफा झालेला आहे. ऊस संशोधन आणि विस्तार कार्यामध्ये 1 रुपयाची गुंतवणुक केली असता 31 रुपये उत्पन्न आणि अंतर्गत परतावा दर 41 % असल्याचे

निदर्शनास येते. म्हणून ऊस पिकाच्या संशोधन आणि विस्तारासाठी वाढीव निधी उपलब्ध करून देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (2019)

6. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रीय कर्मचारी)

योजना क्रमांक व नाव :- 216 मध्यवर्ती ऊस संशोधन केंद्र, पाडेगाव

अ.क्र.	वर्ग/संवर्ग	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे	शेरा
1	गट -अ (प्राध्यापक, सहयोगी प्राध्यापक, सहा. प्राध्यापक)	08	04	04	01 पद राहुरी येथे सेवासंचित (सहयोगी प्राध्यापक)
2	गट -ब	23	12	11	03 क.सं.सहा व 04 कृषि सहायक यांच्या सेवा राहुरी येथे संचित
3	गट -क	40	29	11	-
4	गट- ड	154	87	67	-
	एकुण	225	132	93	-

1. योजना क्रमांक व नाव :- 217 (75/25) अ.भा.स. ऊस संशोधन केंद्र, पाडेगाव

अ.क्र.	वर्ग/संवर्ग	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे	शेरा
1	गट - अ (सहा. प्राध्यापक)	02	02	00	-
2	गट - ब	00	00	00	-
3	गट - क	02	02	00	-
	एकुण	04	04	00	-

7. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषतः प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत) :

- १) या संशोधन केंद्रास 125.30 हेक्टर क्षेत्र असून कोणत्याही बाजूला संरक्षण भिंत नाही. बाह्य अतिक्रमण व संरक्षण भिंत असणे हे संशोधन केंद्रासाठी अत्यंत निकडीचे आहे.
- २) या केंद्रांतर्गत रस्ते कच्चे असून शेतकऱ्यांना बियाणे वाहतुकीच्या दृष्टीने जाणेयेणेसाठी त्रासाचे होते. तरी सदरचे रस्ते डांबरीकरण करण्यात यावे.
- ३) महात्मा फुले कृषि विद्यापिठातील हे सर्वातमोठे संशोधन केंद्र असून व महाराष्ट्रातील एकमेव शासकीय ऊस संशोधन केंद्र असल्याने महाराष्ट्रातील ऊस लागवड करणाऱ्या शेतकऱ्यांच्या भेटी मोठ्या प्रमाणात होत असतात. परंतु या केंद्रास त्यांची राहण्याची गैरसोय होत असल्याने कमीत कमी 100 शेतकऱ्यांसाठी निवासस्थान होणे अत्यंत गरजेचे आहे.

8. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमीनीच्या तुलनेत जमीनाचा वापर होतो का? : होय

ऊस संशोधनासाठी व शेतकऱ्यांना शुद्ध भेसळरहित विविध वाणांच्या मुलभूत बिजोत्पादनासाठी मोठ्याप्रमाणात सदर जमीनीचा वापर होतो.

रुषी संशोधन ेंद्र, चास

१) संशोधन केद्रं नाव व पत्ता:— रुषी संशोधन ेंद्र .चास, ता.जि अहमदन र. पिन—४१४००५.

२) स्थापना वर्ष:— सन १९४१

३) संपर्क:— मा प्रभारी अधिकारी कार्यालय

दुरध्वनी / . (०२४१) / २५७००२५

ई मेल नं—arschs@rediffmail.com

४)संशोधनाचे प्रमुख पिक:—अ)खरीप— सोयाबीन,तूर,बाजरा,कुलथी,मटकी, चवळी, मुग, उडीद,

सूर्यफुल इ

ब) रब्बी—ज्वारी,हरभरा,करडई, कांदा, अॅस्टर इ.

५)आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी :-

संशोधन कार्य (Research achievements)

जिरायत क्षेत्राच्या अंतर्गत विविध पिकांचा बहुक्षेत्रीय चाचणी कार्यक्रम राबवून त्या संबंधीचा डाटा/नि क र्णिके विषे ज्ञ यांना सादर केले जातात.

अ) दुबार पिके (Double cropping)

१) उपलब्ध कमी कालावधीच्या खरीप पिक वाणांमुळे एका व ार्त दुबार पिके घेण्यात येऊ ाकतात.

मूग किंवा उडीद पिक घेतल्यानंतर रब्बी हंगामात ज्वारी पिकाची लागवड केल्यामुळे एकूण उत्पादन वाढझाल्याचे सिध्द झाले आहे.

२) खरीप बाजरा पिकाची लागवड करून दुबार पिक पध्दतीत रब्बी हंगामात हरभरा या पिकाची लागवड केल्याने त्याचा सकारात्मक परिमाण साधून जादा उत्पादन मिळाले आहे.

ब) आंतरपिक पध्दती (Inter cropping)

१) आंतरपिक पध्दतीत बाजरा +तूर या पिकाची दोनास एक (२;१) या प्रमाणे केलेली लागवड ही एकल बाजरा/तूर पिकाच्या लागवडीपेक्षा कमी जोखीम घेता सरस असल्याचे आढळून आले असून जादा उत्पादन मिळाले आहे.

२) आंतरपिक पध्दतीत सूर्यफुल +तूर (२;१) या पिक पध्दतीत एकुणच जादा उत्पादन मिळालेचे सिध्द झाले आहे.

३) आंतरपिक म्हणून भुईमुग +सूर्यफुल (५;२) या पिक पध्दतीत एकल पिक पध्दतीच्या तुलनेने जास्त उत्पादन मिळाले आहे

क) पिक फेरबदल (Crop rotation)

हरभरा आणि भुईमुग त्याबरोबरच रब्बी ज्वारी असा पिक फेरबदल केल्याने जास्त उत्पादन मिळाले आहे. त्याचप्रमाणे बाजरा +तूर (२;१) त्याबरोबर चवळी व हरभरा असा पिक फेरबदल केल्याने जास्त उत्पादन मिळाले आहे.

शिफारस

निव्वळ जादा उत्पादन व अर्थिक लाभ मिळविण्यासाठी पिक क्रमवारी मध्ये एप्रिल महिन्यात ळेवती या पिकाची लागवड करून त्यानंतर रब्बी कांदा किंवा खरीप हंगामात झेंडू या पिकाची लागवड करणे व त्यानंतर परत रब्बी कांद्याची लागवड बागायती क्षेत्रासाठी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (२०००-०१)

ड)पिक व्यवस्थापन (Crop management)

रब्बी हंगामात एकल करडई या पिकाची पेरणी ही रब्बी ज्वारी + करडई या आंतरपिक पध्दतीपेक्षा जास्त फायदेशीर असल्याचे दिसून आले आहे.

ई) खतांचा वापर (Fertilizer use)

मध्यम खोल व खोल जमिनीत रब्बी ज्वारी पिकास प्रति हेक्टरी ५० कि .नत्र आणि २५ कि. स्फुरद या खताची मात्रा दिल्याने जादा धान्य उत्पादन व कडबा उत्पादन मिळाले आहे.

फ)पिक सुधारणा (Crop improvement)

- १) मटकीच्या एमबीएस-२७ या वाणाचे जादा उत्पादन मिळाले आहे.
- २) सूर्यफुल या पिकांचे एसएस-५६ व भानू हे वाण अव णिप्रवण क्षेत्रात फायदेशीर असल्याने आढळून आले आहे.
- ३) रब्बी लागवडीकरिता एम-३५-१,फुले चित्रा आणि फुले वसुधा हे वाण सर्वोत्तम असल्याचे आढळून आले आहे.
- ४) जिरायत क्षेत्रासाठी हलक्या जमिनीत ज्वारी या पिकाचे सिलेक्शन -३ हे वाण सरस असल्याचे आढळून आले आहे.
- ५) कुलथी या पिकाचे सिना व मान हे वाण लागवडीसाठी योग्य असल्याचेआढळून आले आहेत.
- ६) करडई या पिकाचे भिमा आणि कुसुमा हे वाण सरस असल्याचेआढळून आले आहेत.

६) संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनु यबळ कर्मचारी स्थिती

अ.सं.	पदनाम	मंजूर पदे	भरलेली पदे	शेरा
१.	प्रभारी अधिकारी	१	-	रिक्त (१/८/२०१७ पासून)
२.	कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक	१	१	—
३.	सं.	२	२	—
४.	मुकादम	१	-	सेवानिवृत्त ३१/०८/२०१८
५.	प्रथमश्रेणी मजूर	७	६	-
६.	पहारेकरी	१	१	-
	एकुण	१३	१०	

७) संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभुत सुविधांची स्थिती :-

१) विहीर —१२) बोअरवेल—२३) कार्यालयीन इमारत —१४) गोडाऊन —१

५) फार्मशेड —१६) तेतळे —१७) संरक्षण भिंत —नाही

८) संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का ? विवरण द्यावे.

संशोधन केंद्र, चास येथील उपलब्ध जमिनीचा संपुर्ण योग्य वापर होत असून सविस्तर विवरण खालील प्रमाणे

जमिन तपशील

- १) एकुणप्रक्षेत्र क्षेत्रफळ—२८.०३ हेक्टर
- २) रस्ते व इमारतीखालील क्षेत्र—३.०३ हेक्टर
- ३) निव्वळ लागवडीखालील क्षेत्र—२३.७८ हेक्टर
- अ) जिरायती —१७.७८ हेक्टर
- ब) बागायती —६.०० हेक्टर
- ४) पाझरतलावखालील क्षेत्र—१.१० हेक्टर
- ५) तेतळ्याखालील क्षेत्र—०.१२ हेक्टर

जमीन वर्गवारी

- अ) हलकी जमीन —४.९९ हेक्टर
- ब) मध्यम जमीन —१३.७० हेक्टर
- क) भारी जमीन —९.३४ हेक्टर

१. संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता

नाव : कृषी संशोधन केंद्र, धुळे

पत्ता: प्राध्यापक (कृषी वनस्पतीशास्त्र) तथा प्रभारी अधिकारी ,

कृषी संशोधन केंद्र, कृषी महाविद्यालय, धुळे - ४२४ ००४

२. स्थापना वर्ष : १९५३

३. संपर्क:

दूरध्वनी : ०२५६२ - २३०३६८ फॅक्स: ०२५६२ - २३०१२७ ई मेल: arsdhule@gmail.com

४. संशोधनाचे प्रमुख पिके:

उडीद, मुग, हरभरा , तीळ, सोयाबीन , कापूस , चारा पिके

५. आजपर्यंत करण्यात आलेलेल्या प्रमुख शिफारसी:

खालील कडधान्य,तेलबिया ,चारा पिके व कापूस पिकात विविध पिक वाण संशोधनात महत्वपूर्ण सहभाग

मुग - वैभव

तीळ - जेलटी - ४०८

सोयाबीन- फुले कल्याणी ,फुले संगम

कापूस- जेलए-७९४ ,जेलए- ५०५ ,

हरभरा - विजय, दिग्विजय, फुले विक्रम, विराट

चारा पिके- फुले जयवंत ,फुले गुणवंत

६. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ :

बाजरीच्या सुधारित व संकरीत वाणांची माहिती

- संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता: बाजरी संशोधन योजना, कृषी महाविद्यालय, धुळे, पारोळा रोड, तालुका,जिल्हा:धुळे-४२४००४ (महाराष्ट्र)
- स्थापना वर्ष:
योजनेत्तर योजना १९७०-७१, व अखिल भारतीय सम,बाजरी संशोधन योजना(आय सी ए आर)-१९९६
- संपर्क(दूरध्वनी/फॅक्स/ई मेल): दूरध्वनी : ०२५६२-२३१८९०, फॅक्स: ०२५६२-२३०१२७
ई मेल: brs.dhule@gmail.com.
- संशोधनाचे प्रमुख पिक: बाजरी.
- आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी:
अ.कृषिविद्या शिफारशी:२०
ब.संशोधित सुधारित व संकरीत वाण:६.
सविस्तर माहिती खालील प्रमाणे:

अ.कृषिविद्या शिफारशी:२०

बाजरी उत्पादन तंत्रज्ञानावरीलसंशोधन शिफारसी

- खरीप हंगामात बाजरी पिकाच्या अधिक उत्पादनासाठी पेरणी १५ जून ते १५ जुलै या दरम्यान करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (१९८५).
- बाजरी पिकाला अनुकूल परिस्थितीत ६० किलो नत्र +३० किलो स्फुरद प्रती हेक्टरी आणि ४० किलो नत्र + २०किलो स्फुरद प्रती हेक्टरी कोरडवाहू क्षेत्राला देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (१९८५).
- कोरडवाहू भागात बाजरीची पेरणी दोन ओळीत ४५ से.मी. व दोन रोपात १५ से.मी. आणि अनुकूल परिस्थितीत दोन ओळीत से.मी. व दोन रोपात १५ से.मी.अंतरावर करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (१९८५).
- बाजरी पिकास ३ पाण्याच्या पाळ्या पिक वाढीच्या महत्वाच्या अवस्थेत म्हणजेच फुटवे फुटण्याच्यावेळी, पिक पोटीत असतांना आणि दाने भरण्याच्या अवस्थेत देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (१९८५).
- बाजरी पिकात तूर हे आंतरपीक २:१ या प्रमाणात घेण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (१९८५).
- बाजरी पिकाला जीवाणूखताबरोबर नत्र खताची कमी मात्रा दिल्यावर नत्र खतात १५ ते २० किलो प्रती हेक्टरी बचत होते. (१९८५).
- महाराष्ट्रातील अवर्षण प्रवण भागातील हलक्या व मध्यम जमिनीत थेंब थेंब संचय पद्धत या नवीन कोरडवाहू तंत्रज्ञानाने बाजरीची पेरणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (१९९०).
- अवर्षण प्रवण भागातील हलक्या जमिनीसाठी मान्सूनचा पाउस पडण्यापूर्वी जमिनीच्या उतारास आडव्या सऱ्या ४५ से.मी. अंतरावर पाडून पुरेसा पाउस पडल्यानंतर त्याच सऱ्यांमध्ये पेरणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (१९९२).

९.कोरडवाहू क्षेत्रातील हलक्या जमिनीत बाजरीच्या आर.एच.आर.बी.एच .८६०९ या संकारेत वाणाला ४५ किलो नत्र + २२.५ किलो स्फुरद प्रती हेक्टर देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (१९९२).

१०. कोरडवाहू बाजरी पिकामध्ये तणांच्या बंदोबस्तासाठी १ कोळपणी व १ निन्दनीची(पेरणीनंतर १५ दिवसांनी) शिफारस करण्यात येत आहे (१९९३).

११. कोरडवाहू बाजरी पिकामधील तणांच्या बंदोबस्तासाठी पेरणीपासून १५ दिवसाच्या अंतराने २ खुरपण्या करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (१९९७).

१२. कोरडवाहू बाजरी पिकास पेरणीच्या वेळी निम्मं नत्र (३० किलो प्रती हेक्टरी) पिक २५-३० दिवसांचे झाल्यानंतर देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (१९९७).

१३.मध्यम खोल जमिनीमध्ये अवर्षण वन भागात बाजरी पिकाच्या अधिक उत्पादनाकरीता ग्लोरीसिडीया या वनस्पतीची हिरवी पाने प्रती हेक्टरी ५ टन या प्रमाणे बाजरी पेरणीपूर्वी १ महिना अगोदर जमिनीत मिसळून प्रती हेक्टरी ४५ किलो नत्र (२ हप्त्यात) देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (१९९८).

१४.बाजरा अंतरपिक पद्धती मध्ये बाजरा+तूर (२:१) हे प्रमाण ठेवून मुख्य पिकास ४० किलो नत्र + ३० किलो स्फुरद प्रती हेक्टरी आणि जीवाणू संवर्धनाची (अझोस्फिरिलिउम +स्फुरद विरघळवणारे जीवाणू) बीज प्रक्रिया करण्याची शिफारस कोरडवाहू क्षेत्रासाठी करण्यात येत आहे (२००४).

१५.बाजरी सोयाबीन पिक फेरपालट पद्धतीमध्ये खरीप बाजरी पिकास शिफारस केलेले ५० टक्के नत्र (३० किलो प्रती हेक्टरी) युरिया खतातून व उर्वरित ५० टक्के नत्र (३० किलो प्रती हेक्टरी) गांडूळ खताद्वारे द्यावे आणि पुढील हंगामातील सोयाबीन पिकास शिफारस केल्या रासायनिक खतांच्या ५० टक्के नत्र व स्फुरद (२५ किलो नत्र + ३७.५ किलो स्फुरद प्रती हेक्टर) अवर्षण प्रवण धुळे विभागातील प्रजन्य गत क्र.३ व ४ साठी शिफारस करण्यात येत आहे (२००५).

१६.मध्यम जमिनीत उन्हाळी बाजरीची पेरणी दोन ओळीत ३० से.मी. व दोन रोपात १० से.मी. अंतर ठेवून करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (२००६).

१७.मध्यम काळ्या जमिनीमध्ये उन्हाळी बाजरीची जमीन ओलवून (वापसा आल्यावर) पेरणी करावी आणि त्यानंतर ४ से.मी. खोलीचे पाणी पिक रोपावस्थेत (पेरणीनंतर १५ दिवसांनी), फुटवे येण्याच्या (२५ दिवसांनी),पोटरीत असताना (४० दिवसांनी),फुलोऱ्यात असताना (५० दिवसांनी), दाने भरण्याच्या अवस्थेत (६० दिवसांनी) आणी दाने पक्व होण्याच्या अवस्थेत (७० दिवसांनी) पिकाला देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (२००७).

१८. खरीप संकरित बाजरीसाठी ५ टन शेणखत व पेरणीपूर्वी अझोस्फिरिलम व स्फुरद विरघळवणारे जीवाणू संवर्धनाची (प्रत्येकी २५ ग्रॅम प्रती किलो) बीजप्रक्रिया करण्याची तसेच मध्यम जमिनीमध्ये ५०:२५:२५ आणि हलक्या जमिनीत ४०:२०:२० किलो नत्र, स्फुरद,पालाश प्रती हेक्टरी देण्याची शिफारस अवर्षण प्रवण धुळे विभागातील प्रजन्य गत क्र.३ व ४ साठी शिफारस करण्यात येत आहे (२००७).

१९.खरीप बाजरी आणि रब्बी सूर्यफुलाचे अधिक उत्पादन मिळविण्यासाठी खरीप बाजरीला ५ टन शेणखत + ६० किलो नत्र +३० किलो स्फुरद+३० किलो पालाश प्रती हेक्टरी आणि रब्बी सूर्यफुलास ६० किलो नत्र +३० किलो स्फुरद+३० किलो पालाश + २०० किलो जिप्सम +१० किलो झिंक सल्फेट प्रती हेक्टरी खरीप बाजरी -रब्बी सूर्यफुल या पिक पद्धतीसाठी देण्याची शिफारस धुळे विभागातील मध्यम काळ्या जमिनीसाठी करण्यात येत आहे(२०१०).

२०. उन्हाळी बागायती संकरीत बाजरीचे मध्यम काळ्या जमिनीत अधिक उत्पादन मिळविण्याकरिता खालील सुधारित तंत्रज्ञानाची शिफारस करण्यात येत आहे (२०१३).

सुधारित तंत्रज्ञान :

- *उन्हाळी बाजरीची पेरणी १ जानेवारी ते ४ फेब्रुवारी पर्यंत करावी.
- *बियाण्यास अझोस्पिरीलम व स्फुरद विरघळवणारे जीवाणू संवर्धनाची (प्रत्येकी २५ ग्रॅम प्रती किलो) याप्रमाणे बीजप्रक्रिया करावी.
- *पेरणीच्यावेळी ५ टन शेणखत + ४५ किलो नत्र + ४५ किलो स्फुरद + ४५ किलो पालाश प्रती हेक्टरी द्यावे.
- *पेरणीपूर्वी जमीन ओलवून वाफसा आल्यावर ३० बाय x १० से.मी. अंतरावर पेरणी करावी त्यानंतर १० ते १२ दिवसांच्या अंतराने ५ ते ६ पाण्याच्या पाळ्या द्याव्यात.
- *पेरणी नंतर ३० दिवसांनी ४५ किलो नत्र प्रती हेक्टरी द्यावे.

ब.संशोधित सुधारित व संकरीत वाण:६.

अ.न.	वनाचे नाव व छायाचित्र	वानाविषयी माहिती
१.	संकरीत वाण	
	श्रद्धा(आर.एच.आर.बी.८६०९)	१.प्रसारित केलेले वर्ष:१९९० (राज्यस्तरावर)
		२.संस्थेचे नाव:म.फु.कृ.वि.राहुरी
		३.जमीन:हलकी ते मध्यम.
		४.हवामान: महाराष्ट्रातील बाजरी पिकवणाऱ्या कोरडवाहू भागासाठी लागवडीसाठी योग्य.
		५.पेरणी/लागवडीचा कालावधी:१५ जून ते १५ जुलै.
		६.प्रती एकर बियाणे: १.५ किलो.
		७.पिकाचा कालावधी:७० ते ७५ दिवस.
		८. उत्पादकता:२५ ते २७ क्विंटल/हे.
		९. वैशिष्ट्ये/ गुणधर्म
		अ.लवकर पक्व होणारा वाण.
		ब.ठोकळ व राखी रंगाचा दाणा
	क.घट्ट कणिस	
	ड. कणसावरील केसांमुळे पाक्षांपासून संरक्षण.	
	इ. गोसावी रोगास प्रतिकारक्षम.	
२.	संकरीत वाण	
	सबुरी(आर.एच.आर.बी.८९२४)	१.प्रसारित केलेले वर्ष:१९९५ (देशपातळीवर)
		२.संस्थेचे नाव:म.फु.कृ.वि.राहुरी
		३.जमीन:हलकी ते मध्यम.

		<p>४.हवामान: महाराष्ट्रातील बाजरी पिकवणाऱ्या कोरडवाहू भागासाठी लागवडीसाठी योग्य.</p> <p>५.पेरणी/लागवडीचा कालावधी:१५ जून ते १५ जुलै.</p> <p>६.प्रती एकर बियाणे: १.५ किलो.</p> <p>७.पिकाचा कालावधी:७६ ते ८० दिवस.</p> <p>८. उत्पादकता:२८ ते ३० क्विंटल/हे.</p> <p>९. वैशिष्ट्ये/ गुणधर्म</p> <p>अ.मध्यम कालावधीत पक्व होणारा वाण.</p> <p>ब.ठोकळ व राखी रंगाचा दाणा.</p> <p>क.घट्ट कणिस</p> <p>ड. कणसावरील केसांमुळे पाक्षांपासून संरक्षण.</p> <p>इ. गोसावी रोगास प्रतिकारक्षम.</p>
३.	संकरित वाण	
	शांती(आर.एच.आर.बी.८६०९)	<p>१.प्रसारित केलेले वर्ष:२००६ (राज्यपातळीवर)</p> <p>२.संस्थेचे नाव:म.फु.कृ.वि.राहुरी</p> <p>३.जमीन:हलकी ते मध्यम.</p> <p>४.हवामान: पश्चिम महाराष्ट्रातल्या बाजरी पिकवणाऱ्या क्षेत्रासाठी लागवडीसाठी योग्य.</p> <p>५.पेरणी/लागवडीचा कालावधी:१५ जून ते १५ जुलै.</p> <p>६.प्रती एकर बियाणे: १.५ किलो.</p> <p>७.पिकाचा कालावधी:८० ते ८५ दिवस.</p> <p>८. उत्पादकता:३० ते ३१ क्विंटल/हे.</p> <p>९. वैशिष्ट्ये/ गुणधर्म</p> <p>अ.मध्यम कालावधीत पक्व होणारा वाण.</p> <p>ब.मध्यम उंचीचा वाण.</p> <p>क.घट्ट कणिस</p> <p>ड.ठोकळ व राखी रंगाचा दाणा.</p> <p>इ. गोसावी रोगास प्रतिकारक्षम.</p> <p>ई.भाकरीची चव रुचकर.</p>
		
४.	सुधारित वाण	
	धनशक्ती (आय.सी.टी.पी.८२०३-२-एफ.ई.)	<p>१.प्रसारित केलेले वर्ष:२०१२ (देश व राज्यपातळीवर)</p> <p>२. संस्थेचे नाव:म.फु.कृ.वि.राहुरी व इक्रीसॅट,हैदराबाद.</p> <p>३.जमीन:हलकी ते मध्यम.</p> <p>४.हवामान: भारतातील बाजरी पिकवणाऱ्या क्षेत्रासाठी योग्य.</p> <p>५.पेरणी/लागवडीचा कालावधी:१५ जून ते १५ जुलै.</p> <p>६.प्रती एकर बियाणे: १.५ किलो.</p> <p>७.पिकाचा कालावधी:७४ ते ७८ दिवस.</p>

		<p>८. उत्पादकता:२२ क्विंटल/हे.</p> <p>९. वैशिष्ट्ये/ गुणधर्म</p> <p>अ.उच्च लोहयुक्त (८१ पी.पी.एम.)</p> <p>ब.लवकर पक्व होणारा वाण. गोलाकार,ठोकळ व राखी रंगाचा दाणा.</p> <p>क. गोलाकार,ठोकळ व राखी रंगाचा दाणा.</p> <p>ड. गोसावी रोगास प्रतिकारक्षम.</p>
५.	संकरित वाण	
	फुले आदिशक्ती (डी.एच.एल.बी.९०७१)	<p>१.प्रसारित केलेले वर्ष:२०१५(राज्यपातळीवर)</p> <p>२.संस्थेचे नाव:म.फु.कृ.वि.राहुरी</p> <p>३.जमीन:हलकी ते मध्यम.</p> <p>४.हवामान: महाराष्ट्रातील बाजरी पिकवणाऱ्या कोरडवाहू भागासाठी लागवडीसाठी योग्य.</p> <p>५.पेरणी/लागवडीचा कालावधी:१५ जून ते १५ जुलै.</p> <p>६.प्रती एकर बियाणे: १.५ किलो.</p> <p>७.पिकाचा कालावधी:८० ते ८५ दिवस.</p> <p>८. उत्पादकता:३२ ते ३४ क्विंटल/हे.</p> <p>९. वैशिष्ट्ये/ गुणधर्म</p> <p>अ.मध्यम कालावधीत पक्व होणारा वाण.</p> <p>ब.गोलाकार,ठोकळ व राखी रंगाचा दाणा.</p> <p>क.घट्ट कणिस</p> <p>ड. बिजोत्पादाकांसाठी फादेशीर.</p> <p>इ. गोसावी रोगास प्रतिकारक्षम.</p> <p>ई.भाकरी रुचकर.</p>
		
६.	संकरित वाण	
	फुले महाशक्ती (डी.एच.एल.बी.१२११)	<p>१.प्रसारित केलेले वर्ष:२०१७(राज्यपातळीवर)</p> <p>२. संस्थेचे नाव:म.फु.कृ.वि.राहुरी व इक्रीसँट,हैदराबाद.</p> <p>३.जमीन:हलकी ते मध्यम.</p> <p>४.हवामान: महाराष्ट्रातील बाजरी पिकवणाऱ्या कोरडवाहू भागासाठी लागवडीसाठी योग्य.</p> <p>५.पेरणी/लागवडीचा कालावधी:१५ जून ते १५ जुलै.</p> <p>६.प्रती एकर बियाणे: १.५ किलो.</p> <p>७.पिकाचा कालावधी:८५ ते ९० दिवस.</p>

		<p>८. उत्पादकता: २९ ते ३० क्विंटल/हे.</p> <p>९. वैशिष्ट्ये/ गुणधर्म</p> <p>अ. उच्च लोहयुक्त (८७ पी.पी.एम.)</p> <p>ब. ठोकळ व राखी रंगाचा दाणा.</p> <p>क. घट्ट कणिस</p> <p>ड. गोसावी रोगास प्रतिकारक्षम.</p>
७.	संस्कृत वाण	
	एम. एच. २११४ (डी.एच.एल.बी. १३९७)	१. प्रसारित केलेले वर्ष: २०१८ (देशपातळीवर)
		२. संस्थेचे नाव: म.फु.कृ.वि. राहुरी
		३. जमीन: हलकी ते मध्यम.
		४. हवामान: भारतातील बाजरी पिकवणाऱ्या अ-विभागासाठी (४०० मी.मी. पेक्षा कमी पर्जन्यमान असणाऱ्या) राजस्थान, गुजरात, हरियाणा, पंजाब, उत्तर प्रदेश, मध्य प्रदेश व दिल्ली येथे लागवडीसाठी योग्य.
		५. पेरणी/लागवडीचा कालावधी: १५ जून ते १५ जुलै.
		६. प्रती एकर बियाणे: १.५ किलो.
		७. पिकाचा कालावधी: ७८ ते ८० दिवस.
		८. उत्पादकता: ३४ ते ३५ क्विंटल/हे.
		९. वैशिष्ट्ये/ गुणधर्म
		अ. मध्यम कालावधीत पक्व होणारा वाण.
		ब. लांब कणिस, ठोकळ व राखी रंगाचा दाणा.
		क. गोसावी रोगास प्रतिकारक्षम.

६. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रीय कर्मचारी)
शास्त्रज्ञ: ३, संशोधक : ३, क्षेत्रीय कर्मचारी: ३.
७. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषतः प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत)
संशोधन केंद्रावर १ विहीर असून प्रक्षेत्राला संरक्षण भिंत नसल्याने मोक्यात जनावरे त्रास देवून नुकसान करतात. संशोधन केंद्राला स्वताची इमारत व खळे नाही.
८. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का विवरण द्यावे.
संशोधन केंद्रावर जमिनीचा पुरेपर वापर होत आहे

कृषि संशोधन केंद्र, सावळविहीर फार्म

- १ संशोधन केंद्र नाव व पत्ता कृषि संशोधन केंद्र, सावळविहीर
ता-राहाता, जि-अहमदनगर. ४२३१०९
- २ स्थापना वर्ष १९१५
- ३ संपर्क (दूरध्वनी/फॅक्स/ई-मेल) arssv1915@gmail.com
- ४ संशोधनाचे प्रमुख पिक सुर्यफुल संशोधन तसेच सोयाबीन, मका, उडीद, कापूस, गहु, हरभरा, राजगिरा या पिकांचे बहुस्थालिय चाचणी प्रयोग घेण्यात येतात.
- ५ आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह) आजपर्यंत संयुक्त कृषि संशोधन व विकास समिती **दोन प्रमुख शिफारसी** तसेच भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद सुर्यफुलाच्या वार्षिक गुप बैठकीत **पाच शिफारसी** करण्यात आलेल्या आहेत. त्याचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे.

अ) संयुक्त कृषि संशोधन व विकास समिती बैठक २०१७ मध्ये खालील शिफारस करण्यात आली.

१) खरीप हंगामात महाराष्ट्राच्या जिरायती शेतीमध्ये जमिनीतील ओलावा टिकवून ४० टक्के बियाण्याची बचत होऊन तसेच संकरीत सुर्यफुलाचे १४ टक्के अधिक उत्पादन घेण्यासाठी शिफारशीत खत मात्रेसह (नत्र-६०, स्फुरद-६०, पालाश-६० किलो/हे. ४ फुट सरी काढून वरंब्याच्या दोन्ही बाजूला मध्यभागी १ फुट अंतरावर टोकन पद्धतीने लागवडीची शिफारस करण्यात येत आहे.

Joint Agresco Meet-2017

Recommendation :-

Dibbling of hybrid Sunflower seed at 30 cm distance in the center of both sides ridge open at 4 feet distance along with GRDF (N-60, P2O5-90, K2O-60 kg/ha) is recommended for kharif rainfed condition of Maharashtra by advantages of 40 % seed saving conservation of soil moisture and 14 % higher seed yield .

ब) संयुक्त कृषि संशोधन व विकास समिती बैठक २०१५ मध्ये खालील शिफारस करण्यात आली.

१) पश्चिम महाराष्ट्र विभागात खरीप बागायती सुर्यफुलापासून अधिक उत्पादन आणि आर्थिक फायदा मिळवण्याच्या शिफारशीत उत्पादन तंत्राचा अवलंब करणे आवश्यक आहे. तथापी, उपलब्ध साधनसामग्रीची कमतरता असल्यास संपूर्ण उत्पादन तंत्रज्ञानापैकी शिफारशीत खत मात्रा देणे, विरळणी आणि खुरपणी करणे व पिक संरक्षण या घटकांची शिफारस करण्यात येते.

Joint Agresco Meet-2015

Recommendation :-

To obtain higher yield and economics returns from kharif irrigated sunflower, it is necessary to follow complete package of practices . However, under resource constraints, application of recommended dose of fertilizers , thinning and weeding along with plant protection is recommended.

क) भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद सुर्यफुलाच्या वार्षिक ग्रुप बैठकीत खालील शिफारसी करण्यात आल्या

Technologies Recommended in AGM during 2012-2017 (Agronomy)

Recommendation 2014:-

1. Application of 100% recommended (60:90:60, N₂, P₂O₅ and K₂O kg/ha) + Sulphur at 40 kg/ha through single super phosphate increased seed yield and economic returns of irrigated *kharif* sunflower in Western Maharashtra region.

2. Application of 75% N₂ (45 kg/ha) 100 % P₂O₅ (90 kg/ha) and 100 % K₂O (60 kg/ha) + seed treatment of *Azotobacter* + *Azospirillum* @ 25g/kg of seed increased the seed yield and economic returns in *kharif* irrigated sunflower in Western Maharashtra region.

Recommendation 2015:-

1. Adoption of recommended dose of fertilizers (RDF) and thinning and need based plant protection resulted in significantly higher yield (34 to 75%) and income (B:C ratio of 1.45 to 1.89) to farmers in Western Maharashtra.

2. Application of 60:60:60 N₂, P₂O₅ and K₂O kg/ha in soil where, phosphorous is moderately available increased the seed yield and economic returns in *kharif* irrigated sunflower in Western Maharashtra region.

Recommendation 2017:-

1. Dibbling of hybrid Sunflower seed at 30 cm distance in the center of both sides ridge open at 4 feet distance along with GRDF (N-60, P₂O₅-90, K₂O-60 kg/ha) is recommended for *kharif* rainfed condition of Maharashtra by advantages of 40% seed saving conservation of soil moisture and 14% higher seed yield.

सुर्यफुलाचा संकरीत वाण :

फुले रविराज हा सुर्यफुलाचा संकरीत वाण २००९ मध्ये कृषि संशोधन केंद्र सावळविहीर फार्म येथून प्रसारित करण्यात आला आहे.

- ६ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रीय कर्मचारी) दिले आहे. संशोधन केंद्रावरील उपलब्ध मनुष्यबळ हे स्वतंत्र पानावर
- ७ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषतः प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत)
- प्रशासकीय इमारत २२४ sqmt,
निवासी इमारती २६३ sqmt,
शेड ७० sqmt,
जिनिंग शेड ५३ sqmt,
गोदाम १०२ sqmt,
गोदामर १९ sqmt,
श्रेशिंग यार्ड २०८ sqmt,
निवासी इमारती १९६ sqmt,
ट्रॅक्टर-२,
ट्रॅक्टर ट्रॉलि-३,
मोटारसायकल-१,
कुपनलिका-२,
विहिरी-२,
पी.व्ही.सी. पाईपलाईन- ३५१ मीटर,
शेततळे- ०.६२ हे,
तुषार सिंचन संच-२,
संरक्षण भिंत नाही.
- ८ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे
- संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीचा वापर होत आहे. उपलब्ध जमीन ४९.७०५ हे. पैकी
- अ) लागवडी योग्य- ३८.६८५ हे.
- ब) इतर क्षेत्र- ११.०२ हे. त्याचा तपशील खालीलप्रमाणे
- १) शेततळे- ०.६२ हे.
- २) खडकाळ जमीन- १.८९८ हे.

- ३) हवामान केंद्र- ०.१९५ हे.
- ४) पाटपाणी चारी (मुख्य व लघु चा-या),
बांध व जलनिसारण चर (ड्रेनेज)- ७.१८ हे.
- ५) बांधकामाखालील क्षेत्र- ०.२१५ हे.
- ६) रस्त्याखालील क्षेत्र- ०.९१२ हे.

महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ

डाळिंब संशोधन आणि तंत्रज्ञान प्रसार केंद्र, लखमापूर

ता. बागलाण जि. नाशिक ४२३ २१३

ई-मेल: prttclakhmapur@gmail.com

फोन : ०२५५५-२३५ ४४४

- १ संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता- डाळिंब संशोधन आणि तंत्रज्ञान प्रसार केंद्र,
लखमापूर ता.बागलाण जि.नाशिक
- २ स्थापना वर्ष - २०१२
- ३ संपर्क - ७६९८५३६८७३ Email. - prttclakhmapur@gmail.com
- ४ संशोधनाचे प्रमुख पिक - डाळिंब
- ५ आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी - निरंक
- ६ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ - शास्त्रज्ञ-१, संशोधक - १ क्षेत्रिय
कर्मचारी- २
- ७ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती- चांगली, सिंचन
सुविधा अपुरी
- ८ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे
का? होय
डाळिंब बाग- ४.५९ हेक्टर. सोयाबिन बिजोत्पादन ८ हेक्टर. पडिक ४
हेक्टर.

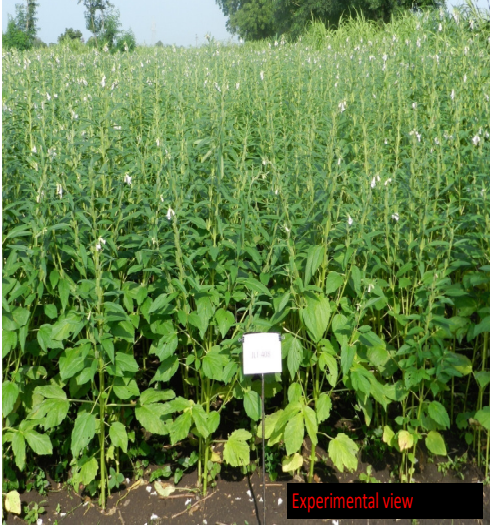
तेलबिया संशोधन केंद्र, जळगाव

१	संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता	: तेलबिया संशोधन केंद्र, जळगाव
२	स्थापना वर्ष	: १९१३
३	संपर्क (दूरध्वनी / फॅक्स / ई मेल)	: ०२५७ २२५०८८८ orsjalgoan@gmail.com
४	संशोधनाचे प्रमुख पिक	: भुईमुग, तीळ, कापूस, मुग, उडीद

५. आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)

१.	भुईमुग : जेएल ७७६ (फुले भारती)	प्रसारित केलेले वर्ष : २०१४	
	संस्थेचे नाव : तेलबिया संशोधन केंद्र, जळगाव	जमिन : मध्यम ते हलकी	
	हंगाम : खरीप / उन्हाळी	पेरणी : खरीप - १५ जून ते १५ जुलै उन्हाळी - १५ जानेवारी ते १५ फेब्रुवारी	
	बियाणे : ४८ ते ५० किलो / एकर	पिकाचा कालावधी : १०५ ते ११० दिवस	
	वैशिष्ट्ये :	अ) जास्त तेलाचे प्रमाण (५१ %)	
		ब) खरीपासाठी महाराष्ट्र , मध्यप्रदेश आणि उन्हाळीसाठी तामिळनाडू, आंध्रप्रदेश या राज्यांसाठी प्रसारीत	
	उत्पादकता : खरीप : ३० ते ३५ क्विंट / हे. उन्हाळी : ३५ ते ४० क्विंट / हे.		
	२	भुईमुग : जेएल १०८५ (फुले धनी)	प्रसारित केलेले वर्ष : २०१९
		संस्थेचे नाव : तेलबिया संशोधन केंद्र, जळगाव	जमिन : मध्यम ते हलकी
		हंगाम : खरीप	पेरणी : खरीप - १५ जून ते १५ जुलै
		बियाणे : ४८ ते ५० किलो / एकर	पिकाचा कालावधी : १०० ते ११० दिवस
वैशिष्ट्ये :		आ) जास्त तेलाचे प्रमाण (५१ %)	
		ब) बहुसंख्य तीन दाण्यांचे शेंगाचे प्रमाण	

		<p>क) पानांवरील रोगास प्रतिकारक्षम</p> <p>ड) किडीस प्रतिकारक्षम</p> <p>इ) दाण्यांचा उतारा जास्त</p> <p>उत्पादकता : खरीप : ३० ते ३५ क्विं / हे.</p>
१	कापूस : जेएलए - ५०५	<p>प्रसारित केलेले वर्ष : २०१५</p> <p>संस्थेचे नाव : तेलबिया संशोधन केंद्र, जळगाव</p> <p>जमिन : मध्यम ते भारी काळी कसदार</p> <p>हंगाम : खरीप</p> <p>पेरणी : जुनचा पहिला पंधरवडा</p> <p>बियाणे : ४ ते ६ किलो / एकर</p> <p>पिकाचा कालावधी : १७० ते १८० दिवस</p> <p>वैशिष्ट्ये :</p> <p>अ) दहिया, पानावरील बुरशीजन्य व जिवाणूजन्य ठिपक्यांसाठी मध्यम प्रतिकारक्षम</p> <p>ब) रस शोषणाच्या किडी व बॉडअळ्यांसाठी सहनशिल</p> <p>क) रुईचा उतारा : ३६ टक्के</p> <p>ड) धाग्याची लांबी : २५.८ मि.मि. (मध्यम धागा)</p> <p>इ) धाग्याचा तलमपणा : ४.८ (सरासरी)</p> <p>ई) धाग्याची ताकद : २१.८ ग्रॅम / टेक्स (सरासरी)</p> <p>उ) मोठे बॉडे व जिरायती जास्त उत्पादन देणारा देशी वाण</p> <p>ऊ) उत्पादकता : १५ ते २० क्विं / हे.</p>
१	मुग : वैभव	<p>प्रसारित केलेले वर्ष : २००९</p> <p>संस्थेचे नाव : कडधान्य सुधार प्रकल्प, मफुकृवि, राहुरी</p> <p>सहकार्य : तेलबिया संशोधन केंद्र, जळगाव</p> <p>जमिन : मध्यम ते भारी काळी कसदार</p> <p>हंगाम : महाराष्ट्रातील सर्व जिल्ह्यांसाठी खरीप हंगामासाठी योग्य</p> <p>पेरणी : जुनचा १ ला पंधरवडा ते ७ जुलै पर्यंत</p> <p>बियाणे : ६ ते ७ किलो / एकर</p> <p>पिकाचा कालावधी : ६९ ते ७४ दिवस</p> <p>वैशिष्ट्ये :</p> <p>अ) भुरी रोगास प्रतिकारक्षम</p> <p>ब) वाढीचा कल - उंच, अर्ध पसरट</p> <p>क) जास्त फांदया, खोड हिरवे मोठ्या पानाचे तपकिरी मध्यशिर असलेले</p>

		ड) लांब शेंगा टपोरे दाणे उत्पादकता : १२ ते १४ क्विं / हे.
१	उडीद : टीपीयु - ४	प्रसारित केलेले वर्ष : १९९२
		संस्थेचे नाव : भाभा अणु संशोधन केंद्र आणि कडधान्य सुधार प्रकल्प, मफुकृवि, राहुरी सहकार्य : तेलबिया संशोधन केंद्र, जळगाव
		जमिन : मध्यम ते काळी कसदार
		हंगाम : महाराष्ट्र, मध्यप्रदेश व गुजरात राज्यांसाठी योग्य
		पेरणी : जुनचा १ ला पंधरवडा ते ७ जुलै पर्यंत
		बियाणे : ६ ते ७ किलो / एकर
		पिकाचा कालावधी : ७० ते ७५ दिवस
		वैशिष्ट्ये :
		आ) भुरी रोगास आणि पिवळा विषाणूस सहनशील
		ब) वाढीचा कल - उंच, अर्ध पसरट
		क) जास्त फांदया, पानाचा आकार मोठा
		ड) टपोरे दाणे
		उत्पादकता : १० ते १२ क्विं / हे.
१	तीळ : जेएलटी - ४०८	प्रसारित केलेले वर्ष : २०१०
		संस्थेचे नाव : तेलबिया संशोधन केंद्र, जळगाव
		जमिन : मध्यम ते काळी
		पेरणी : जुनचा २ रा आठवडा ते जुलैचा १ ला आठवडा
		बियाणे : १.०० ते १.२० किलो / एकर
		पिकाचा कालावधी : ८१ ते ८५ दिवस
		वैशिष्ट्ये :
		अ) सफेद व टपोरे दाणे
		ब) जास्त तेलाचे प्रमाण (५३.२ टक्के)
		क) कमी मुक्त स्निग्धांश आम्ल (१.४६)
		ड) जास्त आयोडिन किंमत (१०७)
		इ) सरकोस्पेरा रोगास व फळ पोखरणारी अळी यांना मध्यम प्रतिकारक्षम
		फ) महाराष्ट्रात खान्देशातील कोरडवाहू तसेच विदर्भ व मराठवाड्यालगतच्या भागासाठी योग्य
		उत्पादकता : ७ ते ८ क्विं / हे.

६. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रिय कर्मचारी) :

अ. नं.	नाव	पदनाम
१	डॉ. एस. सी. पाटील	प्रमुख शास्त्रज्ञ
२	डॉ. अ.अ. शेख	सहयोगी प्राध्यापक (कृषिविदया)
३	डॉ. एम.आर. बेडिस	सहयोगी प्राध्यापक (वनस्पती शास्त्र)
४	डॉ. एस. बी. गावडे	सहयोगी प्राध्यापक (वनस्पती रोगशास्त्र)
५	डॉ. एस.एस. पाटील	सहा. प्राध्यापक (वनस्पती शास्त्र)
६	डॉ. जी.पी. देशमुख	सहा. प्राध्यापक (वनस्पती रोगशास्त्र)
७	प्रा. एच. एस. महाजन	सहा. प्राध्यापक (कृषिविदया)
८	डॉ. एस. डी. राजपूत	सहा. प्राध्यापक (वनस्पती शास्त्र)
९	डॉ. आर. एस. भदाणे	वरिष्ठ संशोधन सहा. (वनस्पती शास्त्र)
१०	डॉ. जी.बी. चौधरी	वरिष्ठ संशोधन सहा. (वनस्पती शास्त्र)
११	श्री. टी. आर. पाटील	वरिष्ठ संशोधन सहा. (वनस्पती शास्त्र)
१२	डॉ. के. टी. सुर्यवंशी	वरिष्ठ संशोधन सहा. (वनस्पती रोगशास्त्र)
१३	श्री. एस. बी. डिघुळे	कनिष्ठ संशोधन सहा. (वनस्पती रोगशास्त्र)
१४	डॉ. एस.एस. नवले	कनिष्ठ संशोधन सहा. (कृषिविदया)
१५	श्री. एस.बी. नंदनवार	कनिष्ठ संशोधन सहा. (कृषि रसायन व मृदशास्त्र)
१६	श्री. एस. के. बेलदार	कृषि सहा.
१७	श्रीमती. एस. एस. चौधरी	कृषि सहा.
१८	श्री. एल. आर. मराठे	कृषि सहा.
१९	श्री. एस.एस. मराठे	कृषि सहा.
२०	श्री. वाय. एस. मंगळे	कृषि सहा.
२१	श्री. एस. के. महाजन	कृषि सहा.
२२	श्री. एन.बी. पवार	कृषि सहा.
२३	श्री. एस.पी. पवार	कृषि सहा.
२४	श्री. डी.बी. पाटील	कृषि सहा.
२५	श्रीमती. एस. एस. पाटील	कृषि सहा.
२६	श्री. अ. एम. खेडकर	कृषि सहा.
२७	श्री. एस. जी. भारती	कार्यालयीन अधीक्षक
२८	श्री. आर. एन. दलाल	वरिष्ठ लिपीक
२९	श्री. पी. डी. टिकार	कनिष्ठ लिपीक
३०	श्री. एच. बी. नारखेडे	कनिष्ठ लिपीक
३१	श्रीमती. आर. ए. सोनवणे	कनिष्ठ लिपीक
३२	श्रीमती. एस. आर. चव्हाण	कनिष्ठ लिपीक
३३	श्री. एन.टी. गुमलाडु	कनिष्ठ लिपीक

३४	श्री. एस. के. काळे	कनिष्ठ लिपीक
३५	श्री. आर. जी. मोरे	कनिष्ठ लिपीक
३६	श्री. आर. एम. झुरकाळे	वाहनचालक
३७	श्री. ए. एन. वसाने	प्रयोगशाळा परिचर
३८	श्री. ए.एम. चौधरी	पहारेकरी
३९	श्री. डी. एस. सोनवणे	पहारेकरी
४०	श्रीमती. ज्योती चौधरी	मजुर
४१	श्रीमती. मणकर्णा गारुडे	मजुर
४२	श्री. एस. एन. इंगोले	मजुर
४३	श्रीमती. एस. डी. मुकाडे	मजुर
४४	श्री. एल. आर. पटेल	मजुर
४५	श्री. के. ए. पाटील	मजुर
४६	श्री. पी.व्ही. पाटील	मजुर
४७	श्री. आर. ए. पाटील	मजुर
४८	श्री. जी. एम. शिंदे	मजुर
४९	श्री. एम. एन. सोनवणे	मजुर
५०	श्री. पी. एच. ठाकरे	बैलपाळ
५१	श्री. टी. जे. वंजारी	बैलपाळ
५२	श्री. एस. एस. ठाकुर	जोडारी

७. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषत प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत): संरक्षण भिंत नाही
ताबडतोब आवश्यक आहे.

बोअरवेल : ०३

ट्रॅक्टर : ०२

८. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण दयावे. : होय

एकूण क्षेत्र : ३६ हेक्टर

वापर : भुईमुग, कापूस, तीळ, मुग, उडीद, मोहरी या पिकांचे विविध विषयवार संशोधनात्मक प्रयोग व बिजोत्पादन घेतले जाते, या व्यतिरिक्त गहू, हरभरा, तूर, ज्वारी या पिकांचे बिजोत्पादन घेतले जाते.

केळी संशोधन केंद्र, जळगांव

१. संशोधन केंद्र नाव व पत्ता - केळी संशोधन केंद्र, निमखेडी रोड, जुना हायवे नं. ६ जळगाव
२. स्थापना वर्ष - १९६९
३. संपर्क (दूरध्वनी /फॅक्स.ई मेल) - ०२५७ - २२५०९८६ brsjalgaon@gmail.com
४. संशोधनाचे प्रमुख पिक - केळी
५. आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत)

केळी उत्पादकांसाठी केळी संशोधन केंद्र, जळगाव येथे विकसित केलेल्या महत्वाच्या शिफारशी

१. नविन वाण

फुले प्राईड (बी.आर.एस २०१३ - ३) केळीच्या बुटका, लवकर काढणीस तयार होणारा, झाडे उन्मळून पडणे, खोड मोडणे व घड पडणे यास प्रतिकारक तसेच करपा (सिगाटोका) रोगास सहनशील या वाणाची पश्चिम

महाराष्ट्रात लागवड करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

२. मुनव्यांची निवड

केळीच्या चांगल्या उत्पादनाकरीता केळी लागवडीसाठी केळीचे मुनवे (कंद) साधारणतः ४५० ते ७५० ग्रॅम वजनाचे उभट किंवा नारळाच्या आकाराचे निवडावेत.

३. केळी कंद निवड व प्रक्रिया

कंद लागवडीपूर्वी १०० लिटर पाण्यात १०० ग्रॅम कार्बेन्डॅझिम अधिक १५० ग्रॅम ऑसिफेट घेवून या द्रावणात कंद ३० ते ४० मिनीटे बुडवावीत.

४. लागवडीसाठी वाण

- १) फुले प्राईड
- २) श्रीमंती
- ३) ग्रॅंड नैन

५. लागवडीचे अंतर

बसराई केळीची लागवड जून महिन्यात १.५ x १.५ मी. व ऑक्टोबर महिन्यात १.३५ x १.५० मी. अंतरावर केल्यास फायदेशीर ठरते.

बसराई आणि ग्रॅन्ड नैन ह्या केळीच्या वाणाची लागवड टिबक सिंचनाखाली

१.२ x १.५ मी. किंवा जोड ओळ पद्धतीत १.० x १.२ x २.१ मी.

अंतरावर केली असता अधिकतम उत्पादन मिळते. (१९९९)

६. लागवडीची वेळ

जून : मृगबाग लागवड
ऑक्टोबर : कांदे बाग लागवड
फेब्रुवारी : फेब्रुवारी लागवड

७. केळी पिकाला टिबकद्वारे (फर्टीगेशन) नत्र, स्फुरद व पालाशची मात्रा देण्याची शिफारस

अ.क्र	खतमात्रा देण्याची वेळ	हजार झाडांसाठी खतांची मात्रा (किलो प्रति आठवडा)		
		युरिया	मोनोअमोनियम फॉस्फेट	म्युरेट ऑफ पोटॅश
१.	१ ते १६ आठवडे (१६)	४.५	६.५	३.०
२.	१७ ते २८ आठवडे (१२)	१३.५	--	८.५
३.	२९ ते ४० आठवडे (१२)	५.५	--	७.०
४.	४१ ते ४४ आठवडे (४)	--	--	५.०

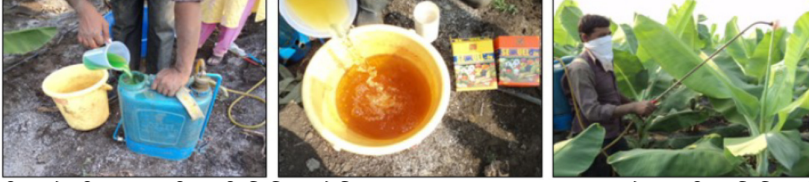

८. केळीसाठी जमिनीतून रासायनिक खत देण्याचे वेळापत्रक

अ.न	खत मात्रा देण्याची वेळ	युरिया	सिंगल सुपर फॉस्फेट	म्युरेट ऑफ पोटॅश
		(ग्रॅम प्रति झाड)		
१	लावगडीनंतर ३० दिवसांचे आत	८२	३७५	८३
२	लावगडीनंतर ७५ दिवसांनी	८२	-	-
३	लावगडीनंतर १२० दिवसांनी	८२	-	-
४	लावगडीनंतर १६५ दिवसांनी	८२	-	८३
५	लावगडीनंतर २१० दिवसांनी	३६	-	-
६	लावगडीनंतर २५५ दिवसांनी	३६	-	८३
७	लावगडीनंतर ३०० दिवसांनी	३६	-	८३
	एकूण	४३६	३७५	३३२

(*तक्यात दिलेल्या खत मात्रेस माती परिक्षण अहवालानुसार योग्य ते बदल करावे.)

९. लोह व जस्त या सुक्ष्म अन्नद्रव्यांची फवारणी तसेच जमिनीद्वारा केळी पिकाला देण्याची शिफारस (२०१६)

१०. सेंद्रीय केळी लागवडीसाठी विविध सेंद्रीय माध्यमातून 'अन्नद्रव्य' देण्याची व विविध हिरवळीचे पिके घेण्याची शिफारस (२०१७)

११. केळी पासुन पहिला खोडवा पिक घेण्यासाठी पहिल्या पिकाच्या निसवणीनंतर दोन महिन्यांनी एक पिल राखण्याची शिफारस (२०१४)

१२. पिक अवस्थेनुसार पाणी व्यवस्थापन

तक्ता - ३ केळीसाठी पाण्याची गरज (लि.प्रति झाड प्रति दिवस)

अ.क्र.	लागवडीनंतर पाणी देण्याची वेळ	केळीसाठी पाण्याची गरज (लि.प्रति झाड प्रति दिवस)
१.	१ ते ४ महिने पर्यंत	४.५ ते ६.५
२.	५ ते ९ महिने पर्यंत	९ ते ११
३.	१० वा महिना	१४ ते १६
४.	११ वा महिना	१८ ते २०
५.	१२ वा महिना	२१ ते २४

(* वरील पाण्याची मात्रा मार्गदर्शक असून बाष्पीभवनाचा वेग, जमिनीचा प्रकार व पीक वाढीच्या अवस्था यानुसार योग्य ते बदल करावा.)

१३. फण्याची विरळणी

केळी फळाचे निर्यात योग्य निकष पूर्ण करण्यासाठी घडात ८ ते ९ फण्या ठेवून खालच्या फण्यांची विरळणी करावी.

१४. फुल किडींचे नियंत्रण

फुलकिडींच्या प्रभावी नियंत्रणासाठी ०.३ मिली. इमीडॅक्लोप्रीड १७.८ एसएल इंजेक्शनाद्वारे देण्याची शिफारस . (२०१३)

१५. व्हर्टीसिलीयम लेक्यानी या जैविक बुरशीनाशकाची ३० ग्रॅ. प्रति १० लि. पाण्यात घेवून घडावर फवारणी करावी किंवा निंबोळी अर्क किटकनाशक फवारणीची शिफारस (२०१४).

१६. फुल किडींच्या नियंत्रणासाठी 'फिप्रोनील' किटकनाशकाच्या फवारणीची शिफारस (२०१४)

१७. करपा (सिगाटोका) रोगाच्या नियंत्रणासाठी खनिज तेला बरोबर प्रॉपिकोनाझल बुरशी

नाशकाची फवारणी (२०१५)

१८. केळी पिकवण्यासाठी किफायतशीर केळी पिकवण तंत्रज्ञानाची शिफारस (२०१६)

१९. केळीच्या अधिक उत्पादनासाठी टिबकद्वारे खतांची मात्रा (STCR गणिताप्रमाणे) ३० मायक्रोन चंदेरी काळा पॉलीथिन कापडाची तसेच लोह, जस्त व सल्फेट ऑफ पोटॅश या अद्यावत तंत्रज्ञानाची शिफारस (२०१७)

२०. सुत्रकृमी नियंत्रण

लागवडीपुर्वी मुनव्यावर प्रक्रिया आणि आंतरपिके याद्वारे केळी पिकावरील सुत्रकृमीचे नियंत्रण केळीचे मुनवे तासून मोनोकोटोफॉस (०.५%) द्रावणात एक तास लागवडी पुर्वी बुडविणे झेंडू किंवा तागाचे आंतरपिक घेणे.

६.संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ संशोधक, क्षेत्रिय कर्मचारी)

अ.कं	पदाचे नाव	भरलेली पदे
१	उद्यानविद्यावेत्ता	०१
२	क.मृदशास्त्रज्ञ	०१
३	क.वनस्पती रोगशास्त्रज्ञ	०१
४	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक	०१
५	कनिष्ठ लिपीक/टंकलेखक	०१
६	माळी	०२
एकूण		०७

७. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांनाची स्थिती - (विशेषत प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत)

८. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का ? विवरण द्यावे.

मध्यवर्ती परिसर मफुकृवि, राहुरी संशोधन योजना / प्रकल्प
अखिल भारतीय समन्वीत ज्वारी सुधार प्रकल्प, महात्मा फुले कृषि विद्यपीठ
राहुरी.

१.	संशोधन केंद्राचे नांव व पत्ता	अखिल भारतीय समन्वीत ज्वारी सुधार प्रकल्प, महात्मा फुले कृषि विद्यपीठ राहुरी.
२.	स्थपना वर्ष	सन-1973
३.	संपर्क/दुरध्वनी/फॅक्स/ईमेल-	०२४२६-२३३०८०(rahuri@millets.res.in)
४.	संशोधनाचे प्रमुख पिक-	रब्बी ज्वारी.
५.	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)-	<p>सन १९७३ पासून ते आज तगायत ज्वारी सुधार प्रकल्पाने खालील प्रमाणे ज्वारीच्या विविध वाणांचे / जातींचे सुधारीत वाण/ संकरित वाण विकसीत करून महाराष्ट्रासाठी शिफारसीत केले आहेत.</p> <p>१ रब्बी ज्वारीचे वाण-</p> <p>अ- भारी जमिन कोरडवाहु करीता: फुले वसुधा सी एस व्ही २२ फुले यशोदा स्वाती.</p> <p>आ- मध्यम जमिन-कोरडवाहु करीता: फुले सुचित्रा,फुले चित्रा फुले माऊली</p> <p>इ- हलकी जमीन: फुले अनुराधा, फुले माऊली, सिलेक्शन-३.</p> <p>ई- मध्यम ते भारी-बागायती करीता: फुले रेवत, फुले वसुधा</p> <p>उ- विशेष उपयोगाकरीता वाण : १.हुरडा: फुले मधुर,फुले उत्तरा २.लाहया: फुले पंचमी, ३.पापड-फुले रोहीणी.</p> <p>२. हिरव्याचा-या करीता:- एक कापणी करीता योग्य वाण:</p> <p style="text-align: right;">फुले अमृता,फुले गोधन.</p> <p>३. गोड ज्वारीचे वाण:- इथेनाल करीता: सी एस व्ही १९ एस एस फुले वसुंधरा (संकरित) एस एस व्ही ८४.</p>
६.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ,संशोधक,क्षेत्रिय कर्मचारी)	शास्त्रज्ञ-७, क्षेत्रिय कर्मचारी-६, मजुर-६,एकून-१९
७.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेष प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत)	संरक्षण भिंत नाही.

८.	संशोधन केंद्रवर उपलब्ध जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण दयावे.	कार्यलयीन ईमारत व गोडाऊन वगळता सर्व क्षेत्र लागवडी खाली आहे. एकुल क्षेत्र- २६.९२ हेक्टर,
	शिफारस:	पश्चिम महाराष्ट्रात रब्बी ज्वारीच्या अधिक धान्य आणि कडबा उत्पादन आर्थिक फायदा व पाण्याचा कार्यक्षम वापरासाठी ज्वारीची पेरणी ४५ x 15 सें.मी. अंतरावर करावी तसेच दोन ठिबकच्या उपनळ्यांमधील अंतर ९० सें.मी. ठेवून पीक बाष्पपर्णोत्सर्जनाच्या ९०% पाणी दिवसाआड देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
		रब्बी ज्वारी पासून अधिक कडबा आणि निव्वळ नफा मिळविण्या साठी पेरणी पुर्वी १० ते १२ तास ज्वारी बियाणे ०.०५ % पोटॅशियम नायट्रेट च्या द्रावणात (५ ग्रॅम पोटॅशियम नायट्रेट १०लिटर पाण्यात) भिजवून शिफारशीत खत मात्रे सह (४०किलो नत्र आणि २०किलो स्फुरद प्रति हेक्टर) प्रेरणी करावी.आणि प्रेरणी नंतर ५५ दिवसांनी २% पोटॅशियम नायट्रेट ची फवारणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

अखिल भारतीय समन्वीत ज्वारी सुधार प्रकल्प

महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी

रब्बी ज्वारी पंचसुत्री तंत्रज्ञान

१. मुलस्थानी पाणी व्यवस्थापन : उत्पन्नात ३० % वाढ

जुलैच्या दुसऱ्या पंधरवाड्यात
१० X १० मीटरचे वाफे तयार करणे

पाऊस पडल्यानंतर साऱ्यांमध्ये
पावसाचे पाणी मुरविणे

- पेरणीचा कालावधी : १५ सप्टेंबर ते १५ ऑक्टोबर
- बियाणे : १० किलो प्रती हेक्टर
- पेरणीचे अंतर : ४५ X १५ सें.मी.

२. जमीनीच्या प्रकारानुसार जातीचा वापर : उत्पन्नात २५ % वाढ

(उत्पादन : क्विंटल / हेक्टर)

भारी जमीन : फुले वसुधा
धान्य : २५ ते ३०
कडबा : ५५ ते ६०

मध्यम जमीन : फुले सुचित्रा
धान्य : २४ ते २८
कडबा : ६० ते ६५

हलकी जमीन : फुले अनुराधा
धान्य : ८ ते १०
कडबा : ३० ते ३५

बागायती : फुले रवती
धान्य : ४० ते ४५
कडबा : ९० ते १००

जात : फुले मधुर
हुरडा : ३०-३५
कडबा : ६५-७०

लाह्या : फुले पंचमी
धान्य : १२ ते १४
कडबा : ४० ते ४५

३. पेरणी नंतरचे ओलावा व्यवस्थापन : उत्पन्नात २० % वाढ

विरळणी :
पेरणी नंतर १० ते १५ दिवसांनी
रोपांची संख्या : १.४८ लाख / हे.
खुरपणी :
गरजे नुसार एखादी खुरपणी करणे.

कोळपणी :
पहिली : पेरणी नंतर ३
आठवड्यांनी फटीच्या कोळप्याने.
दुसरी : पेरणी नंतर ५
आठवड्यांनी पासेच्या कोळप्याने
तिसरी : पेरणी नंतर ८
आठवड्यांनी दातेरी कोळप्याने

पाणी उपलब्धते नुसार व्यवस्थापन :

- पाणी उपलब्ध असल्यास पिकास ३० ते ३५ दिवसांनी पहिले पाणी (गर्भ अवस्थेत), ५० ते ५५ दिवसांनी दुसरे पाणी (पोटरीत), ७० ते ७५ दिवसांनी तिसरे पाणी (फुलो-यात) आणि ९० ते ९५ दिवसांनी चौथे पाणी (चिकात) द्यावे
- एकच पाणी उपलब्ध असल्यास ३० ते ३५ किंवा ५० ते ५५ दिवसांनी पेरणी नंतर द्यावे.
- दोन पाणी उपलब्ध असल्यास ३० ते ३५ व ५० ते ५५ दिवसांनी पेरणी नंतर द्यावे.

४. अन्नद्रव्य व्यवस्थापन : उत्पन्नात १५ % वाढ

कोरडवाहू : खते पेरणीच्या वेळेसच द्यावे (प्रती हेक्टेरी)

हलकी जमीन : २५ किलो नत्र (१ गोणी युरिया)

मध्यम जमीन : ४० किलो नत्र (पावणे दोन गोण्या युरिया)
२० किलो स्फुरद (अडीच गोण्या सिंगल सुपर फॉस्फेट)

भारी जमीन : ६० किलो नत्र (दोन गोण्या युरिया)
३० किलो स्फुरद (चार गोण्या सिंगल सुपर फॉस्फेट)

बागायत : नत्राची अर्धी मात्रा व स्फुरद व पालाश ची संपूर्ण मात्रा पेरणीच्या वेळेस आणि नत्राची अर्धी मात्रा पेरणी नंतर १ महिन्याने द्यावी.

मध्यम जमीन : ८० किलो नत्र (तीन गोण्या युरिया)
४० किलो स्फुरद (पाच गोण्या सिंगल सुपर फॉस्फेट)
४० किलो पालाश (दीड गोणी म्युरेट ऑफ पोटॅश)

भारी जमीन : १०० किलो नत्र (पाच गोण्या युरिया)
५० किलो स्फुरद (सहा गोण्या सिंगल सुपर फॉस्फेट)
५० किलो पालाश (पावणे दोन गोण्या म्युरेट ऑफ पोटॅश)

५. पीक संरक्षण : उत्पन्नात १०% वाढ

- खोडमाशी च्या नियंत्रणासाठी क्लिनॉलफॉस ३५ % प्रवाही ७५० मी.ली. ५०० लिटर पाण्यातुन प्रति हेक्टेरी फवारणी पेरणीनंतर १५ दिवसांनी करावी.
- खडखड्या रोग नियंत्रणासाठी ५ टन तूर काटक्यांचे शक्य झाल्यास अच्छादन करावे.
- काणी रोगाच्या नियंत्रणासाठी ४ ग्रॅम गंधक प्रती किलो प्रमाणे बिजप्रक्रिया करावी.

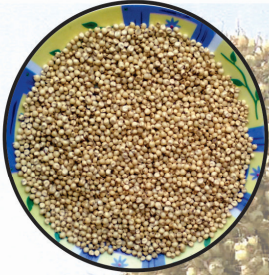
अखिल भारतीय समन्वीत ज्वारी सुधार प्रकल्प

महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी

SORGHUM BYPRODUCTS

ज्वारीचे उपपदार्थ

हुरडा / Hurda

पापड / Papad

लाह्या / Pop

लाडू / Ladu

इडली / Idli

भाकरी / Roti

चकली / Chakali

बिस्कीट / Biscuit

काकवी / Syrup

ब्रेड / Bread

खीर / Khir

नानकटाई / Nankatai

कडधान्य सुधार प्रकल्प, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी जि. अहमदनगर

1. संशोधन केंद्र नाव व पत्ता : कडधान्य सुधार प्रकल्प,
महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी
जि. अहमदनगर - 413 722
 2. स्थापना वर्ष : 1973
 3. संपर्क : दुरध्वनी : 02426 - 233447
ईमेल : pulses.mpkv@gmail.com
pulse.mpkv@gov.in
 4. संशोधनाचे प्रमुख पिके : तूर, हरभरा व मका
 5. आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी :
- अ. या प्रकल्पाव्दारे आजपर्यंत हरभरा पिकाच्या एकूण 13 व तूर पिकाच्या 2 जाती प्रसारित करण्यात आलेल्या आहेत. त्यांचा तपशील पुढीलप्रमाणे.

अ.क्र.	पिक	प्रसारित करण्यात आलेल्या जाती
1.	हरभरा	देशी : विकास, विश्वास, फुले जी-12, विजय, विशाल, दिग्विजय, राजस, विक्रम, विक्रांत (09) काबुली : विराट, विहार, कृपा, हिमाली (04)
2.	तूर	विपुला, राजेश्वरी (02)

- ब. कडधान्य पिकांच्या उत्पादन तंत्रज्ञान व पिक संरक्षणाबाबत या प्रकल्पाव्दारे आजपावतो एकंदर 32 शिफारशी देण्यात आलेल्या असून त्यांचा विषयनिहाय तपशील पुढीलप्रमाणे

अ.क्र.	विषय	शिफारस संख्या
1.	कृषिविद्या	10
2.	किटकशास्त्र	16
3.	रोगशास्त्र	02
4.	मृदशास्त्र	04

6. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ

- अ. योजनेचे नाव : अ.भा.स. हरभरा संशोधन प्रकल्प

अ.क्र.	पदाचे नाव	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
1.	प्रमुख शास्त्रज्ञ	01	-	01
2.	वरिष्ठ शास्त्रज्ञ (रोपपैदास)	01	01	-
3.	शास्त्रज्ञ (रोगशास्त्र)	01	01	-
4.	शास्त्रज्ञ (किटकशास्त्र)	01	01	-
5.	कृषि सहायक	03	03	-

ब. योजनेचे नाव : अ.भा.स. तूर संशोधन प्रकल्प

अ.क्र.	पदाचे नाव	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
1.	वरिष्ठ शास्त्रज्ञ (रोपपैदास)	01	01	-
2.	शास्त्रज्ञ (रोगशास्त्र)	01	01	-
3.	शास्त्रज्ञ (किटकशास्त्र)	01	01	-
4.	शास्त्रज्ञ (कृषि विद्या)	01	01	-
5.	प्रयोगशाळा परिचर	02	01	01

ब. योजनेचे नाव : अ.भा.स. मका संशोधन प्रकल्प

अ.क्र.	पदाचे नाव	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
1.	सहायक मका पैदासकार	01	01	-
2.	सहायक रोगशास्त्रज्ञ	01	01	-
3.	कृषि सहायक	02	02	-
4.	कनिष्ठ लिपिक	01	01	-

ड. योजनेचे नाव : कडधान्य पिकांचे बळकटीकरण

अ.क्र.	पदाचे नाव	मंजूर पदे	भरलेली पदे	रिक्त पदे
1.	वरिष्ठ संशोधन सहायक	02	-	02
2.	कनिष्ठ संशोधन सहायक	03	01	02
3.	कृषि सहायक	03	03	-
4.	वरिष्ठ लिपिक	01	01	-
5.	पहारेकरी	01	01	-
6.	गणक	02	02	--
7.	मजूर	10	09	01

7. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती

ट्रॅक्टर, मशागतीची अवजारे, तुषार सिंचन संच, खळे, ड्रायिंग शेड, रेनआउट शेल्टर, पॉलीकार्बोनेट हाऊस, शेडनेट, रेंटप्रुफ गोडाऊन, शेततळे, विहीर, बीजगृह, शेतकरी प्रशिक्षण सभागृह, कार्यालयीन इमारत.

8. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का ?

संशोधन केंद्राच्या ताब्यातील एकूण जमीन	:	42.76 हेक्टर
इमारती व इतर खालील जमीन	:	0.40 हेक्टर
रस्त्याखालील क्षेत्र	:	1.67 हेक्टर
पडिक जमीन	:	0.30 हेक्टर
वनीकरण	:	5.13 हेक्टर
लागवड योग्य क्षेत्र	:	35.26 हेक्टर
बागायत क्षेत्र	:	9.30 हेक्टर
जिरायत क्षेत्र	:	25.96 हेक्टर

लागवड योग्य क्षेत्रावर तूर, हरभरा व मका पिकांचे विविध प्रयोग घेतले जातात. दरवर्षी साधारणतः 22-25 हेक्टर क्षेत्रावर तूर व हरभरा पिकांच्या बिजोत्पादनाचा कार्यक्रम अनुक्रमे खरीप व रब्बी हंगामात राबविला जातो व उर्वरित क्षेत्र हे तूर, हरभरा व मका पिकांच्या प्रयोगासाठी वापरले जाते. उपलब्ध जमिनीचा पुरेपुर वापर केला जातो.

अखिल भारतीय कापुस सुधार प्रकल्प, ज्युट व इतर धागा वर्गीय नेटवर्क प्रकल्प,
मफुकृवि., राहुरी.

- 01 संशोधन केंद्राचे नांव व पत्ता अखिल भारतीय ज्युट व इतर धागा वर्गीय नेटवर्क प्रकल्प, कापुस सुधार प्रकल्प, मफुकृवि., राहुरी.
- 02 स्थापना वर्ष 1995-96
- 03 संपर्क दुरध्वनी क्रमांक 02426-233449
फॅक्स क्र.
ईमेल क्रमांक jutempkv@rediffmail.com
- 04 संशोधनाचे प्रमुख पिके ज्युट, ताग, आंबाडी व इतर धागा वर्गीय पिके
- 05 प्रसारीत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी (निवडक उत्तम फोटो ग्राफसह) सोबत जोडलेले आहे.
- 06 संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्य शास्त्रज्ञ -2 (ज्युट पैदासकार-1 व ज्युट कृषि बळ (शास्त्रज्ञ/संशोधन व क्षेत्रीय विद्यावेत्ता-1) कर्मचारी) क्षेत्रीय कर्मचारी -1
- 07 संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती प्रक्षेत्र 3 हे. व रेटींग टॅक-1, प्रक्षेत्रावर संरक्षक भिंत नाही, प्रक्षेत्रामधुन, राहुरी, सोनई, शिंगणापुर मुख्या रस्ता जात असल्याने प्रक्षेत्रात संरक्षक भिंत असणे अत्यंत गरजेचे आहे. तसेच प्रक्षेत्रावर कापुस, भुईमूग व ज्युट व इतर धागा पिके या बाबत विविध शेतकऱ्यांच्या भेटी होत असल्याने एक प्रशिक्षण सभागृह बांधणे गरजेचे आहे.
- 08 संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमीनीचा पुरेपुर वापर होत आहे. उपलब्ध जमीनीच्या तुलनेत जमीनीचा वापर होत आहे का विवरण द्यावे.

शिफारस-2016

ज्यूट (सी.ओलीटोरियस) पिकाच्या अधिक बिजोत्पादनासाठी मध्यम खोल जमीनीमध्ये 24 व्या हवामान आठवड्यात (11-17 जून), 60 सेमी. X 15 सेमी अंतरावर पेरणी करुन 45 दिवसांनी शेंडा खुडण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

शिफारस 2018

खरीप हंगामामध्ये ताग पीकाच्या अधिक बिजोत्पादनासाठी मध्यम खोल जमीनीमध्ये 30 सेमी x 10 सेमी. अंतरावर पेरणी करतांना 5 टन शेणखतासोबत 20:60:40 किलो (नत्र:स्फुरद:पालाश) प्रति हे. अन्नद्रव्याची मात्रा संरक्षित पाण्यासोबत देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

अखिल भारतीय भुईमूग सुधार प्रकल्प, कापुस सुधार प्रकल्प, मफुकृवि., राहुरी.

- 01 संशोधन केंद्राचे नांव व पत्ता अखिल भारतीय भुईमूग सुधार प्रकल्प, कापुस सुधार प्रकल्प, मफुकृवि., राहुरी.
- 02 स्थापना वर्ष 1992-93
- 03 संपर्क दुरध्वनी क्रमांक 02426-233449
फॅक्स क्र.
ईमेल क्रमांक grnut_mpkv@rediffmail.com
- 04 संशोधनाचे प्रमुख पिके भुईमूग
- 05 प्रसारीत करण्यात आलेल्या वनस्तीशास्त्र प्रमुख शिफारसी (निवडक कोयना (बी-95) 1993 उत्तम फोटो ग्राफसह) टिपीजी-41 -2004
फुले 6021 (आरएचआरजी 6021) 2011
फुले उन्नती (आरएचआरजी 6083) 2012
कृषि विदया - सोबत जोडले आहे.
- 06 संशोधन केंद्रावर उपलब्ध शास्त्रज्ञ -2 (भुईमूग पैदासकार-1 व भुईमूग कृषि मनुष्य बळ (शास्त्रज्ञ/संशोधन विदयावेत्ता-1) व क्षेत्रीय कर्मचारी) क्षेत्रीय कर्मचारी -2
- 07 संशोधन केंद्रावर प्रक्षेत्र 5 हे. व ड्राईंग श्ेड-1, प्रक्षेत्रावर संरक्षक उपलब्ध पायाभूत सुविधांची भिंत नाही, प्रक्षेत्रामधुन, राहुरी, सोनई, शिंगणापुर स्थिती मुख्या रस्ता जात असल्याने प्रक्षेत्रात संरक्षक भिंत असणे अत्यंत गरजेचे आहे. तसेच प्रक्षेत्रावर कापुस, भुईमूग व ज्युट व इतर धागा पिके या बाबत विविध शेतक-यांच्या भेटी होत असल्याने एक प्रशिक्षण सभागृह बांधणे गरजेचे आहे.

- 08 संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमीनीचा पुरेपुर वापर होत आहे.
उपलब्ध जमीनीच्या तुलनेत
जमीनीचा वापर होत आहे का
विवरण दयावे.

कृषिविदया विभाग शिफारसी

1. उन्हाळी हंगामात भुईमूग पिकातील तणांचा बंदोबस्तासाठी भुईमूग पेरणी नंतर उगवणीपूर्वी गोल (24 ईसी) 750 मि/हे. किंवा बासालीन (45 ईसी) किंवा पेडीमेथीलीन (स्टॉम्प 30 ईसी) 1 किलो क्रियाशील घटक प्रती/हे. 500 लिटर पाण्यात मसळून फवारणी करावी त्यानंतर पिकास दोनवेळा (30 आणि 45 दिवसानंतर) कोळपणी आणि 50 दिवसानंतर खुरपणी करावी (1997).
2. उन्हाळी हंगामात भुईमूगाच्या टॅग 24 आणि आयसीजीएस -11 या वाणाची पेरणे जानेवारीच्या पहिल्या ते दुस-या पधरवाडयात करावी. (1997).
3. उन्हाळी हंगामात भुईमूगाच्या लागवडीसाठी प्रति हे. 25 कि.नत्र + 50 कि. स्फुरद + 250 कि. जीप्सम (1/2 हप्ता पेरणीच्या वेळी + 1/2 हप्ता आ-या सुटनेच्यावेळी) + 25 कि. जस्त प्रति हे. जमीनीत मिसळून देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (1997)
4. अहमदनगर जिल्यातील कालव्याखालील बागायती क्षेत्रात उन्हाळी भुईमूग - रब्बी ज्वारी या पिक पध्दती पासून अधिक अधिक उत्पादन आणि आर्थिक फायदा मिळण्यासाठी उन्हाळी भुईमूगास पेरणीच्या वेळी प्रति हे. 25 कि. नत्र + 50 कि स्फुरद + 125 कि. जीपसम व पेरणी नंतर आ-या सुटण्याच्या वेळी 125 कि. जीपसम त्यानंतर रब्बी ज्वारीस प्रति हे. 120 :60:60 कि. नत्र,स्फुरद व पालाश खताची शिफारस करण्यात येत आहे. (1998)
5. उन्हाळी अधिक उपत्पादनासाठी भुईमूग पिकास पेरणीपूर्वी प्रति हे. 180 कि. रौकफॉस्पेट जमीनीत मिसळून आणि 25 ग्रॅम प्रति किलो या प्रमाणात बॅसीलस पॉलिनिक्सा या स्फुरद विरघळणा-या जीवाणू संवर्धनाची बीज प्रक्रिया करण्याची शिफारस अहमदनगर जिल्यातील बागायती क्षेत्रासाठी करण्यात येत आहे. (1999).

6. रब्बी हंगामात भुईमूग पिकाच्या शेेंगाचे अधिक उत्पादन मिळण्यासाठी भुईमुगाच्या आयसीजिएस 11 या वाणाची पेरणी सप्टेंबर महिन्याच्या दुस-या पंधरवाड्यात राहुरी क्षेत्राकरीता करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (2000)
7. महाराष्ट्रातील उन्हाळी हंगामात टपो-या भुईमूगाच्या शेेंबाच्या अधिक उत्पादनासाठी सपाट वाफयावर लागवड करुन प्ँस्टीक फिल्मच्या अवलंब करुन आणि शिफारसी खत मात्रे सोबत (50:100:00 कि. / हे. नत्र, स्फुरद, पालाश) रायझोबीयम व स्फुरद विरघळवणा-या जिवाणू संवर्धनाची बिजप्रक्रिया करुन 500 कि. जिपसम + 25 कि.झींक सप्फेट प्रति हे. देण्याचे शिफारस करण्यात येत आहे (2004).
8. उन्हाळी भुईमूग पिकासाठी 20 कि/हे. नत्र (50% पेरणीच्या वेळी आणि 50% पेरणीनंतर 30 दिवसांनी) + 40 कि./हे. सफुरद खत मात्रा देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (2005).
9. पश्चिम महाराष्ट्रातील उन्हाळी भुईमूग पिकातील तणाच्या परिणमकारक नियंत्रणासाठी तण उगवणीपूर्वी पेंडामेथिलीन (30 ईसी) 1 किलो क्रियाशील घटक प्रति हे. तसेच पीक पेरणीनंतर 20 दिवसांनी क्युझोलोफॉप (5 ईसी) 50 ग्रॅम क्रियाशील घटक प्रति/हे. या तणनाशकाची 750 लि.पाण्यात मिसळुन फवारणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (2011)0
- 10 सुरु उस पिकात भुईमूगाची आंतर पिक म्हणुन लागवड करण्यासाठी 90 सेमी अंतरावर स-या पाडुन उसाची लागवड केल्यानंतर एक आठवडयाने 10 सेमी. अंतरावर सरीच्या दोन्ही बाजूस भुईमूग पिकाची लागवड करण्याची शिफारस महाराष्ट्रातील मध्यम खोल जमीनीसाठी करण्यात येत आहे. (2011).

T-4 Sugarcane Co-94012 + Gr.nut TAG -24 (1:2)

11. उन्हाळी हंगामातील भुईमूग पिकाच्या अधिक उत्पादनाकरीता शिफारसीत खत मात्रेच्या (25 कि नत्र + 50 कि.स्फुरद प्रति/हे.) 75% खताचा हप्ता पेरणीच्यावेळी आणि 25% खत मात्रा पेरणीनंतर 30 दिवसांनी देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (2013).

12. उन्हाळी हंगामात भुईमूगाच्या जास्तीत जास्त उत्पादनासाठी आणि अधिक फायदा मिळविण्यासाठी पेरणीपूर्वी प्रति हे. 7.5 टन शेणखत पेरणीच्यावेळी 25 कि. नत्र + 50 कि. स्फुरद द्यावे आणि 11:36:24 हे पाण्यात विरघळणारे खत + ROTEm हे सुक्ष्म अन्नद्रव्य एकत्रीत पणे पेरणीनंतर 30 दिवसांनी पहिली फवारणी करावी तसेच 8:16:39 हे पाण्यात विरघळणारे खत + ROTEm सुक्ष्म अन्नद्रव्य एकत्रीतपणे पेरणीनंतर 45 आणि 60 दिवसांनी पिकांवर फवारणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे (2015).

Foliar application of 11:36:24 @ 2% at 30DAS

Foliar application of 8:16:39 @ 2% at 45DAS

Foliar application of 8:16:39 @ 2% at 60DAS

13. उन्हाळी भुईमूग पिकाच्या अधिक उत्पादन आणि आर्थिक फायदयासाठी भुईमूग पिकास शिफारसीत खत (25 कि. नत्र + 50 कि. सफुरद) मात्रे सोबत द्रवरूप रायझोबीयम 25 मि. + 25 मि. पीएसबी प्रति किलो बियाणे या प्रमाणात बिजप्रक्रिया करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.(2019)

T7- Liquid *Rhizobium* + PSB @ 50 ml per kg of seed

T8- 25 g *Rhizobium* + 25 g PSB per kg of seed

T6- Liquid *Rhizobium* + PSB @ 25 ml per kg of seed

T1 : Control

14. उन्हाळी भुईमूग पिकाच्या अधिक उत्पदान आणि आर्थिक फायदयासाठी िशिफपरसीत खत मात्रे सोबत (25 कि. नत्र + 50 कि. स्फरद प्रति/हे.) भुईमुग पिकास हे. 20 कि.पालाश् आठ समान हप्त्यामध्ये पेरणीनंतर 65 दिवसांपर्यंत ठिबकसिंचनाव्दारे देण्यातची शिफारस करण्यात येत आहे (2019)

10 kg potash – 8 splits

20 kg potash – 6 splits

20 kg potash – 8 splits

30 kg potash – 10 splits

भुईमूग सुधार प्रकल्पाने प्रसारीत केलेले महत्वाचे वाण
भुईमूग फुले 6021 (आर.एच.आर.जी.-6021)

प्रसारीत वर्ष	2011
संशोधन केंद्राचे नांव	भुईमूग सुधार प्रकल्प, मफुकृवि., राहुरी
जमीन	मध्यम ते हलकी
हवामान	उन्हाळी हंगामासाठी पश्चिम महाराष्ट्रा करीता प्रसारीत

पेरणी / लागवडीचा कालावधी

उन्हाळी 15 जानेवारी ते 15 फेब्रुवारी

प्रति एकर बियाणे

48-50 किलो.

पिकाचा कालावधी

उन्हाळी 120-125 दिवस

उत्पादकता

उन्हाळी 35 ते 40 किं./हे.

वैशिष्ट्ये / गुणधर्म

उंची 20 ते 25 सेंमी, फुले नारंगी रंगाचे, आ-या रंगीत, शेंगा लहान अकाराच्या दोन दाने असलेल्या, शेंगदाने गुलाबी रंगाचे, तेलाचे प्रमाण 51 टक्के, स्पोडोपटेरा (पाने खाणारी अळी), तांबेरा, टिक्का व खोडकुज रोगास प्रतिकारक क्षमता, 37 ग्रॅम 100 दाण्याचे वजन

विशेष उपलब्धी

--

भुईमूग सुधार प्रकल्पाने प्रसारीत केलेले महत्वाचे वाण

भुईमूग फुले उन्नती (आर.एच.आर.जी.-6083)

प्रसारीत वर्ष 2012

संशोधन केंद्राचे भुईमूग सुधार प्रकल्प, मफुकृवि., राहुरी नांव

जमीन मध्यम ते हलकी

हवामान उन्हाळी हंगामासाठी पश्चिम महाराष्ट्रा करीता प्रसारीत

पेरणी / लागवडीचा कालावधी

खरीप - 15 जून ते 15 जुलै, उन्हाळी 15 जानेवारी ते 15 फेब्रुवारी

प्रति एकर बियाणे

48-50 किलो.

पिकाचा कालावधी

खरीप 111 दिवस उन्हाळी 128 दिवस

उत्पादकता

खरीप 25-30 कि./हे. उन्हाळी 35 ते 40 कि./हे.

वैशिष्ट्ये / गुणधर्म

उपटा वाण उंची 40 ते 45 सेंमी, फुले नारंगी रंगाचे, आ-या रंगीत, शेंगा मध्यम अकाराच्या दोन दाने असलेल्या, शेंगदाने लाल रंगाचे, तेलाचे प्रमाण 52 टक्के, स्पोडोपटेरा (पाने खाणारी अळी), तांबेरा, टिक्का व खोडकुज रोगास प्रतिकारक क्षमता, 42 ग्रॅम 100 दाण्याचे वजन, खरीप व उन्हाळी हंगामाकरीता संपूर्ण महाराष्ट्रासाठी प्रसारीत

विशेष उपलब्धी

--

भुईमूग सुधार प्रकल्पाने प्रसारीत केलेले महत्वाचे वाण भुईमूग - कोयणा (बी-95)

प्रसारीत वर्ष	1993
संशोधन केंद्राचे नांव	भुईमूग सुधार प्रकल्प, मफुकृवि., राहुरी
जमीन	मध्यम ते हलकी
हवामान	उन्हाळी हंगामासाठी पश्चिम महाराष्ट्रा करीता प्रसारीत
पेरणी / लागवडीचा कालावधी	उन्हाळी 15 जानेवारी ते 15 फेब्रुवारी
प्रति एकर बियाणे	40 किलो/एकर
पिकाचा कालावधी	उन्हाळी 135-140 दिवस
उत्पादकता	उन्हाळी 30 ते 35 किं./हे.
वैशिष्ट्ये / गुणधर्म	उंची 25 ते 30 सेंमी, फुले नारंगी रंगाचे, आ-या रंगीत, शेंगा मध्यम अकाराच्या दोन दाने असलेल्या, शेंगदाने लाल रंगाचे, तेलाचे प्रमाण 48 टक्के, स्पोडोपटेरा (पाने खाणारी अळी), तांबेरा, टिक्का व खोडकुज रोगास प्रतिकारक क्षमता, 90-92 ग्रॅम 100 दाण्याचे वजन
विशेष उपलब्धी	--

भुईमूग सुधार प्रकल्पाने प्रसारीत केलेले महत्वाचे वाण

भुईमूग - टीपीजी-41

प्रसारीत वर्ष	2004
संशोधन केंद्राचे नांव	भुईमूग सुधार प्रकल्प, मफुकृवि., राहुरी
जमीन	मध्यम ते हलकी
हवामान	उन्हाळी हंगामासाठी पश्चिम महाराष्ट्रा करीता प्रसारीत

पेरणी / लागवडीचा कालावधी उन्हाळी 15 जानेवारी ते 15 फेब्रुवारी

प्रति एकर बियाणे 48-50 किलो/एकर

पिकाचा कालावधी उन्हाळी 130 दिवस

उत्पादकता उन्हाळी 30 किं./हे.

वैशिष्ट्ये / गुणधर्म वाळलेल्या शेंगांची अधिक उत्पनादन, टपारे शेंगदाने, अॅप्लॉटाक्झीन प्रतिकारकक्षम, तेलाचे प्रमाण अत्यल्प 48 टक्के, 70 ग्रॅम 100 दाण्याचे वजन, उन्हाळी हंगामासाठी महाराष्ट्रा करीता प्रसारीत

विशेष उपलब्धी --

अखिल भारतीय समन्वीत कापुस सुधार प्रकल्प, मफुकृवि., राहुरी.

- 01 संशोधन केंद्राचे नांव व पत्ता अखिल भारतीय समन्वीत कापुस सुधार प्रकल्प, मफुकृवि., राहुरी.
- 02 स्थापना वर्ष 1972-73
- 03 संपर्क दुरध्वनी क्रमांक 02426-233449
फॅक्स क्र.
ईमेल क्रमांक cottonmpkv@rediffmail.com
- 04 संशोधनाचे प्रमुख पिके कापुस
- 05 प्रसारीत करण्यात आलेल्या वनस्तीशास्त्र
प्रमुख शिफारसी (निवडक
उत्तम फोटो ग्राफसह)
- 06 संशोधन केंद्रावर उपलब्ध **अखिल भारतीय समन्वीत कापुस सुधार प्रकल्प**
मनुष्य बळ (शास्त्रज्ञ/संशोधन शास्त्रज्ञ -3 (कापुस पैदासकार-1 व
व क्षेत्रीय कर्मचारी) सहा.प्राध्यापक (किटकशास्त्रज्ञ-1 विद्यावेत्ता-1)
संशोधन - क.सं.सहा.-2
योजनोत्तार योजना (कोपरगाव/बारिशिनगर)
संशोधक - 5
क्षेत्रीय कर्मचारी - 5
- 07 संशोधन केंद्रावर प्रक्षेत्र 5 हे. व ड्राईंग श्ेड-1, प्रक्षेत्रावर संरक्षक
उपलब्ध पायाभूत सुविधांची भिंत नाही, प्रक्षेत्रामधुन, राहुरी, सोनई,
स्थिती शिंगणापुर मुख्या रस्ता जात असल्याने प्रक्षेत्रात
संरक्षक भिंत असणे अत्यंत गरजेचे आहे. तसेच
प्रक्षेत्रावर कापुस, भुईमूग व ज्युट व इतर धागा
पिके या बाबत विविध शेतक-यांच्या भेटी होत
असल्याने एक प्रशिक्षण सभागृह बांधणे गरजेचे
आहे.
- 08 संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमीनीचा पुरेपुर वापर होत आहे.
उपलब्ध जमीनीच्या तुलनेत जमीनीचा वापर होत आहे का
विवरण दयावे.

कृषिविदया विभाग शिफारसी

1. 2003 - पश्चिम महाराष्ट्रातील दख्खण कालवे विभागासाठी उन्हाळी बागायती कपाशीचे अधिक उत्पादन मिळविण्यासाठी फुले -492 या संकरित वाणाची लागवड 90 x90 से.मी. अंतरावर करून 120 किलो नत्र प्रती हेक्टरी रासायनिक खत मात्रा देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
2. 2003 - पश्चिम महाराष्ट्रातील दख्खण कालवे विभागासाठी उन्हाळी बागायती कपाशीचे अधिक उत्पादन मिळविण्यासाठी फुले - 388 या संकरित वाणाची लागवड 90 120 सेंमी अंतरावर करून 120 किलो नत्र 60 किलो स्फुरद 60 किलो पालाश प्रति हेक्टरी रासायनिक खत मात्रा देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
3. 2004 पश्चिम महाराष्ट्रातील दख्खण कालवे विभागात उन्हाळी बागायती कपाशीस 50 टक्के नत्र नैसर्गिक खतातून (शेणखत 5 टन / हेक्टर + अँझोटोबॅक्टर + स्फुरद विरघळणारे जिवाणू) व 50 टक्के नत्र रासायनिक खतामधून (50 किलो नत्र युरियामधून) कापसाचे उत्पादन साठी लागवडीनंतर 30 व 60 दिवसांची देणेची शिफारस करण्यात येत आहे.
4. 2005 पश्चिम महाराष्ट्रातील दख्खण काळवे विभागात उन्हाळी बागायती कपाशीचे अधिक उत्पादन मिळविण्यासाठी शिफारसीत खत मात्रा 100 किलो नत्र + 50 किलो स्फुरद + 50 किलो पालाश बरोबर 5 टन गांडूळखत प्रति हेक्टर देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
5. 2006 पश्चिम महाराष्ट्रातील दख्खण कालवे विभागात उन्हाळी बागायती कपाशीचे अधिक उत्पादन व आर्थिक लाभ मिळविण्यासाठी 50 टक्के शिफारसीत खत मात्रा (50 किलो नत्र + 25 किलो स्फुरद + 25 किलो पालाश प्रति हेक्टरी) + 1: या प्रमाणात 15 किलो प्रति हेक्टरी तागाचे बी पेरून 45 ते 50 दिवसांनी हिरवळीचे खतासाठी शेतात गाडणेची शिफारस करण्यात येत आहे.
6. 2010 उन्हाळी बागायती कपाशीतील तणांचे कार्यक्षपणे नियंत्रण करण्याकरीता पिक व तणे उगवणीपूर्वी पॅडिमेटालिन (30 टक्के ई. सी.) 100 किलो क्रियाशील घटक प्रति हेक्टरी (3.33 लि. तणनाशक + 500 लिटर पाणी) फवारणी करावी तसेच क्युझॅलोकॉप इथाईल (50 टक्के ई.सी.) 0.5 किलो (क्रियाशील घटक 1.00 लि. तणनाशक 500 लि. पाणी) पेरणीनंतर 30 व 60 दिवसांनी अशा दोन फवारणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

7. 2011 पश्चिम महाराष्ट्रातील दख्खन कालवे विभागासाठी उन्हाळी बागायती कपाशीचे अधिक उत्पादन व आर्थिक लाभ मिळण्यासाठी बी.टी. कपाशीची लागवड 90 90 से.मी. अंतरावर 125 किलो नत्र, 65.50 किलो स्फुदर व 62.50 किलो पालाश प्रती हेक्टरी रासायनिक खत मात्रा देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

8. 2019 बागायती देशी कपाशीचे उत्पादन व आर्थिक लाभ मिळविण्यासाठी अतिघन लागवड पध्दतीत फुले धन्वतरी या देशी कापूस वाणाची लागवड 45 से.मी. ओळ 15 से.मी. रोप अंतरावर करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

किटकशास्त्र कापूस बी.टी. कॉटन - शिफारस

1 : 2008 - बी.टी. कापूस एकात्मिक कीड व्यवस्थापन आराखडा -

बी.टी. कापसासाठी एकात्मिक कीड व्यवस्थापन आराखडयामध्ये इमिडॅक्लोप्रिड 70 डब्ल्यू एस. ची बीज प्रकिया 10 ग्रॅम / किलो बियाणे कापूस पिकाच्या सभोवताली मका व चवळीची एका आड एक पध्दतीने लागवड कापूस पिकाच्या प्रत्येक 9 ओळीनंतर एक ओळ मका, चवळी, राळा यांची एका नंतर एक पध्दतीने कापसाच्या सरीच्या विरुद्ध बाजूने लागवड झेंडूच्या रोपांची बांधावर व वरंब्यावर लागवड अशा पध्दतीने सापळा पिकांचा वापर पक्षी थांबे / मचाण 20/हे. रस शोषक किडींसाठी लागवडीनंतर 55 दिवसांनी 5 टक्के निंबोळी अर्काची फवारणी लागवडीनंतर 60 - 70 दिवसांनी शेंदरी बोंडअळीसाठी कामगंध सापळे शेतात लावणे तर 70 दिवसांनी इमिडॅक्लोप्रिड 150 मिली / हेक्टर रस शोषक किडींसाठी व 90 दिवसांनी शेंदरी बोंडअळीसाठी लॅम्बडा सायहॅलोथ्रीन 500 मिली / हेक्टर फवारणी करणेची शिफारस करण्यात येत आहे.

2 : 2008 - साधा किंवा बिगर बी.टी. कापूस एकात्मिक कीड व्यवस्थापन आराखडा. साधा किंवा बिगर बी.टी. कापसासाठी एकात्मिक कीड व्यवस्थापन आराखडयामध्ये इमिडॅक्लोप्रिड 70 डब्ल्यू एस. ची बीज प्रकिया 10 ग्रॅम / किलो बियाणे कापूस पिकाच्या सभोवताली मका व चवळीची एका आड एक पध्दतीने लागवड कापूस पिकाच्या प्रत्येक 9ओळीच्यानंतर एक ओळ मका, चवळी, राळा यांची एका नंतर पध्दतीने कापसाच्या सरीच्या विरुद्ध बाजूने लागवड झेंडूच्या रोपांची बांधावर लागवड अशा पध्दतीने सापळा पिकांच्या वापर पक्षी थांबे/मचाण 20हे. लागवडीनंतर

कीडग्रस्त शेंडे 40-50 दिवसांनी खुडणे 5 टक्के निबोळी अर्काची 55 व 65 दिवसांनी फवारणी कामगंध सापळ्यांचा बोंडअळ्यासाठी 55 - 70 दिवसांनी वापर ट्रायकोग्रामा या परोपजीवी मित्र किटकाचे 1.50 लाख अंडी / हेक्टरी प्रमाणात शेतात प्रसारण जैविक किडनाशक एन. पी. व्ही 500 एल. ई. / हेक्टरी 80 दिवसांनी तर लॅम्बडा सायहॅलोथ्रीन 500 मिली / हेक्टरी 90 दिवसांनी बोंडअळ्यासाठी फवारणी करणेची शिफारस करण्यात येत आहे.

3. पश्चिम महाराष्ट्रात उन्हाळी बागायती परिस्थितीत लागवड केलेल्या बी टी कापूस पिकांवरील लाल्या रोगाच्या नियंत्रनासाठी शिफारसीत कंपोस्ट खत / शेणखत 10 टन व रासायनिक खत (125:63:63 किलो नत्र, स्फुरद, पालाश) प्रति हे. तसेच 2% डाय अमोनियम फॉस्फेट खतांच्या दोन फवारण्या बोंड वाढीच्या काळात 15 दिवसांच्या अंतराने करण्याचे शिफारस करण्यात येत आहे. (2011)

4. उन्हाळी बागायती बी टी कपाशीचा आकस्मीक मर रोग टाळण्यासाठी बागायती बीटी कपाशीची लागवड मे महिन्याच्या दुस-या पंधरवाड्या पासून जुनच्या पहिल्या आठवड्यापर्यंत करून 8 ते 15 दिवसांच्या अंतराने पाणी द्यावे (2013).

कापूस संशोधन केंद्राने प्रसारीत केलेले महत्वाचे वाण

1. फुले सुमन

आंतर जातीय संकरीत कापूस

प्रसारीत वर्ष 2017

कालावधी	165-170 दिवस
उत्पन्न	25-30 कि./हे.
धाग्याची वैशिष्टे	रुईचा उतारा 34 ते 35% धाग्याची लांबी 27-28 मि.मि.
शिफारस	मध्य व दक्षिण भारताच्या बागायती क्षेत्रात लागवडीसाठी

2. फुले श्वेतांबरी

आंतर जातीय संकरीत कापूस

प्रसरीत वर्ष 2016

कालावधी 150-160 दिवस

उत्पन्न 22-25 कि./हे.

धाग्याची रुईचा उतारा 33.7%

वैशिष्टे धाग्याची लांबी 26.7
मि.मि.

शिफारस महाराष्ट्रातील बागायती
क्षेत्रात लागवडीसाठी

3. फुले अस्मिता

आंतर जातीय संकरीत कापूस

प्रसरीत वर्ष 2016

कालावधी 160-170 दिवस

उत्पन्न 25-30 कि./हे.

धाग्याची रुईचा उतारा 34.1%

वैशिष्टे धाग्याची लांबी 29.7
मि.मि.

शिफारस मध्य भारताच्या बागायती
क्षेत्रात लागवडीसाठी

4. फुले तरंग

आंतर जातीय संकरीत कापूस

प्रसरीत वर्ष 2015

कालावधी 150-160 दिवस

उत्पन्न 20-25 कि./हे.

धाग्याची रुईचा उतारा 35.5%

वैशिष्टे धाग्याची लांबी 28.1
मि.मि.

शिफारस दक्षिण भारताच्या
बागायती क्षेत्रात
लागवडीसाठी

5. फुले 0688

अमेरिकन कापसाचा सरळ वाण

प्रसरीत वर्ष 2008

कालावधी 150-160 दिवस

उत्पन्न 17-20 कि./हे.

धाग्याची रुईचा उतारा 37.3%

वैशिष्टे धाग्याची लांबी 27.0
मि.मि.

शिफारस पश्चिम महाराष्ट्रातील
बागायती क्षेत्रात तसेच
कोरडवाहू जास्त घनता
लागवडीसाठी

6. फुले यमुना

अमेरिकन कापसाचा सरळ वाण

प्रसरीत वर्ष 2014

कालावधी 158-164 दिवस

उत्पन्न 18-20 कि./हे.

धाग्याची रुईचा उतारा 34.5%

वैशिष्टे धाग्याची लांबी 27.1
मि.मि.

शिफारस मध्या भारताच्या
बागायती क्षेत्रात तसेच
कोरडवाहू जास्त घनता
लागवडीसाठी

7. फुले धारा

अंतर जातीय संकरीत कापूस

प्रसरीत वर्ष 2015

कालावधी 170-180 दिवस

उत्पन्न 15-20 कि./हे.

धाग्याची रुईचा उतारा 33.7%

वैशिष्टे धाग्याची लांबी 34.0
मि.मि. (जास्त लांब)

शिफारस मध्या भारताच्या
बागायती क्षेत्रात
लागवडीसाठी

8. फुले प्रभा

अंतर जातीय संकरीत कापूस

प्रसरीत 2016

वर्ष

कालावधी 170-180 दिवस

उत्पन्न 24-29 कि./हे.

धाग्याची रुईचा उतारा 30.9%

वैशिष्टे धाग्याची लांबी 34.8 मि.मि.
(जास्त लांब)

शिफारस मध्या भारताच्या व दक्षिण
भारताच्या बागायती क्षेत्रात
लागवडीसाठी

9. फुले धन्वंतरी

देशी वाण (वैदयकीय उपयोगासाठी)

प्रसरीत वर्ष 2011

कालावधी 160-165 दिवस

उत्पन्न 24-29 कि./हे.

धाग्याची शोष्ण क्षमता 1.9 सेकंद

वैशिष्टे पाणी ऋण निवारण क्षमता
(सेकंद) 2.0सेकंद

पाणी धरून ठेवण्याची क्षमता
(ग्रॅम प्रति ग्रॅम कापूस) 26.7

शिफारस महाराष्ट्रातील कोरडवाहु
क्षेत्रात लागवडीसाठी

10. फुले चेतना

अंतर जातीय संकरीत कापूस

प्रसरीत वर्ष 2016

कालावधी 175-180 दिवस

उत्पन्न 18-22 कि./हे.

धाग्याची रुईचा उतारा 28.29%

वैशिष्टे धाग्याची लांबी 36-37
मि.मि. (जास्त लांब)

शिफारस मध्या भारताच्या व
दक्षिण भारताच्या
बागायती क्षेत्रात
लागवडीसाठी

11. फुले माही

अंतर जातीय संकरीत कापूस

प्रसरीत वर्ष 2019

कालावधी 170-180 दिवस

उत्पन्न 17-22 कि./हे.

धाग्याची रुईचा उतारा 34.38%

वैशिष्टे धाग्याची लांबी 34-3
मि.मि. (जास्त लांब)

शिफारस मध्या भारताच्या व
दक्षिण भारताच्या
बागायती क्षेत्रात
लागवडीसाठी

अखिल भारतीय समन्वित वनशेती संशोधन प्रकल्प, म. फु. कृ. वि., राहुरी

अ.न.	तपशिल	
१.	संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता	अखिल भारतीय समन्वित वनशेती संशोधन प्रकल्प, म. फु. कृ. वि., राहुरी
२.	स्थापना वर्ष	१९९०
३.	संपूर्ण (दूरध्वनी / इ मेल)	०२४२६- २४३२५२ agfmpkv48@gmail.com
४.	संशोधनाचे प्रमुख पिक	कडु लिंब, करंज, बाभुळ व बांबू
५.	आत्तापर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी	<p>१. अवर्षण प्रवण विभागामध्ये उथळ जमिनीवर लिंब, बोर आणि रामकाठी बाभळीपेक्षा सुबाभूळ लागवड ३० से.मी. x ३० से.मी. x ४५ से.मी. आकाराच्या खड्यात करावी. (१९९६-१९९७)</p> <p>२. पश्चिम महाराष्ट्राच्या अवर्षण प्रवण विभागात पर्जन्य विभाग ७ साठी हलक्या जमिनीत (३० से.मी.) कडुलिंब, सागवान व निलगिरी लागवड अनुक्रमे ४ मी. x ४ मी., मी. x ३ मी. व २ मी. x २ मी. अंतरावर करणे जास्त फायदेशीर आहे. (१९९८-१९९९)</p> <p>३. पश्चिम महाराष्ट्राच्या हलक्या जमिनीवर अधिक आर्थिक फायद्यासाठी व इमारती लाकडाकरिता खाया आणि सागवान या वृक्षांची लागवड ४ मी. x ४ मी. या अंतरावर करावी (१९९८-१९९९)</p> <p>४. पश्चिम महाराष्ट्राच्या पर्जन्य विभाग ७ साठी हलक्या जमिनीत १.५ मी. x १.५ मी. अंतरावर सागाची बाल्लीसाठी लागवड करून एक महिन्याच्या अंतराने</p>

		<p>पाणी दिल्यास फायदेशीर ठरते. (१९९९-२०००)</p> <p>५. पश्चिम महाराष्ट्राच्या अवर्षण प्रवण पर्जन्य विभाग ७ साठी धूपग्रस्त १० ते १५ टक्के उतार असलेल्या पडीक जमिनीत ०.५ उभ्या फरकाने सामपातळी बांध घालून त्यालगत ३.० मी. x ०.८ मी. x ०.३० मी. आकाराचे चर खोदून २ मी. x २ मी. अंतरावर निलगिरिची लागवड करणे फायदेशीर आहे. (१९९९-२०००)</p> <p>६. पश्चिम महाराष्ट्राच्या अवर्षण प्रवण विभागामधील हलक्या डोंगराळ जमिनीवरील अपधाव व मातीची धूप कमी करण्यासाठी सलग समपातळी चार (६० सें.मी. x ३० सें.मी.) घेऊन खोदलेल्या व चराच्या वरच्या बाजूकडील मातीने त्यांचे पुनर्भरण करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. तसेच झाडांच्या चांगल्या वाढीसाठी अशा पुनर्भरण केलेल्या सलग समपातळी चरावर कडुलिंब + अंजन या झाडांची लागवड करावी. (२००५-२००६)</p> <p>७. पश्चिम महाराष्ट्राच्या अवर्षण प्रवण विभागामधील हलक्या डोंगराळ जमिनीवरील अपधाव व मातीची धूप कमी करण्यासाठी तसेच झाडांच्या (५ मी. x ५ मी.) चांगल्या वाढीसाठी उतारावर झाडांच्या खालच्या बाजूस अर्ध वर्तुळ आले (२.५ मी. त्रिजेचे) करण्याची</p>
--	--	---

		<p>शिफारस करण्यात येत आहे. (२००५-२००६)</p> <p>८. पश्चिम महाराष्ट्राच्या अवर्षण प्रवण क्षेत्रावर कडुलिंबाची लागवड करताना पुनर्भरण केलेल्या सलग समपातळी चरावर कडुलिंबाची लागवड करणे फायद्याचे आहे. या फुले तंत्रामुळे जमिनीतील ओलाव्याच्या प्रमाणात वाढ होऊन झाडांची वाढही चांगली होते. (२००६-२००७)</p> <p>९. पश्चिम महाराष्ट्राच्या अवर्षण प्रवण विभागामधील हलक्या जमिनीमध्ये बाराव्या वर्षाअखेर लाकडाचे अधिक उत्पन्न व आर्थिक फायदा मिळण्यासाठी निलगिरी वृक्षांची लागवड करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (२०१०-२०११)</p>
६.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ	<p>१. सहयोगी प्राध्यापक (वनस्पती शास्त्र) - ०१</p> <p>२. सहाय्यक प्राध्यापक (कृषी विद्या) - ०१</p> <p>३. कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक - ०१</p>
७.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती	<p>१. प्रक्षेत्र भांडार - ०१</p> <p>२. विहीर - ०१</p> <p>३. बोअर वेल - ०१</p>
८.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का	<p>१. एकूण जमीन - ८२.१४</p> <p>२. वापराखालील - ७६.५</p> <p>३. पडीक जमीन (इमारत, रस्ता, ओढा) - ५.६४</p>

एकात्मिक शेती पद्धती संशोधन प्रकल्प, म.फु. कृ. वि. राहुरी

१.	संशोधन केंद्र नाव व पत्ता	एकात्मिक शेती पद्धती संशोधन प्रकल्प, म.फु. कृ. वि. राहुरी
२.	स्थापना वर्ष	१९६८-६९
३.	संपर्क (दूरध्वनी/ फॅक्स/ई-मेल)	दूरध्वनी-०२४४६/२४३१०६ फॅक्स-०२४४६/२४३२३९ E mail:१. rahuri.main@gmail.com २. fsrahuri@gmail .com
४.	संशोधनाचे प्रमुख पिके	एकात्मिक शेती पद्धती
५.	आज पर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी	
	<p>१) २००८-०९ खरीपातील बाजरी,सोयाबीन व सोयाबीन + बाजरी आंतरपीक पध्दतीनंतर रब्बी मध्ये कांदा/बटाटा/हरभरा/कोबी या पिक पध्दतीमध्ये सोयाबिन - कांदा ही पीक पध्दती आर्थिक दृष्ट्या फायदेशीर ठरली</p> <p>२) २००९-१० रीप ज्वारी- रब्बी ह्या पिक पध्दतीमध्ये २८ वर्षांपासुनच्या एात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन प्रयोगात ज्वारीसाठी ५० टक्के रासायनिक खते (६०:३०:३० नत्र,स्फुरद,व पालाश कि/हेक्टर) व ५० टक्के नत्र शेणखतातुन व गव्हासाठी १०० टक्के रासायनिक खते(१२०:६०:६० नत्र, स्फुरद,व पालाश कि/हेक्टर) दिल्यास आधि उत्पन्न व जमिनीची सुपिकता टिकुन राहते.</p> <p>३) २०१०-११ सेंद्रिय शेती पध्दतीने कापुस-गहु या पिक पध्दतीसाठी दोन्ही पिकांना १/३ नत्र प्रत्येकी गांडुळ खत, कंपोस्ट खत, निंबोळी पेंडीतुन दिल्यास आधि उत्पन्न मिळुन जमिनीच्या सुपिकतेत वाढ झाल्याचे दिसुन आले आहे.</p> <p>४) २०११-१२ सेंद्रिय शेती पध्दतीने सोयाबीन-कांदा या पिक पध्दतीसाठी दोन्ही पिकांना १/३ नत्र प्रत्येकी गांडुळ खत, कंपोस्ट खत, निंबोळी पेंडीतुन दिल्यास आधि उत्पन्न मिळुन जमिनीच्या सुपिकतेत वाढ झाल्याचे दिसुन आले आहे.</p> <p>५) २०१२-१३ पश्चिम महाराष्ट्रातील मध्यम खोल जमिनीत बागायती क्षेत्रामध्ये अधिक उत्पादन आणि आर्थिक फायदा मिळविण्यासाठी तसेच जमीनीची सुपिकता टिकविण्यासाठी प्रचलित बाजरी-गहु ऐवजी बागायतीसाठी सोयाबीन-कांदा व मर्यादित पाणी असलेल्या क्षेत्राकरिता सोयाबीन-हरभरा या पीक पध्दतीची शिफारस करण्यात येत आहे.</p> <p>६) २०१३-१४ सोयाबीन (खरीप) - कांदा (रब्बी) या पिक पध्दतीमध्ये सेंद्रिय शेतीसाठी नत्र व स्फुरदयुक्त जिवाणू खताची बिजप्रक्रिया करुन सोयाबीन पिकास हेक्टरी ५० किलो आणि कांदा पिकास १०० किलो नत्राची मात्रा प्रत्येकी १/३ नत्र अन्नद्रव्य आधारीत प्रमाणानुसार शेणखत, गांडुळखत आणि निंबोळी पेंड या सेंद्रिय खताद्वारे देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.</p>	

तंत्रज्ञान

१. सेंद्रिय खतांची मात्रा

सेंद्रिय खतांची मात्रा [किलो / हेक्टर]	सोयाबीन	कांदा
शेणखत	२५००	५०००
गांडुळखत	१०००	२०००
निंबोळी पेंड	४००	८००
रायझोबियम	२५०ग्रॅम प्रति १०किलो बियाणे	--
स्फुरद विरघळणारे जिवाणु	२५०ग्रॅम प्रति १०किलो बियाणे	४ किलो २५ किलो शेणखतासोबत
अॅझोटोबॅक्टर	--	४ किलो २५ किलो शेणखतासोबत

२. सोयाबीन आणि कांदा पिकावरील किड/ रोग नियंत्रणासाठी खालील जैविक किटकनाशके वापरावीत .

पिके		जैविक नियंत्रण
सोयाबीन	पाने खाणारी अळी	१. पेरणीनंतर ४५-५० दिवसांनी १० मि.ली. एस.एल.एन.पी.व्ही. प्रति १० लिटर पाण्यातून पहिली फवारणी करावी.
		२. पेरणीनंतर ७०-७५ दिवसांनी ४० ग्रॅम न्युमोरिया रिलेयी जैविक बुरशी प्रति १० लिटर पाण्यातून दुसरी फवारणी करावी.
	तांबेरा	सोयाबीनच्या पेरणीसाठी फुले अग्रणी या तांबेरा प्रतिबंधक सुधारीत वाणाचा खरीप हंगामात वापर करावा.
कांदा	फुलकिडे	१. लागवडीनंतर ३०-३५ दिवसांनी व्हीटीसिलियम लेकॅनी ४० ग्रॅम प्रति १० लिटर पाण्यातून पहिली फवारणी करावी.
		२. लागवडीनंतर ५५-६० दिवसांनी मेटॅरिझियम ऑनिसोपली ४० ग्रॅम प्रति १० लिटर पाण्यातून दुसरी फवारणी करावी.
	जांभळा करपा	लागवडीनंतर जांभळा करपा दिसून येताच नियंत्रणासाठी सुडोमोनस फलयुरोसन्स ५० ग्रॅम प्रति १० लिटर पाण्यातून १५ दिवसांच्या अंतराने दोन फवारण्या कराव्यात.

७) २०१३-१४.

एक हेक्टर बागायती क्षेत्रातील अल्पभुधारक शेतक-यांचे आर्थिक स्थैर्यासाठी पिकपद्धतीकरीता ७२ टक्के, फळबागेसाठी २० टक्के, शोडनेटकरीता ३.६ टक्के आणि पशुपालनासाठी ४.४ टक्के या प्रमाणे घटक निहाय शेती पध्दती प्रारूप वापरण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. त्याचा तपशील पुढील प्रमाणे.

क्षेत्र (हे)	क्षेत्र (टक्के)	हंगाम		
		खरीप	रब्बी	उन्हाळी
पिक पध्दती (७२%)				
०.३०	३०	सोयाबीन	गहू	हिरव्या पालेभाज्या
०.२०	२०	मका	कांदा	मुग
०.१०	१०	बाजरी	हरभरा	चवळी

०.१०	१०	लसूण घास	लसूण घास	लसूण घास
०.०२	२	संकरीत नेपिअर	संकरीत नेपिअर	संकरीत नेपिअर
फलोत्पादन (२३.६%)				
०.२०	२०	आंबा फळबाग : ४० झाडे (५मी. X ५मी.)		
०.०३६	३.६	शेडनेट : प्रथम आणि तृतीय वर्ष - टोमॅटो- काकडी द्वितीय आणि चतुर्थ वर्ष - ढोबळी मिरची- काकडी		
पशुपालन (४.४%)				
०.०४४	४.४	मुक्त गोठा पद्धत - संकरीत गाई-२, गांडुळखत निर्मिती आणि कुक्कुटपालनासाठी रोड आयलॅन्ड रेड १०० पक्षी पाच टप्यात (५०० पक्षी प्रति वर्ष)		

टिप : फळ बागेमध्ये आंबा फळ बागे ऐवजी डाळीब/पेरु/केळी ही पर्यायी फळ झाडे घेता येतील.

८) २०१५-१६

पश्चिम महाराष्ट्रातील मध्यम खोल जमिनीत बीटी कपाशी - गहू या पीक पध्दतीपासुन अधिक उत्पादन आणि आर्थिक फायद्यासाठी खालील लागवड तंत्र आणि खत व्यवस्थापनाची शिफारस करण्यात येत आहे.

तंत्रज्ञान	बीटी कपाशी	गहू
लागवड तंत्र	९० से.मी. X ६० से.मी.	२२.५ से.मी.
शिफारशीत अन्नद्रव्य मात्रा (नत्र:स्फुरद:पालाश किलो/हेक्टर)	१२५:६५:६५	९०:४५:३०(७५%)
नत्र देण्याचा कालावधी	नत्र ५ समान हप्त्यात: लागवडीवेळी, लागवडीनंतर ३०,४५,६० व ७५ दिवसांनी	नत्र २ समान हप्त्यात: पेरणीच्या वेळी व पेरणीनंतर २१ दिवसांनी
स्फुरद देण्याचा कालावधी	पुर्ण मात्रा लागवडीच्या वेळी	पेरणीच्या वेळी पुर्ण मात्रा
पालाश देण्याचा कालावधी	३ हप्त्यात: ५० टक्के लागवडीच्या वेळी आणि लागवडीनंतर प्रत्येकी २५ टक्के ३० व ६० दिवसांनी	पुर्ण मात्रा पेरणीच्या वेळी

६. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ(शास्त्रज्ञ, संशोधक क्षेत्रिय कर्मचारी)

शास्त्रज्ञ			
अ.न.	पद	विषय	शेरा
१.	प्रमुख कृषिविद्यावेत्ता	कृषि विद्या	अतिरिक्त पदभार
२.	कनिष्ठ कृषिविद्यावेत्ता	कृषि विद्या	-
३.	कनिष्ठ मृद शास्त्रज्ञ	मृद विज्ञान व कृषि रसायन	-
क्षेत्रिय कर्मचारी			
अ.न.	पद	पदे	शेरा
१.	कृषि सहायक	०१	-
२.	मजूर	०८	भरलेली पदे , ०६- ०२-रिक्त पदे

७.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती(विशेषतः प्रक्षेत्राची संरक्षक भिंत)	प्रक्षेत्रास संरक्षक भिंत नाही
८.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे	जमिनीचा वापर योग्य रीतीने होत आहे. एकूण जमिन- १५.४२ हे. लागवड क्षेत्र=१५ संशोधन प्रक्षेत्र=२.०० बीजोत्पादन प्रक्षेत्र=८.४६ फळबाग=४.५४

**क्षमता असलेल्या पिकावरील अखिल भारतीय समन्वित संशोधन प्रकल्प,
म.फु.कृ.वि., राहुरी**

१.	संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता	क्षमता असलेल्या पिकावरील अखिल भारतीय समन्वित संशोधन प्रकल्प, म.फु.कृ.वि., राहुरी
२.	स्थापना वर्ष	१९९०
३.	संपर्क (दुरध्वनी/ इ मेल)	०२४२६ २४३२४९ ptcbot.mpkv@gmail.com
४.	संशोधनाचे प्रमुख पिक	राजगिरा, चारधारीवाल, किनोवा करटोली, सिमारुबा
५.	आता पर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी	राजगिरा पिकाचा फुले कार्तिकी वाण विकसीत करून पश्चिम महाराष्टासाठी खरीप व रबी हंगामासाठी शिफारस करण्यात आली.
		 <p>राजगिरा वाण: फुले कार्तिकी</p>
		 <p>उत्कृष्ट कार्याबद्दल प्रकल्पास प्रमाणपत्र</p>
६.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ	१.सहयोगी प्राध्यापक (वनस्पती शास्त्र)-१ २.कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक-१ (सध्या रिक्त) ३.कृषि सहाय्यक-१
७.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभुत सुविधांची स्थिती	प्रक्षेत्र भांडार-१ बियाणेवाळवणी शेड-१

		मळणी खळे-१ विहीर शेततळे प्रक्षेत्र स्वरक्षण भित्त: नाही
८.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का?	एकूण जमीन: १३.०६ हे. वापरा खालील जमीन: १०.१० हे. पडीक जमीन (इमारत,रस्ता ओढा): २.९६ हे.

**अखिल भारतीय समन्वीत जलसिंचन व्यवस्थापन प्रकल्प,
महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी**

१	संशोधन केंद्र नाव व पत्ता	:	अखिल भारतीय समन्वीत जलसिंचन व्यवस्थापन प्रकल्प, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी-४१३ ७२२
२	स्थापना वर्ष	:	१७.१२.१९७०
३	संपर्क (दूरध्वनी/ फॅक्स/ ई-मेल)	:	०२४२६-२४३२६०/ wmp.2008@rediffmail.com / wms.mpkv@gov.in
४	संशोधनाचे प्रमुख पिक	:	ऊस, कापूस, पेरु, सूर्यफूल, मका
५	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)	:	
<p>१. मध्यम खोल जमिनीत (६० ते ९० सेंमी खोल) ऊस पिकास पर्याय म्हणून अधिक उत्पादन, पाणी वापर कार्यक्षमता आणि आर्थिक फायदा यांचा विचार करता ठिबक सिंचन पध्दतीवर वांगी-मिरची या पिक पध्दतीची शिफारस करण्यात येत आहे.</p> <p>२. बटाटा पिकांच्या अधिक उत्पादनासाठी तुषार सिंचनाद्वारे २५ मीमी. बाष्पीभवन झाल्यानंतर ३५ मीमी. पाणी देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.</p> <p>३. महाराष्ट्रातील सिंचन क्षेत्रात मध्यम पोयटयाच्या जमिनीत उन्हाळी भूईमुगाचे अधिक उत्पादन व पाण्याच्या कार्यक्षम वापरासाठी, प्लॅस्टिक फिल्म आच्छादनास पर्याय म्हणून भूईमुग उगवल्यानंतर हेक्टरी ५ टन ऊसाच्या पाचटाचे २०-२२ सेंमी लांबीचे तुकडे करून आच्छादनासाठी वापरून ७५ मि.मी. बाष्पीभवन झाल्यानंतर भूईमुग पिकांस पाणी (पेरणीनंतर व आंबवणीचे पाणी सोडून) ८-९ दिवसांनी देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.</p> <p>४. मध्यम काळ्या जमिनीमध्ये काबुली हरभऱ्याच्या अधिक उत्पादनासाठी, आर्थिक नफ्यासाठी व पाण्याच्या कार्यक्षम वापरासाठी हरभऱ्याची लागवड रायझोबियम व स्फुरद विरघळणारे जिवाणू (२५ ग्रॅम प्रति किलो बियाणे) याची बीजप्रक्रिया करून सरी वरंबा पध्दतीने ४५ X १० सें.मी. अंतरावर दोन बिया टोकून करावी. त्याचबरोबर हेक्टरी शिफारशीप्रमाणे खताची मात्रा व उपलब्ध तुषार सिंचन पध्दतीने फांद्या फुटतांना व घाटे भरतांना अशा दोन पाण्याच्या पाळ्या देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.</p> <p>५. मध्यम खोल जमिनीत ठिबक सिंचनाद्वारे मोसंबी पिकाच्या अधिक उत्पादनासाठी आंबे बहार धरण्याकरिता १५ नोव्हेंबर पासून ६ आठवड्याचा (२०५ मि.मी. एकत्रित बाष्पीभवन होईपर्यंत) पाण्याचा ताण देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.</p> <p>६. पश्चिम महाराष्ट्रातील मध्यम भारी जमिनीत, रताळी पिकांच्या अधिक उत्पादन आणि आर्थिक फायद्यासाठी, रब्बी हंगामात २५ मि.मी. एकत्रित बाष्पीभवन झाल्यावर (ऑक्टो-६ दिवसांनी, नोव्हें-७ दिवसांनी, डिसें-९ दिवसांनी, जाने-८ दिवसांनी, फेब्रु-६ दिवसांनी आणि मार्च-४ दिवसांनी) २.५ सें.मी. खोलीचे पाणी १५ टक्के पाण्याची प्रवाही पध्दतीवर बचत होत असल्याने तुषार सिंचन पध्दतीने देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.</p> <p>७. पश्चिम महाराष्ट्रातील दख्खन कालवा विभागात, पाण्याची उपलब्धता कमी असल्यास मध्यम, खोल काळ्या जमिनीत, सुरु ऊसापासून अधिक ऊस व साखर उत्पादन, आर्थिक फायदा तसेच पाण्याचा कार्यक्षम वापर होण्यासाठी जानेवारी ते एप्रिल (लागवड ते फुटवे अवस्था) या कालावधीत १०० मि.मी. एकत्रित बाष्पीभवन झाल्यावर (२० ते २२ दिवसांनी), मे ते ऑगस्ट (जोमदार वाढीची अवस्था) या कालावधीत १२५ मि.मी.</p>			

एकत्रित बाष्पीभवन झाल्यावर (२४ ते २६ दिवसांनी), तर सप्टेंबर ते डिसेंबर (पीक पक्वतेची अवस्था) या कालावधीत ७५ मि.मी. एकत्रित बाष्पीभवन झाल्यावर (२६ ते २८ दिवसांनी), ८ सें.मी. खोलीचे पाणी देण्याची आणि ऊस लागवड केल्यानंतर ४५ दिवसांनी हेक्टरी ६ टन ऊसाचे पाचट सरीमध्ये आच्छादन करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

८. ऊस पिकासाठी विविध सिंचन पध्दतीखाली रुंद सरी लागवड पध्दत विकसित करणे. सूक्ष्मतुषार आणि ठिबक पध्दतीखाली ऊसाचे (१३० आणि ११६.६६ टन/ हे.) आणि टरबूज आंतरपिकाचे (३३.३२ आणि २७.८८ टन/ हे.) उत्पन्न मिळाले. ते प्रचलित पाटपाणी देण्याच्या पध्दतीखाली ऊस आणि टरबूज उत्पादनापेक्षा सांख्यिकीयदृष्ट्या अधिक होते. आर्थिकदृष्ट्या सूक्ष्म तुषार पध्दत इतर पध्दतीपेक्षा नफा तोटा गुणक (३.२१) आणि निव्वळ उत्पन्न (रु. ११५०१०/ हेक्टर) यांचा विचार करता सरस आढळले. परंतु आंतर पिकाचे (टरबूज) उत्पादन ऊसाचे दोन ओळीतील अंतर वाढल्यानंतर वाढल्याचे व २७० सेंमी रुंद सरी लागवड पध्दतीत सर्वात जास्त आढळले. आर्थिकदृष्ट्या १५० सेंमी रुंद सरीवर ऊसाची लागवड इतर लागवड पध्दतीपेक्षा सरस असल्याचे दिसून आले.
९. ठिबक सिंचन आणि सरी वरंबा पध्दतीखाली रासायनिक खताच्या मात्रा आणि हिरवळीचे खत (ताग) यांना बागायती कपाशीचा (नांदेड-४४) प्रतिसाद आजमावणे. जोडओळ पध्दतीने ठिबक सिंचन खाली शिफारशीप्रमाणे १०० टक्के खते + हिरवळीचे खत (ताग) वापरले असता हेक्टरी ३३.३८ क्विंटल उत्पादन मिळाले. याच पध्दतीने प्रवाही सिंचनाने हे. ३०.६६ क्विंटल उत्पादन मिळाले. हिरवळीच्या खतातून हेक्टरी ६८ किलो नत्र, २५ किलो स्फुरद आणि ५२ किलो पालाश कपाशीला जादा मिळाले. हिरवळीच्या खतांमुळे रासायनिक खतांच्या मात्रेत २५ टक्के बचत करणे शक्य आहे असे दिसून आले आहे.
१०. ऊतीसंवर्धनापासून तयार केलेली ऊसाची रोपे आणि एक डोळा कांड्यापासून तयार केलेली ऊसाची रोपे यांचा दोन रोपातील अंतर आणि खताच्या मात्रा यांचा ठिबक सिंचनासाठी प्रतिसाद अभ्यासणे एक डोळा पध्दतीने ऊसाची रोपे तयार करून लागवड केली असता खोडवा ऊसाचे १३१.७० टन व साखरेचे १८ टन प्रति हे. उत्पादन मिळाले. ऊतीसंवर्धनापासून लागवड केलेल्या रोपांपासून ११५.११ टन प्रति हे. ऊसाचे व १२.०७ टन साखरेचे उत्पादन मिळाले. दोन रोपातील लागवडीच्या अंतरामध्ये ९० सेंमी अंतरावर लागवड केलेल्या खोडवा ऊसाचे उत्पादन ३० व ६० सेंमी अंतरापेक्षा सांख्यिकीयदृष्ट्या अधिक मिळाले. खताच्या मात्रेचा तुलनात्मक अभ्यास केला असता शिफारसीच्या १२५ टक्के खते दिल्याने पूर्वहंगामी ऊसाचे उत्पादन सांख्यिकीयदृष्ट्या ७५ व १०० टक्के खत मात्रेपेक्षा अधिक मिळाले (१३३.६८ टन/ हे.).
११. पश्चिम महाराष्ट्रातील दख्खन कालवा विभागात उन्हाळी बागायत बी.टी. संकरीत कपाशीचे जास्त उत्पादन, अधिक आर्थिक फायदा, पाण्याचा कार्यक्षम वापर, पाण्याची बचत तसेच अकस्मित मर रोगाच्या नियंत्रणासाठी कपाशीची लागवड सरी वरंबा पध्दतीने (९० X ९० सेंमी) वरंब्याच्या बगलेत करून, पाण्याचे एकत्रित ७५ मिमी बाष्पीभवन झाल्यानंतर (९ ते १० दिवसांच्या अंतराने) एका आड एक सरीस पाणी देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
१२. पश्चिम महाराष्ट्रातील मध्यम खोल काळ्या जमिनीमध्ये पूर्वहंगामी ऊसाची ९०-१८० X ९० सें.मी. जोडओळ पध्दतीने ठिबक सिंचनाखाली ४५ दिवसांच्या पॉलीथीन पिशवीतील रोपांची लागवडीसाठी वापर करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
१३. अवर्षण प्रवण विभागातील कमीत कमी २.०० हेक्टर बागायती जमीन आणि किमान २०० हेक्टर सेंमी पाण्याची उपलब्धता (२० कोटी लिटर) असलेल्या शेतकऱ्यांना शाश्वत उत्पन्न, पाण्याची अधिक उत्पादकता व अधिक रोजगार निर्मितीसाठी महात्मा फुले कृषि विद्यापीठाने विकसित केलेली एकात्मिक शेती पध्दतीतील पिक उत्पादन १.५० हेक्टर, फळबाग ०.४० हेक्टर, पशुपालन व कुक्कुटपालन ०.०५ हेक्टर व

गोड्या पाण्यातील मत्स्य उत्पादन ०.०५ हेक्टर घटकांचा आंतर्भाव असून शेताच्या बांधावर शेवगा, पपई व फुलझाडे इत्यादींचा अवलंब करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

१४. पश्चिम महाराष्ट्रातील मध्यम खोल (६० ते ९० सेंमी) जमिनीत आले पिकापासून अधिक उत्पादन व पाण्याच्या कार्यक्षम वापरासाठी गादी वाफयावर (१.२० X ६.० मी.) लागवड करून शिफारशीत खत मात्रा + २५ टन शेणखत प्रति हेक्टर देऊन मिनी स्पिंकलर पध्दतीने ३ ते ४ दिवसाच्या (आठवडयातून दोन वेळा) एकत्रित बाष्पीभवनाच्या ७०% एवढे पाणी द्यावे अशी शिफारस करण्यात येत आहे.

१५. पश्चिम महाराष्ट्रातील मध्यम खोल जमिनीत उन्हाळी भूईमुगाची पेरणी १२ ते १८ फेब्रुवारीच्या दरम्यान करून सुक्ष्म फवारा सिंचन पध्दतीद्वारे अधिक उत्पादन व पाण्याच्या बचतीसाठी आठवडयातून दोनदा (३-४ दिवसाच्या अंतराने) एकत्रित बाष्पीभवनाच्या ८० टक्के एवढे पाणी देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

१६. पश्चिम महाराष्ट्राच्या बागायती भागासाठी अश्वगंधा या औषधी वनस्पती पासून जास्तीत जास्त मुळाचे उत्पादन, पाण्याची बचत आणि उत्पादकता मिळविण्यासाठी ठिबक सिंचनाखाली लागवड करून एक दिवसाआड झालेल्या बाष्पीभवनाच्या ७० टक्के एवढे पाणी देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

१७. पश्चिम महाराष्ट्रातील मध्यम खोल काळ्या जमिनीत उन्हाळी झेंडू व रब्बी ज्वारी या पीक पध्दतीपासून अधिक उत्पादन, पाण्याची बचत, पाणी वापर कार्यक्षमता आणि आर्थिक फायदा मिळविण्यासाठी झेंडू व ज्वारी पिकांची लागवड जोडओळ पध्दतीने (३०-६० X १५ सें.मी.) करून दोन उपनळ्यातील अंतर ९० सें.मी. ठेवावे व उन्हाळी झेंडू पिकास ठिबक सिंचनाद्वारे बाष्पीभवनाच्या ४० टक्के पाणी व रब्बी ज्वारी पिकास बाष्पपर्णोत्सर्जनाच्या ७० टक्के पाणी दिवसाआड देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

१८. महाराष्ट्रातील मध्यम खोल जमिनीत रब्बी कांद्याचे अधिक उत्पादन, पाण्याची बचत, साठवण क्षमता वाढविण्यासाठी व आर्थिक फायद्यासाठी रब्बी कांद्याची लागवड सपाट वाफयावर १० टन प्रति हेक्टर शेणखत जमिनीत मिसळून शिफारशीत खतमात्रा १००:५०:५० किलो नत्र, स्फुरद व पालाश प्रती हेक्टर देऊन बाष्पपर्णोत्सर्जनाच्या १००% पाणी दिवसाआड ठिबक सिंचनाद्वारे देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

१९. महाराष्ट्रातील अवर्षण प्रवण क्षेत्रामधील मध्यम खोल काळ्या जमिनीतून हळदीचे अधिक उत्पादन, निविष्टांची बचत आणि वापर क्षमतेत वाढ तसेच आर्थिक फायद्यासाठी २५ टन शेणखत व २ टन निंबोळी पेंड हळद लागवडी अगोदर जमिनीत मिसळून गादी वाफयावर (९० सें.मी.) ठिबक सिंचनाखाली बाष्पपर्णोत्सर्जनाच्या ७० टक्के पाणी दिवसाआड देवून शिफारशीत खताच्या विद्राव्य स्वरूपातील ७५ टक्के मात्रा (१५०:७५:७५ नत्र, स्फुरद आणि पालाश कि. प्रति हेक्टर) सोबत दिलेल्या तक्त्यानुसार देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

हळद पिकास विद्राव्य स्वरूपातील खते देण्याची अवस्था, कालावधी व प्रमाण (%)

अ. नं.	पिकाच्या वाढीची अवस्था	कालावधी (आठवडे)	खतांची गरज (%)			खताची मात्रा (कि./ हे.)		
			नत्र	स्फुरद	पालाश	नत्र	स्फुरद	पालाश
१.	लागवड ते उगवणी	२	१०	२०	१०	१५	१५	७.५
२.	शाखीय वाढीची अवस्था	१०	५०	३०	२०	७५	२२.५	१५
३.	कंद तयार होण्याची अवस्था	१२	२५	३०	३०	३७.५	२२.५	२२.५
४.	कंद पक्व होण्याची अवस्था	६	१५	२०	४०	२२.५	१५	३०
एकूण खते						१५०	७५	७५

२०. महाराष्ट्रातील खोल काळ्या जमिनीत बागायती बीटी कपाशी पासून अधिक उत्पादन, आर्थिक फायदा, पाण्याची बचत, पाने लाल होण्याचे प्रमाण कमी करण्यासाठी व जमिनीचे आरोग्य चांगले राहणेसाठी बीटी कपाशीची लागवड ठिबक सिंचनाखाली करून बाष्पोपर्णात्सर्जनाच्या १००% पाणी दिवसाआड आणि शिफारशीत नत्र खताची मात्रा (१२५ कि.प्रति हे.) खालील तक्त्याप्रमाणे सहा हप्त्यांमध्ये झाडाभोवती देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

हप्ता क्रमांक	नत्र खत देण्याचा आठवडा	नत्र खत मात्रा	नत्र खताची मात्रा (कि./हे.)
१	पहिला आठवडा	२०% लागवडी बरोबर	२५
२	चौथा आठवडा	१६% लागवडीनंतर ३० दिवसांनी	२०
३	सहावा आठवडा	१६% लागवडीनंतर ४५ दिवसांनी	२०
४	आठवा आठवडा	१६% लागवडीनंतर ६० दिवसांनी	२०
५	दहावा आठवडा	१६% लागवडीनंतर ७५ दिवसांनी	२०
६	बारावा आठवडा	१६% लागवडीनंतर ९० दिवसांनी	२०

स्फुरद (६२.५ कि./हे.) व पालाश (६२.५ कि./हे.) शिफारशी मात्रे प्रमाणे

२१. पश्चिम महाराष्ट्रात उन्हाळी बाजरीपासून चारा व धान्याचे अधिक उत्पन्न, आर्थिक फायदा व पाणी वापर क्षमता मिळण्यासाठी उन्हाळी बाजरीची पेरणी ५ ते २५ फेब्रुवारी दरम्यान करून १५ ते २० दिवसांच्या अंतराने (१५० मि.मी. बाष्पीभवन झाल्यावर) ७ सें.मी. खोलीचे पाणी देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

२२. मधु मका पिकाची पाण्याची गरज निश्चित करण्यासाठी खालील तक्त्यात नमूद केलेल्या "पिक गुणांकाचा" वापर करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

पेरणी नंतरचा आठवडा	पिक गुणांक
१	०.६१
२	०.५८
३	०.६३
४	०.७१
५	०.८०
६	०.८७
७	०.९१
८	०.९१
९	०.८९
१०	०.८३
११	०.७७
१२	०.७०
१३	०.६३
१४	०.६०
१५	०.५९

वरील तक्त्याला पर्याय म्हणून खालील सूत्राची शिफारस करण्यात येते.

$$\text{पीक गुणांक} = \bar{r}C_t = -8.523\left(\frac{t}{T}\right)^5 + 31.21\left(\frac{t}{T}\right)^4 - 38.39\left(\frac{t}{T}\right)^3 + 17.82\left(\frac{t}{T}\right)^2 - 2.174\left(\frac{t}{T}\right) + 0.659$$

२३. पश्चिम महाराष्ट्रातील मध्यम खोल जमिनीमधून अधिक उत्पादन, निव्वळ नफा आणि पाणी वापर क्षमता मिळणेसाठी, मिरची-कलिंगड या पिक पध्दतीची लागवड ४० मायक्रॉन जाडीच्या चंदेरी काळे प्लास्टीक आच्छादन वापरून गादी वाफयावर (९० सेंमी) ६० X ४५ सेंमी अंतरावर लागवड करून ठिबक सिंचनाद्वारे पिक बाष्पोपणोत्सर्जनाच्या ७० टक्के पाणी द्यावे आणि शिफारशीत खत मात्रेच्या १२५ टक्के खते खालील तक्त्याप्रमाणे दोन्ही पिकांना देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

मिरची पिकाचे खताचे वेळापत्रक

अ.नं.	पिक वाढीची अवस्था	दिवस	हप्ते (आठवडे)	खतमात्रा किलो/ हेक्टर		
				नत्र	स्फुरद	पालाश
१.	पिकाची वाढ व फांदया	६०	६	२०	१०	१०
२.	फुले येण्याची अवस्था	३०	४	४०	२०	२०
३.	फळे येण्याची अवस्था	६०	६	४०	२०	२०
एकुण				१००	५०	५०

कलिंगड पिकाचे खताचे वेळापत्रक

अ.नं.	पिक वाढीची अवस्था	दिवस	हप्ते (आठवडे)	खतमात्रा किलो/ हेक्टर		
				नत्र	स्फुरद	पालाश
१.	पिकाची वाढ	१५	२	२५	१२.५	१२.५
२.	फुले येण्याची अवस्था	३०	४	५०	२५	२५
३.	फळे येण्याची अवस्था	१५	२	२५	१२.५	१२.५
एकुण				१००	५०	५०

२४. पश्चिम महाराष्ट्रातील मध्यम खोल काळया जमिनीतून पपई पिकापासून अधिक फायदा तसेच पाणी व खते वापर क्षमता वाढविण्यासाठी, पपईची लागवड १.८ मी X १.८ मी अंतरावर करून दिवसाआड ठिबक सिंचनाद्वारे पिक बाष्पोपणोत्सर्जनाच्या १२० टक्के पाणी द्यावे आणि १० किलो प्रति झाड शेणखत अधिक शिफारशीत खतमात्रेच्या ७५ टक्के (१८८:१८८:३७५ ग्रॅम नत्र, स्फुरद व पालाश प्रति झाडास) पाण्यासोबत खालील तक्त्याप्रमाणे देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

अ.नं.	खते देण्याची अवस्था	दिवस	हप्ते	गॅम प्रति झाड		
				नत्र	स्फुरद	पालाश
१.	लागवड ते फुले येण्याची अवस्था	६३	९	९४ (५०%)	९४ (५०%)	९४ (२५%)
२.	फुले येणे ते पहिल्या तोडणीपर्यंत	११९	१७	४७ (२५%)	४७ (२५%)	९४ (२५%)
३.	पहिली तोडणी ते शेवटच्या तोडणीपर्यंत	१३३	१९	४७ (२५%)	४७ (२५%)	१८८ (५०%)
एकुण		३१५	४५	१८८	१८८	३७५

<p>२५. मुळा डावा कालवा अंतर्गत लघु वितरिका क्र.३ मध्ये येणाऱ्या लाभक्षेत्रातील माती व पाण्याच्या नमुन्याच्या पृथःकरणावर आधारित जीआयएस व जीपीएस प्रणालीद्वारे तयार केलेल्या नकाशाच्या माहितीच्या आधारे सदर वितरिकेअंतर्गत येणाऱ्या जमिनी क्षारयुक्त होत आहेत.</p> <p>२६. पश्चिम महाराष्ट्रातील मध्यम खोल काळ्या जमिनीतून मर्यादित पाणी असतांना गहु पिक घ्यावयाचे असल्यास समाधान या गव्हाच्या वाणाची पेरणी १-१५ नोव्हेंबर दरम्यान करून त्यास पेरणीपूर्वी व पेरणीनंतर दिलेल्या पाण्यानंतर एक पाणी उपलब्ध असल्यास ४१ व्या दिवशी द्यावे, दोन पाणी उपलब्ध असल्यास ४१ व्या व ६२ व्या दिवशी देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.</p>																																													
<p>६ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रिय कर्मचारी)</p>	<p>:</p>																																												
<p>शास्त्रज्ञ</p> <table border="1" data-bbox="305 615 1398 898"> <thead> <tr> <th>अ.नं.</th> <th>पदनाम</th> <th>विषय</th> <th>शेरा</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>१.</td> <td>प्रमुख शास्त्रज्ञ</td> <td>कृषिविद्या</td> <td>अतिरिक्त पदभार</td> </tr> <tr> <td>२.</td> <td>वरिष्ठ शास्त्रज्ञ</td> <td>अभियांत्रिकी</td> <td>--</td> </tr> <tr> <td>३.</td> <td>वरिष्ठ शास्त्रज्ञ</td> <td>मृदविज्ञान व कृषि रसायनशास्त्र</td> <td>--</td> </tr> <tr> <td>४.</td> <td>शास्त्रज्ञ</td> <td>कृषिविद्या</td> <td>--</td> </tr> <tr> <td>५.</td> <td>शास्त्रज्ञ</td> <td>अभियांत्रिकी</td> <td>--</td> </tr> </tbody> </table> <p>क्षेत्रिय कर्मचारी</p> <table border="1" data-bbox="305 940 1398 1178"> <thead> <tr> <th>अ.नं.</th> <th>पदनाम</th> <th>पदसंख्या</th> <th>शेरा</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>१.</td> <td>वरिष्ठ लिपीक</td> <td>०१</td> <td>--</td> </tr> <tr> <td>२.</td> <td>कृषि सहाय्यक</td> <td>०४</td> <td>--</td> </tr> <tr> <td>३.</td> <td>प्रयोगशाळा परिचर</td> <td>०१</td> <td>--</td> </tr> <tr> <td>४.</td> <td>मजूर</td> <td>१०</td> <td>०५ रिक्त</td> </tr> </tbody> </table>		अ.नं.	पदनाम	विषय	शेरा	१.	प्रमुख शास्त्रज्ञ	कृषिविद्या	अतिरिक्त पदभार	२.	वरिष्ठ शास्त्रज्ञ	अभियांत्रिकी	--	३.	वरिष्ठ शास्त्रज्ञ	मृदविज्ञान व कृषि रसायनशास्त्र	--	४.	शास्त्रज्ञ	कृषिविद्या	--	५.	शास्त्रज्ञ	अभियांत्रिकी	--	अ.नं.	पदनाम	पदसंख्या	शेरा	१.	वरिष्ठ लिपीक	०१	--	२.	कृषि सहाय्यक	०४	--	३.	प्रयोगशाळा परिचर	०१	--	४.	मजूर	१०	०५ रिक्त
अ.नं.	पदनाम	विषय	शेरा																																										
१.	प्रमुख शास्त्रज्ञ	कृषिविद्या	अतिरिक्त पदभार																																										
२.	वरिष्ठ शास्त्रज्ञ	अभियांत्रिकी	--																																										
३.	वरिष्ठ शास्त्रज्ञ	मृदविज्ञान व कृषि रसायनशास्त्र	--																																										
४.	शास्त्रज्ञ	कृषिविद्या	--																																										
५.	शास्त्रज्ञ	अभियांत्रिकी	--																																										
अ.नं.	पदनाम	पदसंख्या	शेरा																																										
१.	वरिष्ठ लिपीक	०१	--																																										
२.	कृषि सहाय्यक	०४	--																																										
३.	प्रयोगशाळा परिचर	०१	--																																										
४.	मजूर	१०	०५ रिक्त																																										
<p>७ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषत प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत)</p>	<p>:</p> <p>प्रक्षेत्रास संरक्षण भिंत नाही</p>																																												
<p>८ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे</p>	<p>:</p> <p>जमिनीचा वापर योग्य रीतीने होत आहे. एकुण जमीन- १६.८५ हे. लागवड क्षेत्र- १६.१० हे. रस्ते व इमारत- ०.७५ हे. संशोधन प्रक्षेत्र- ४.१० बिजोत्पादन प्रक्षेत्र- १०.५० हे. फळबाग- १.५० हे.</p>																																												

अखिल भारतीय समन्वित फळपिके संशोधन प्रकल्प

उद्यानविद्या विभाग, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी जि.अहमदनगर

१. संशोधन केंद्र नाव व पत्ता :- अखिल भारतीय फळपिके संशोधन प्रकल्प, म.फु.कृ.वि., राहुरी
जि. अहमदनगर ४१३७२२
२. स्थापना वर्ष :- सन २०१४
३. संपर्क :- दुरध्वनी क्रं. ०२४२६-२४३३४४ ई-मेल rhrmpkvfrts@gmail.com
४. संशोधनाचे प्रमुख पिके :- द्राक्षे, पेरु, आंबा व लिंबूवर्गीय फळे
५. आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी :-

Significant achievements of Citrus: (Since 2000)

1. **Nutritional studies in acid lime:** For the highest production, healthy vigour and better quality, it is recommended to apply 800 g N, 200 g P₂O₅, 300 g K₂O + 15 kg FYM per plant per year for fully grown acid lime trees. Of these, the full dose of FYM, P₂O₅ and K₂O to be given in June and nitrogen is applied in three equal splits in January, June and September.
2. **Spacing trial in acid lime:** For proper management, vigorous growth, yield per plant and lowest intensity of canker, the 6 x 6 m spacing is recommended for acid lime cultivation on medium type of soil of Western Maharashtra.
3. **Rootstock trial in sweet orange:** For high yield, survival per cent, minimum tree decline, good quality fruits with maximum monetary returns, the rootstock marmalade orange is recommended for Mosambi.
4. **Effect of organic and inorganic nutrient in citrus (acid lime):** It is recommended to apply 600: 300: 600 g N: P₂O₅: K₂O + 15 kg FYM along with 15 kg neem cake per plant per year, for higher production, vigorous growth and better fruit quality of "Sai-Sharbati" variety of acid lime having the age of 10 years and above and grown in Inceptisols. The 40 per cent N, 100 per cent P₂O₅, K₂O, FYM and neem cake be given in June and remaining 60 per cent N be applied in two equal splits in September and January.

5. **Effect of biofertilizers on growth, yield and quality of citrus (sweet orange):** For higher production of quality fruits, application of 800 : 300 : 600 g N, P, K + 20 kg FYM + 15 kg Neem cake along with VAM (500 g/ plant) + PSB (100 g/ plant) + *Azospirillum* (100 g/ plant) + *T. harzianum* (100 g/ plant) is recommended for Ambia bahar of Mosambi. Of this 50 per cent N + 100 per cent P₂O₅, K₂O, FYM, NC and biofertilizers are applied as basal dose while 50 per cent N after 45 days.
6. **Evaluation of sweet orange cultivars under different agro-climatic conditions:** The cultivar “Mosambi” in comparison with other sweet orange cultivars Valencia, Valencia Late, Sathgudi, Jaffa, Hamlin, Blood Red Mutation and Blood Red Malta recorded high yield (39 to 106 %) associated with vigorous plant growth and field tolerance against pest and diseases.
7. **Effect of biofertilizers on growth, yield and quality of citrus (acid lime):** For better plant growth, production of quality fruits and improvement of soil fertility, an application of 600:300:600g NPK +15 kg FYM + 15 kg Neem cake along with biofertilizers VAM (500 g) + PSB (100 g) + *Azospirillum* (100 g) + *T. harzianum* (100 g) per plant is recommended for acid lime. Among this 40 per cent N + 100 per cent P₂O₅, K₂O, FYM, NC and biofertilizers should be applied as a basal dose in the month of June while 60 % N into two equal splits in September and January.
8. **Standardization of bahar treatment for sweet orange:** To undertake Ambia bahar in sweet orange via drip irrigation system, it is recommended to withhold water from 15th November up to 205 mm CPE (approximately 45 days) in medium soils.
9. **Intercropping trial in citrus (sweet orange) :** For obtaining maximum monetary returns from pre-bearing (1-5 years) orchard of sweet orange, intercropping either with green gram in kharif and gram in rabi or groundnut in kharif and onion in rabi is recommended.
10. **Clonal selection of acid lime:** By considering the growth, yield, quality and pest and disease incidence, the acid lime RHR-L-124 stands on superior position and hence released as “Phule Sharbati” for cultivation in Maharashtra.
11. **Clonal selection of sweet orange:** By considering the growth, yield, quality and pest and disease incidence, sweet orange Sel. No. 4 stands on superior position and hence released as “Phule Mosambi” for cultivation in Maharashtra.
12. **Management of Hasta bahar in acid lime:** The application of growth regulators, GA 75 ppm in the month of January and June, NAA 400 ppm in February and July and CCC 1000 ppm in August and September in acid lime is recommended for getting maximum fruit yield in summer months.
13. **Standardization of time of N and K fertilizer application in sweet orange:** For obtaining vigorous plant growth, high yield and better quality fruits during Ambia bahar, application of fertilizer dose

per plant for sweet orange i.e. organic (FYM 20 kg + Neem cake 15 kg), bio-fertilizers (VAM 500 g/ plant + PSB 100 g/ plant + *Azospirillum* 100 g/ plant + *T. harzianum* 100 g/ plant) and phosphorus (300 g) as a basal dose while nitrogen and potash (800 g and 600g, respectively) in three equal splits (as basal, 45 days and 90 days) is recommended.

14. **Fertigation studies in citrus (sweet orange):** For higher production of quality fruits of sweet orange during *Ambia bahar*, the application of 75% recommended dose of N and K (600 g N and 450 g K/plant/year) through drip and 20 kg FYM + 15 kg Neem cake + 300 g P/plant/year through soil is recommended for medium black soils.
15. **Irrigation studies in sweet orange:** *Ambia bahar* orchard of sweet orange should be irrigated by drip irrigation method at alternate day at 40 per cent of evapotranspiration is recommended for better growth, higher fruit yield and monetary return.
16. **Organic cultivation in sweet orange:** Application of 20 kg Vermicompost + 8 kg Neem cake / plant / year through soil along with foliar spray of 5 % NSKE and 1 % Neem oil for plant protection is recommended for higher yield of quality fruits of organically grown sweet orange (*Ambia bahar*) planted in medium black soils of Western Maharashtra.
17. **Standardization of stage wise requirement of nutrients in sweet orange:** Split application of nutrient dose is recommended in sweet orange for higher yield of quality fruits from *Ambia bahar* in medium deep soils is as follows.
 - * January - 40 % N (320 g N) + 50 % P₂O₅ (150 g P₂O₅)
 - * March - 40 % N (320 g N) + 50 % P₂O₅ (150 g P₂O₅)
 - * May - 20 % N (160 g N) + 50 % K₂O (300 g K₂O)
 - * July - 25 % K₂O (150 g K₂O)
 - * September- 25 % K₂O (150 g K₂O)
18. **Regulation of flowering in acid lime:** Foliar application of GA₃ 50 ppm in June, Cycocel 1000 ppm in September and KNO₃ 1 % in October is recommended for higher yield of acid lime from *hasta bahar*.
19. **Standardization of stage wise requirement of nutrients in acid lime:** Split application of nutrient dose is recommended in acid lime for higher yield of quality fruits in medium deep soils.
 - * March - 30 % N (180 g N) + 40 % P₂O₅ (120 g P₂O₅) + 10 % K₂O (60 g K₂O)
 - * May - 30 % N (180 g N) + 35 % P₂O₅ (105 g P₂O₅) + 10 % K₂O (60 g K₂O)

* July - 20 % N (120 g N) + 25 % P₂O₅ (75 g P₂O₅) + 30 % K₂O (180 g K₂O)

* September - 10 % N (60 g N) + 25 % K₂O (150 g K₂O)

* November - 10 % N (60 g N) + 25 % K₂O (150 g K₂O)

- 20. Standardization of stage wise water requirement in sweet orange:** Irrigation at 80 % evaporation through drip for all growing period (January-October) with water stress in November-December is recommended for better growth, yield and quality fruits with efficient utilization of irrigation water in *Ambia bahar* of sweet orange in Western Maharashtra.
- 21. Identification of critical stages of water requirement in Citrus:** Irrigation at 80 % evaporation through drip for all growing period (January-October) with water stress in stage VI (November-December) is recommended for better growth, flowering, fruit development, yield and quality citrus fruits with efficient and timely utilization of irrigation water using micro-irrigation systems in *Ambia* flush of mandarins, sweet orange and acid lime growing states of India.
- 22. Studies on irrigation and nutrient interaction in Citrus:** Irrigation schedule at 80-90 % Evaporation Replenishment (ER) with 70-80 % RDF fertigation through drip irrigation system during the flowering to fruit development in summer months (January-June) with water stress in December is recommended for better plant growth, higher yield and quality fruits with efficient utilization of irrigation water and fertilizers in *Ambia bahar* of mandarin, sweet orange and acid lime in India.

Sweet orange

Salient features of Phule Mosambi

- Vigorous plant growth - canopy volume 27.03 m³.
- High yield potential - 72.95 kg/plant and 20.12 t/ha/year.
- High juice - 47.37 % with lower acidity - 0.40 % and high TSS - 9.66 °Brix.
- Field tolerance to pests and diseases

फुले मोसंबीची ठळक वैशिष्ट्ये

१. झाडांची जोमदार वाढ - आकारमान २७.०३ घनमीटर
२. अधिक उत्पादनक्षमता - ७२.९५ किलो / झाड व २०.१२ टन / हे / वर्षे
३. रसाचे प्रमाण - ४७.३७ टक्के
४. कमी आम्लता - ०.४० टक्के
५. जास्त विद्राव्य घटक - ९.६६ अंश ब्रिक्स.
६. रोग आणि किडीस जादा सहनशिल

Phule Mosambi

Acid lime

Salient features of Phule Sharbati

- Early precocity - from 3rd year
- High yield potential - 52.19 t/ha/year
- More summer cropping - 25.42 %
- Rounded fruit with thin rind - 1.95 mm
- High juice content - 52.52 %
- Vigorous canopy volume - 86.50 m³
- Field tolerance to pests and diseases, particularly to citrus canker

फुले शरबतीची ठळक वैशिष्ट्ये

- लवकर बहार - तिस-या वर्षापासून उत्पादन सुरु
- जास्त उत्पादनक्षमता - ५२.१९ टन / हे.
- जास्त उन्हाळी पिक - हस्तबहार - २५.४२ टक्के
- फळे गोलाकार व पातळ सालीची - १.९५ मि.मी.
- रसाचे जास्त प्रमाण - ५२.५२ टक्के
- झाडांची वाढ जोमदार - ८६.५० घन मीटर
- रोग व किडीस जादा सहनशील

Phule Sharbati
Acid lime

Salient features of Sai Sharbati

- Yield - 46.90 t/ha/year
- Fruit weight - 49.87 g
- Juice percent - 54.51 %
- Rind thickness - 1.52 mm
- Summer cropping - 24.47 %
- Seeds/fruit - 6.16
- Oval smooth fruits with thin rind and uniform size
- Tolerant to canker

साई शरबतीची ठळक वैशिष्ट्ये

- जास्त उत्पादन - ४६.९० टन / हे. / वर्षे
- फळाचे वजन - ४९.८७ ग्रॅम
- रसाचे जास्त प्रमाण - ५४.५१ टक्के
- फळे आकाराने लंब गोलाकार व पातळ सालीची - १.५२ मि.मी.
- उन्हाळी उत्पादन - २४.४७ टक्के
- कॅंकरसाठी सहनशील

Recommendations on PGR (वाढप्रेरक संजीवके शिफारशी)

Citrus (लिंबूवर्गीय फळे):

- 1. Management of Hasta bahar in acid lime:** The application of growth regulators, GA75 ppm in the month of January and June, NAA 400 ppm in February and July and CCC 1000 ppm in August and September in acid lime is recommended for getting maximum fruit yield in summer months.
१. कागदी लिंबूच्या उन्हाळी महिन्यातील अधिक उत्पादनासाठी जानेवारी व जून महिन्यात जिब्रेलिक अॅसीड (जी.अे.) ७५ पी.पी.एम., फेब्रुवारी व जुलै महिन्यात नॅथॅलिन अॅसिटिक अॅसीड (एन.ए.ए.) ४०० पी.पी.एम. आणि ऑगस्ट व सप्टेंबर महिन्यात १००० पी.पी.एम. सायकोसीलची फवारणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
- 2. Regulation of flowering in acid lime:** Foliar application of GA₃ 50 ppm in June, Cycocel 1000 ppm in September and KNO₃ 1 % in October is recommended for higher yield of acid lime from *hasta bahar*.
१. कागदी लिंबूच्या हस्त बहारातील अधिक उत्पादनासाठी जून महिन्यात जिब्रेलिक अॅसीड (जी.अे.३) ५० पी.पी.एम., सप्टेंबरमध्ये सायकोसील १००० पी.पी.एम. संजिवकाची व ऑक्टोबर महिन्यात १ टक्का पोटॅशियम नायट्रेट द्रावणाची फवारणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

Grapes (दाक्षे):

1. Propagation of grape rootstocks by layering with use of 1000 ppm IBA , results in 100 percent success.
2. For induction of sprouting 2% Thiourea should be applied to the 2-3 terminal buds immediately after the October pruning for achieving even sprouting.

Guava (पेरु):

1. For higher success percentage and early and profuse rooting of guava layers it is recommended to use polythene bags instead of earthen pots and apply 3000 ppm IBA. To increase rooting and success percentage of guava layers, it is recommended to apply 3000 ppm IBA through lanolin paste.

It is recommended to spray 1000 ppm CCC at the time of giving the stress and again 50 ppm 2-4-D (twice at 15 days interval) at the time of first irrigation of bahar for better flowering of guava.

For obtaining higher summer harvest of guava, it is recommended to give foliar application of 2-4-5-T (70 ppm).

After withholding water in the month of October and November spraying of 50 ppm 2-4-D in the first of December followed by irrigation for January bahar (Ambia bahar) is recommended for guava in order to increase the production.

Mango (आंबा):

- 1. Effect of paclobutrazol application on flowering and fruiting in mango cv.Keshar:** It is recommended to soil drench of plant growth retardant 23% Paclobutrazol 0.50 to 1.00 gm a.i. (i.e. 2.17 to 4.34 ml) per meter diameter of tree during the first week of August for early flowering and harvesting (16.67-23.33 days) of mango cv. Keshar under Western Maharashtra during December and May respectively as per the parameters mentioned below.

Paclobutrazol (23%) (g.a.i./m canopy diameter/ ml/m canopy diameter)	Expenditure of growth retardant (Rs./ha.)	Advancement in maturity/ harvesting (days)	Additional yield (t/ha)	Additional benefits (Rs./ha.)
0.50 (2.17 ml)	27915=00	16.67	1.58	62996=00
0.73 (3.25 ml)	39717=00	22.00	2.06	82257=00
1.00 (4.34 ml)	55531=00	23.33	3.13	125170=00

१. पश्चिम महाराष्ट्रात केशर आंब्याच्या झाडांना डिसेंबर महिन्यात लवकर मोहोर येऊन मे महिन्यात लवकर काढणी करण्यासाठी (१६.६७ ते २३.३३ दिवस) २३% पॅक्लोब्युट्राझोल हे 'पीक वाढ निरोधक' ऑगस्ट महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यात खालील तक्त्यातील विविध निकषाच्या जरूरीनुसार ०.५० ते १.० ग्रॅम क्रियाशील घटक (२.१७ ते ४.३४ मिली/लि)/ मीटर झाडाच्या डेऱ्याचा व्यास या प्रमाणात जमिनीतून देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

पॅक्लोबुट्राझोलचे प्रमाण (ग्रॅम क्रियाशील घटक / मी.झाडाचा व्यास/ मिली/मी. झाडाचा व्यास)	वाढ निरोधकाचा खर्च (रु./हे.)	लवकर काढणी (दिवस)	अधिक उत्पादन (टन / हे)	अधिक आर्थिक फायदा (रु./हे.)
०.५० (२.१७ मिली)	२७९१५=००	१६.६७	१.५८	६२९९६=००
०.७३ (३.२५ मिली)	३९७१७=००	२२.००	२.०६	८२२५७=००
१.०० (४.३४ मिली)	५५५३१=००	२३.३३	३.१३	१२५१७०=००

६. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ :-

अ.क्र	पदनाम	पदसंख्या	शेरा
२.	सहयोगी प्राध्यापक (उद्यानविद्यावेत्ता)	०२	
३.	सहाय्यक प्राध्यापक (उद्यानविद्या)	०२	
४.	सहाय्यक प्राध्यापक (वनस्पती रोगशास्त्र)	०२	
५.	सहाय्यक प्राध्यापक (किटकशास्त्र)	०१	रिक्त

६.	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक	०२	०१ रिक्त
७.	कृषि सहाय्यक	०५	
८.	लिपीक नि टंकलेखक	०१	
९.	माळी	०४	०१ पद रिक्त
१०.	प्रयोगशाळा परिचर	०२	०१ पद रिक्त
	एकुण	२१	

७. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषत प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत) :-
निरंक

८. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? :- होय

अ.क्र	संशोधन केंद्र	जमीन क्षेत्र	शेरा
अखिल भारतीय फळपिके संशोधन केंद्र, मफुकृवि., राहुरी			
१.	लिंबूवर्गीय फळे	९.५१ हेक्टर	
२.	द्राक्षे, पेरु व आंबा	६.२६ हेक्टर	
३.	श्रीरामपूर (मोसंबी)	४.५३ हेक्टर	

**अखिल भारतीय समन्वित कोरडवाहू फळे संशोधन प्रकल्प, उद्यानविद्या विभाग,
महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ, राहुरी**

१.	संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता	अखिल भारतीय समन्वित कोरडवाहू फळे संशोधन प्रकल्प, उद्यानविद्या विभाग, महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ, राहुरी
२.	स्थापना वर्ष	१७ ऑगस्ट, १९७६
३.	संपर्क (दूरध्वनी /फॅक्स /ई-मेल)	फोन. ०२४२६-२४३२४७ ई-मेल. azfhort@gmail.com
४.	संशोधनाचे प्रमुख पिके	डाळिंब, सिताफळ, जांभूळ, बोर, अंजीर आणि आवळा
५.	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)	
	प्रसारित केलेल्या जाती -	
	डाळिंब	गणेश, जी-१३७, मृदुला, फुले आरक्ता, फुले भगवा सुपर
	सिताफळ	फुले जानकी
	शिफारशीत केलेल्या जाती-	
	डाळिंब	भगवा
	सिताफळ	बाळानगर
	बोर	उमरान, मेहरून, कडाका, चुहारा
	आवळा	कृष्णा, कांचन, एन. ए. -७, चकैया
	अंजीर	पूना फिग, दिनकर
	शिफारस	
	उद्यानविद्या विभाग	
	डाळिंब-	
	१. डाळिंबामध्ये दर्जेदार फळांचे उत्पादन घेण्यासाठी बहार व्यवस्थापन करताना पानगळ झाल्यानंतर बाहेरील फांद्यांची शेंड्यापासून २० से. मी. अंतराने छाटणीसह मध्यवर्ती भागात भरपूर सूर्यप्रकाश पोहोचण्यासाठी आतील फांद्यांची विरळणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.	
	२. डाळिंबाच्या दीर्घायुषी फळबाग व्यवस्थापन आणि अधिकतम दर्जेदार फळ उत्पादनाकरिता ४. ५ x ३. ० मी अंतरावर डाळिंबाची लागवड करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.	
	३. डाळिंब झाडाची पानगळ करण्यासाठी बहार धरण्यापूर्वी २० दिवस अगोदर इथेल या संजीवकाची २ मिली प्रति लिटर या प्रमाणात फवारणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.	
	सीताफळ-	
	१. सीताफळात बिगर हंगामी फळधारणा, लवकर काढणी तसेच फळांना चांगला बाजारभाव मिळण्याच्या दृष्टीने संरक्षित सिंचनाखाली फेब्रुवारी महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यात झाडाची हलकी छाटणी करून बाजरी, मका, ज्वारी, ताग किंवा धेंचा यासारख्या पिकाची सीताफळाच्या झाडाखाली पेरणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.	
	२. सीताफळाच्या बाळानगर या वाणाचे अधिक उत्पादनासाठी फळांच्या काढणीनंतर ७५ दिवसांनी २५ टक्के छाटणी करण्याची शिफारस करण्यात आलेली आहे.	
	सीताफळ छाटणी तंत्रज्ञान	
	अ) झाडाची पानगळ पूर्ण झाल्यानंतर म्हणजेच शेवटच्या तोडणीनंतर ७५ दिवसांनी छाटणी करावी	
	ब) छाटणी करतांना फांद्यांची शेंड्याकडील १/४ भागाची हलकी छाटणी करावी	
	क) प्रत्येक छाटणीच्या वेळेस झाडास वळण देताना मध्यवर्ती खुले पानाचे व खोडांचे व्यवस्थापन करावे, जेणेकरून झाडास मुबलक सूर्यप्रकाश व हवा उपलब्ध होईल	
	ड) छाटलेल्या भागावर १ टक्का बोर्डो पेस्ट लावावी.	

बोर -

१. बोराच्या नरेंद्र बोर -१ या वाणाची महाराष्ट्रातील कोरडवाहू भागात लागवडीसाठी शिफारस करण्यात येत आहे.
२. बोर फळाचे अधिक उत्पादन, उत्कृष्ट आंबट गोड चव व चांगली साठवण क्षमता यासाठी नरेंद्र बोर -१ या वाणाची महाराष्ट्रातील कोरडवाहू भागात लागवडीसाठी शिफारस करण्यात येत आहे.

अंजीर-

१. अंजीराच्या पुना फिंग या वाणाचे अधिक उत्पादन व गुणवत्तेसाठी फांद्यांची छाटणी १५ सप्टेंबर ते १५ ऑक्टोबर दरम्यान करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

अंजीर छाटणी तंत्रज्ञान**अ) सुरुवातीचे झाडास वळण व्यवस्थापण**

१. लागवडीनंतर झाड २.५ ते ३ फूट उंच झाल्यावर मुख्य शेंडा छाटावा.
२. खालच्या बाजूने एकच मुख्य खोड ठेवावे बाजूची बगलफूट वेळोवेळी काढून टाकावी.
३. शेंडा काढल्यामुळे वरच्या बाजूस येणाऱ्या ४ ते ५ उप फांद्या ४ दिशांना राखाव्यात.

ब) नियमित छाटणीचे व्यवस्थापण

१. दुसऱ्या वर्षी उप फांद्या १. ५ ते २ फुटापर्यंत ठेऊन शेंड्यावरचा भाग छाटावा
२. प्रत्येक उप फांदीवर पुन्हा २-३ दुय्यम फांद्या राखाव्यात.
३. दुय्यम फांद्या वाढू द्याव्यात व त्यावर फळे धरावीत.
४. प्रत्येक छाटणी झाल्यानंतर १ टक्का बोर्डो पेस्ट छाटणी झालेल्या भागात लावावी.

किटकशास्त्र विभाग**डाळिंब -**

१. डाळिंबावरील फुलकिडीच्या प्रभावी नियंत्रणासाठी व मधमाश्यांच्या संवर्धनासाठी वनस्पतीजन्य निंबोळी व करंज तेल प्रत्येकी २०. ०० मिली प्रति १० लिटर पाण्यात मिसळून ५० टक्के फुलोरा ते फळधारणेच्या आवसंस्थेत १० दिवसांच्या अंतराने दोन फवारण्या करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
२. डाळिंबावरील पिठ्या टेकणाचा जैविक नियंत्रणासाठी बुरशीजन्य व्हर्टिसीलियम लेकॅनी १.१५ % पाण्यात मिसळणारी भुकटी (६ x १०^५ / ग्रॅम) ६० ग्रॅम आणि ५० मिली दूध १० लिटर पाण्यात मिसळून किडीचा प्रादुर्भाव दिसून आल्यानंतर १५ दिवसांच्या अंतराने तीन वेळा फवारण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
३. डाळिंबावरील फळे पोखरणान्या आळीच्या प्रभावी नियंत्रणासाठी इमामेक्टिन बेन्झोएट ५ एस. सी. ५ ग्रॅम प्रती १० लिटर पाण्यात मिसळून फळ धारणा झाल्यानंतर २० दिवसांच्या अंतराने दोन वेळा फवारण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

सीताफळ-

सीताफळावरील पिठ्या टेकणांच्या व्यवस्थापनासाठी परभक्षी किटक स्किमनस कॉक्सव्होरा च्या १० अब्ब्या किंवा ऑस्टेलियान लेडी भुंगेच्यांच्या ५ अब्ब्या प्रति झाड जुलै आणि ऑगस्ट महिन्यात दोन वेळा सोडण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.

अंजीर-

अंजीरावरील खोडकिडीच्या प्रतिबंधात्मक नियंत्रणासाठी पावसाळ्याच्या सुरुवातीस थायोडीकार्ब ७५ डब्ल्यूपी २० ग्रॅम प्रति १० लिटर पाण्यात १५ दिवसांच्या अंतराने तीन फवारावे कराव्यात.

वनस्पती रोगशास्त्र विभाग**डाळिंब-**

१. डाळिंबावरील तेल्या (अणुजीवजन्य करपा) रोगाच्या व्यवस्थापनासाठी खालील आराखड्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (मात्र हा आराखडा सोलापूर जिल्यातील रोगग्रस्त भागात पुन्हा तपासून पाहण्यात यावा)

	<p>अ) मागील हंगामातील सर्व फळे काढल्यानंतर इछऊझ (२ ब्रोमो -२ नायट्रोप्रोपेन -१, ३, डायोल ५०० पी पी एम) या औषधाची फवारणी करावी. रोगाचा प्रादुर्भाव असेल तर बागेला विश्रांतीच्या काळात वरील औषधाच्या १० दिवसाच्या अंतराने फवारण्या द्याव्यात. रोगाची तीव्रता नगण्य असल्यास ३० दिवसाच्या अंतराने द्याव्यात.</p> <p>ब) पानगळीची इथ्रेलची फवारणी करावी (इथ्रेल -१५ मिली /१० लिटर पाणी)</p> <p>क) रोगट पाने, फांद्या, फळे जाळून नष्ट करावेत.</p> <p>ड) पानगळीची छाटणी करून वरील औषधे ५०० पी पी एम + कॅप्टन (०.५%) ची फवारणी करावी.</p> <p>इ) छाटणी झाल्यानंतर बोर्डोमिश्रण १ % फवारावे.</p> <p>फ) जमिनीवर झाडाखाली ब्लिचिंग पावडर (६० किलो /हेक्टर) ची धुरळणी करावी.</p> <p>ग) झाडाच्या खोडाला निबोळी तेल + (इछऊझ-२५०पी पी एम) + कॅप्टन (०.५%) पाण्यात मिसळून लेप द्यावा.</p> <p>घ) पाळावी फुटल्यानंतर इछऊझ (२५०पी पी एम) ची फवारणी करावी.</p> <p>ई) १० दिवसानंतर कॅप्टन ०.५% ची फवारणी करावी.</p> <p>टिप १. ढगाळ, दमट व पावसाळी हवामानात वरील औषधाची १० दिवसाचे अंतराने फवारणी सुरु ठेवावी. निरभ्र हवामानात २० दिवसाचे अंतराने फवारणी करावी</p> <p>टिप २. सदर बुरशीनाशकाची फवारणी हवामान कोरडे असल्यास फळ काढणीच्या ३०दिवस आगोदर व हवामान पावसाळी असल्यास फवारणी फळ काढणीच्या २० दिवस आगोदर बंद करावी.</p>
६.	<p>संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ</p> <p>शास्त्रज्ञ - ४ संशोधक - २ क्षेत्रिय कर्मचारी - ४</p>
७.	<p>संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती</p> <p>सुस्थितीत</p>
८.	<p>संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे</p> <p>लागवडीखालील क्षेत्र १३ हेक्टर वरती डाळिंब, सिताफळ, बोर, आवळा, अंजीर आणि जांभूळ इत्यादी फळपिकांची लागवड केलेली असून त्यापिकांवर संशोधन चालू आहे.</p>

**अखिल भारतीय समन्वित भाजीपाला संशोधन प्रकल्प, उद्यानविद्या विभाग,
महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी ४१३ ७२२ जि. अहमदनगर**

१. संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता : अखिल भारतीय समन्वित भाजीपाला संशोधन प्रकल्प, उद्यानविद्या विभाग, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी ४१३ ७२२ जि. अहमदनगर
२. स्थापना वर्ष : १९७१
३. संपर्क (दूरध्वनी/इमेल) : ०२४२६-२४३३४२
veg.mpkv@gov.in, vegbreeder@rediffmail.com
४. संशोधनाचे प्रमुख पिक : वांगी, टोमाटो, मिरची, भेंडी, कांदा, वाल, कारले, दोडके, घोसाळे, दुधी भोपळा, तांबडा भोपळा, टरबूज, खरबूज, काकडी, वटाणा
५. आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी : सोबत जोडून
६. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ : शास्त्रज्ञ
 १. वरिष्ठ भाजीपाला पैदासकार (उद्यानविद्या)
 २. बियाणे पैदास अधिकारी (उद्यानविद्या)
 ३. कनिष्ठ भाजीपाला पैदासकार (उद्यानविद्या)
 ४. कनिष्ठ रोग शास्त्रज्ञ (वनस्पती विकृती शास्त्र)
 ५. कनिष्ठ कीटक शास्त्रज्ञ (वनस्पती कीटकशास्त्र)

संशोधक

 १. वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक (उद्यानविद्या)
 २. वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक (उद्यानविद्या)
 ३. वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक (उद्यानविद्या)
 ४. वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक (वनस्पती शास्त्र)

क्षेत्रीय

 १. कृषि सहाय्यक
 २. कृषि सहाय्यक
 ३. कृषि सहाय्यक
 ४. कृषि सहाय्यक
७. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती : कार्यालय इमारत, भांडार गृह, खळे, हरित गृह, संरक्षण भिंत
८. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होतो आहे का? : संशोधन केंद्रावर उपलब्ध क्षेत्र - ९.६ हे.
वापरात असलेले क्षेत्र - ९.६ हे.

आखिल भारतीय समन्वित चारापिके संशोधन प्रकल्प व उपयोगीता, म.फु.कृ.वि, राहुरी

१.	संशोधन केंद्राचा नाव व पत्ता	:- आखिल भारतीय समन्वित चारापिके संशोधन प्रकल्प व उपयोगीता, म.फु.कृ.वि, राहुरी
२.	स्थापना वर्ष	:- डिसेंबर, १९७१
३.	संपर्क (दूरध्वनी/फॅक्स/ई-मेल)	:- ७५८८५४१२३८ / forage.mpkv@gov.in
४.	संशोधनाचे प्रमुख पिके	:- खरीप:- मका, बाजरी, हा.नेपिअर, ज्वारी, चवळी :- रब्बी:- लसून घास, ओट, ज्वारी, बरसीम
५.	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (फोटोग्राफ सह)	चारा पिकांचे विविध सुधारित वाणांचे(मका- आफ्रिकन टॉल, बाजरी-जायन्ट बाजरा, चवळी-श्वेता, ज्वारी- फुले रुचिरा, लसून घास-RL-८८, बरसीम-वरदान ओट- फुले हरिता, फुले सुरभी) फोटोग्राफ व शिफारशी स्वतंत्र पानावर देत आहे.
६.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रीय कर्मचारी)	शास्रज्ञ-३, संशोधक-१, क्षेत्रीय कर्मचारी-४
७.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषता प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत)	संशोधन योजनेचे प्रक्षेत्र राहुरी खुर्द व डिग्रस या गावांच्या सिमांजवळ असल्याने संरक्षक भिंत आवश्यक आहे. संशोधन केंद्रासाठी भांडार उपलब्ध नाही. संशोधन केंद्रासाठी कार्यालय उपलब्ध आहे.
८.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का ? विवरण द्यावे	होय. संशोधन योजनेकडील उपलब्ध माशागतीयोग्य एकूण १३.९० हे. क्षेत्रापैकी ४.९० .७० हे. क्षेत्रावर चारा संशोधनाचे प्रयोग घेतले जातात व उर्वरित ९ .०० हे. क्षेत्रावर चाऱ्याचे विविध वाणाचे बिजोत्पादन घेतले जाते.

निवडक चारापिकांच्या जातीचे फोटोग्राफ:-

		
ज्वारी-फुले रुचिरा राज्यासाठी प्रसारीत-१९८४	चवळी-श्वेता राज्यासाठी प्रसारीत-१९८६	बाजरी-जायन्ट बाजरा देशासाठी व राज्यासाठी प्रसारीत-१९८४

		
मका- आफ्रिकन टॉल देशासाठी प्रसारीत-१९८३	लसून घास-RL-८८ देशासाठी प्रसारीत-१९९५	ओट- फुले हरिता देशासाठी प्रसारीत-२००६
		
ओट- फुले सुरभी देशासाठी प्रसारीत-२०१७		

१ कृषिविद्या शिफारशी:

१. पश्चिम महाराष्ट्रातील मध्यम खोल जमिनीत संकरीत नेपिअरच्या फुले गुणवंत वाणापासून हिरव्या चाऱ्याच्या अधिक उत्पादन व आर्थिक फायद्यासाठी खालील शिफारस करण्यात येत आहे. (२०१८)
 - शेणखत १० टन प्रति हेक्टर प्रति वर्ष द्यावे.
 - अॅसेटोबॅक्टर व स्फुरद विरघळविणारे जीवाणू खत प्रत्येकी २५० ग्रॅम प्रति १००० ठोंबासाठी प्रक्रिया करावी.
 - रासायनिक अन्नद्रव्ये नत्र : स्फुरद : पालाश २२५ : ७५ : ६० प्रति हेक्टर प्रति वर्ष द्यावे. यापैकी लागवडीच्या वेळेस प्रति हेक्टर ७५ : ३७.५ : ३० किलो सहा महिन्यांनी बांधणीच्या वेळेस ३० : ३७.५ : ३० किलो नत्र : स्फुरद : पालाश व प्रत्येक कापणीनंतर ३० किलो नत्र द्यावे.
 - वर्षभरात हिरव्या चाऱ्याचे एकुण सहा कापण्या साठ दिवसांच्या अंतराने घ्याव्यात.
२. पश्चिम महाराष्ट्रातील मध्यम खोल जमिनीत वर्षभर पौष्टीक हिरवा चारा व अधिक आर्थिक फायद्यासाठी संकरीत नेपिअर (फुले जयवंत) + लसून घास (आर एल ८८) या बागायती चारा पिकांची २:१० या प्रमाणात आंतरपीक लागवडीसाठी शिफारस करण्यात येत आहे. (२०१७)
३. महाराष्ट्रातील अवर्षाग्रस्त भागात मारवेल ०६:४० या बहुवर्षायू गवतापासून हिरव्या चाऱ्याचे अधिक उत्पादन मिळण्यासाठी ठोंबाची लागवड ४५ x ३० सेमी. अंतरावर करावी. लागवडीवेळी हेक्टरी ३० : ३० : ३० किलो नत्र : स्फुरद : पालाश देवून एक महिन्यांनी हेक्टरी ३० किलो नत्र देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (२०१४)
४. पश्चिम महाराष्ट्रातील मध्यम खोल जमिनीत बहुवर्षाय लसून घास पिकापासून अधिक हिरवा चारा, बिजोत्पादन व आर्थिक फायद्यासाठी खालील तंत्रज्ञानाची शिफारस करण्यात येत आहे. (२०१२)
 - लसून घासाची पेरणी ३० सेमी. अंतरावर करावी.
 - पेरणीनंतर दीड वर्ष हिरव्या चाऱ्याचे उत्पादन घ्यावे.

- दीड वर्षा नंतर मार्च महिन्याच्या दुसऱ्या पंधरवड्यापासून ते मे च्या शेवटच्या आठवड्या पर्यंत लसून घासाचे बिजोत्पादन पाहिल्या वेळी घ्यावे.
- पाहिल्या बिजोत्पादनानंतर पुढील वर्षीच्या मार्च महिन्याच्या दुसऱ्या पंधरवड्या पर्यंत हिरव्या चान्याचे उत्पादन घेवून दुसऱ्यांदा बिजोत्पादन घ्यावे.

२ कीटकशास्त्र शिफारशी:

- १ लसून घास बिजोत्पादन क्षेत्रातील शेंगा पोखरणान्या हेलीकोव्हर्पा अळीचे परिणामकारक व्यवस्थापन करण्यासाठी खालील एकात्मिक कीड व्यवस्थापनाची शिफारस करण्यात येत आहे.
 - लसून घास फुलोन्यात असताना दोन हेलीकोव्हर्पा अब्या प्रति चौरस मीटर दिसून येताच एच.ए.एन.पी.व्ही. या विषाणूची ५०० मिली ५०० लिटर पाण्यातून फवारणी करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.
 - ट्रायकोडर्मा चीलोनीस या परोपजीवी कीटकाची दोन प्रसारणे १ लाख परोपजीवी कीटक (५ ट्रायकोकार्ड) प्रति हेक्टर या प्रमाणात करावीत. पहिले प्रसारण हेलीकोव्हर्पा पतंगाची अंडी दिसून येताच व त्यानंतर दुसरे प्रसारण एक आठवड्याने करावे.
 - ट्रायकोडर्मा चीलोनीस या परोपजीवी कीटकाच्या दुसऱ्या प्रसारणानंतर ८ दिवसांनी बॅसीलस थुरीजिएनसीस ३ टक्के, पाण्यात मिसळणाऱ्या भुकटीची फवारणी प्रति हेक्टर १.० किलो ५०० लि पाण्यातून करावी.
 - शेतात प्रति हेक्टर १५ या प्रमाणात पक्षी थांबे उभारावेत. (२०१०)
२. खरीप हंगामात चवळी या चारा पिकाच्या अधिक बीजोत्पादनासाठी पिकावर रस शोषणाऱ्या किडींचा प्रादुर्भाव दिसून येताच त्यांच्या नियंत्रणासाठी व्हटीसिलीअम लेकॅनी १.१५ टक्के पाण्यात मिसळणारी पावडर (सी.एफ.यु.१ ×१०^६/ ग्रॅम) ५० ग्रॅम/ १० लि. पाण्यातून १० दिवसांच्या अंतराने ३ फवारण्या करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. (२०११)

**सूक्ष्म अन्नद्रव्ये संशोधन योजना, मृदविज्ञान व कृषि रसायनशास्त्र विभाग,
महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी**

1.	संशोधन केंद्र नाव व पत्ता	:	सूक्ष्म अन्नद्रव्ये संशोधन योजना, मृदविज्ञान व कृषि रसायनशास्त्र विभाग, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी
2.	स्थापना वर्ष	:	27.8.1971 पुणे येथे नंतर 2.6.199 राहुरी येथे
3.	संपर्क (दूरध्वनी/ फॅक्स/ ई-मेल)	:	02426-243209 hodssac.mpkv@gov.in headssacmpkv@gmail.com
4.	संशोधनाचे प्रमुख पिक	:	सर्व शेती/ भाजीपाला/ फळपिके
5.	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)	:	सोबत जोडल्या आहे
6.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रिय कर्मचारी)	:	1. योजना प्रमुख : सहाय्यक प्राध्यापक 1 2. कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक : 1 3. कृषि सहाय्यक : 2 4. शिपाई : 1 (रिक्त)
7.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषत प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत)	:	प्रक्षेत्रावर संरक्षण भिंत नाही
8.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे	:	सिंचनाची सोय नसल्याने उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर तीन हंगामात होत नाही

**अखिल भारतीय समन्वित माती परिक्षण व पीक प्रतिसाद संशोधन योजना, मृदविज्ञान
व कृषि रसायनशास्त्र विभाग, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी**

1.	संशोधन केंद्र नाव व पत्ता	:	अखिल भारतीय समन्वित माती परिक्षण व पीक प्रतिसाद संशोधन योजना, मृदविज्ञान व कृषि रसायनशास्त्र विभाग, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी					
2.	स्थापना वर्ष	:	1969					
3.	संपर्क (दूरध्वनी/ फॅक्स/ ई-मेल)	:	02426-243209 hodssac.mpkv@gov.in headssacmpkv@gmail.com					
4.	संशोधनाचे प्रमुख पिक	:	सर्व शेती/ भाजीपाला					
5.	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)	:	ज्वारी, बाजरी, भात, मका, नागली, ऊस (आडसाली, पूर्वहंगामी, सुरु, खोडवा), देशी कपाशी, बीटी कपाशी, भुईमूग (खरीप व उन्हाळी), तूर, मूग, हरभरा, सुर्यफूल, सोयाबीन, रब्बी कांदा, वांगी, कोबी, फ्लॉवर, केळी, झेंडू, शेवती इत्यादी पिकांसाठी आणि ज्वारी-हरभरा, ऊस-भुईमूग, बाजरी-गहू, सोयाबीन-गहू, सोयाबीन-कांदा, बीटी कपाशी-गहू इ. साठी माती परिक्षणावर आधारित पीक उत्पादन तंत्रज्ञानाच्या 55 शिफारशी केल्या.					
6.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रिय कर्मचारी)	:	1. सहयोगी प्राध्यापक (मृद रसायन शास्त्रज्ञ) 1 2. वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक : 2 (1 रिक्त) 3. कृषि सहाय्यक : 3 (1 रिक्त) 4. वरिष्ठ लिपिक : 1 5. प्रयोगशाळा परिचर : 1 6. मजूर : 2 (1 रिक्त)					
7.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषत प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत)	:	पायाभूत सुविधा: उपलब्ध क्षेत्र : 8.81 हेक्टर सिंचन सुविधा : बोअरवेल प्रक्षेत्रास संरक्षण भिंत अथवा तार कंपाउंड नाही					
8.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे	:	संशोधन	फळबाग	बिजोत्पादन	वनीकरण	रस्ते व इमारत	एकूण क्षेत्र
			5.51	1.00	1.00	1.20	0.10	8.81

बियाणे तंत्रज्ञान संशोधन योजना, महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ, राहुरी

- १ संशोधन केंद्र नाव व पत्ता : बियाणे तंत्रज्ञान संशोधन योजना, महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ, राहुरी
- २ स्थापना वर्ष : १९८३
- ३ संपर्क दूरध्वनी फॅक्स ई-मेल : ०२४२६-२४३३३० ई-मेल-seedtech.mpkv@gov.in
- ४ संशोधनाचे प्रमुख पीक : खरिप- सोयाबीन, मूग, उडीद, तूर, मका
रब्बी- गहू, हरभरा, ज्वारी
- ५ आजपर्यंत करण्यात आलेल्या : बीजोत्पादन व प्रमाणीकरण, बियाणे शरीरक्रियाशास्त्र,
प्रमुख शिफारशी (निवडक बियाणे कीटकशास्त्र व बियाणे रोगशास्त्र या सर्व विषयात
उत्तम फोटोग्राफसह) एकूण २३ शिफारशी मान्य झालेल्या आहेत.
- ६ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ शास्त्रज्ञ संशोधक क्षेत्रीय कर्मचारी

अ.क्र.	पदनाम	मंजूर पदे
१	बियाणे संशोधन अधिकारी	०१
२	वरिष्ठ शास्त्रज्ञ रोगशास्त्र	०१
३	सहाय्यक बियाणे संशोधन अधिकारी, बियाणे शरीरक्रियाशास्त्र	०१
४	सहाय्यक बियाणे संशोधन अधिकारी, बियाणे रोगशास्त्र	०१
५	बियाणे संशोधन अधिकारी, बियाणे कीटकशास्त्र	०१
६	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक (बियाणे रोगशास्त्र)	०२
७	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक (बियाणे कीटकशास्त्र)	०१
८	कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक (वनस्पतिशास्त्र)	०१
९	कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक (कृषी विद्या)	०१
१०.	वाहन चालक	०१
	एकूण	११

- ७ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध : संपूर्ण परिक्षेत्राचे चेनलीक फेन्सिंग करण्यात आलेले आहे पायाभूत सुविधांची स्थिती व शाश्वत पाणीपुरवठ्यासाठी २ कोटी लिटर क्षमतेचे (विशेषतः प्रक्षेत्राची संरक्षण शेततळे उपलब्ध आहे. भिंत)
- ८ संशोधन केंद्रावर उपलब्ध : या योजनेकडे उपलब्ध असलेल्या जमिनीचा वापर या जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा विभागाकडील चार विषयाचे प्रयोग व उर्वरित क्षेत्रावर खरीप वापर होत आहे का? विवरण रब्बी व उन्हाळी हंगामात उत्पादन घेऊन पुरेपूर वापर केला जातो.

मुलभूत बियाणे पैदास योजना, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी.

- 1.संशोधन केंद्र नाव व पत्ता : मुलभूत बियाणे पैदास योजना, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी.
2. स्थापना व वर्ष : 1976
3. संपर्क दुरध्वनी फॅक्स ई-मेल : 02426 -243555 csseed.mpkv@yahoo.in
4. संशोधनाचे प्रमुख पिक : बिजोत्पादन कार्यक्रम राबविणे
1. खरीप सोयाबीन मुग उडिद, तुर मका.
2. रब्बी- गहु, हरभरा, ज्वारी.
- 5.आज पर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक उत्तम फोटोग्राफ सह) विद्यापीठाने विकसीत केलेल्या विविध पिकाच्या वाणाचे राष्ट्रीय पातळीवर व राज्या पातळीवर मागणी (लक्षांकानुसार) बिजोत्पादन कार्यक्रम राबवून मुलभूत, पायाभूत, प्रमाणित सत्यप्रत स्तराचे बियाणे उत्पादन करून वितरण करणे, शिफारशी निरंक,
6. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ शास्त्रज्ञ संशोधक क्षेत्रीय कर्मचारी

अ.क	पदनाम	मंजुर पदे
1.	मुलभूत बियाणे पैदासकार आणि अहरण सवितरण अधिकारी, वनस्पती शास्त्र	01
2.	सहाय्यक बियाणे पैदास अधिकारी, वनस्पती शास्त्र	01
3.	वरीष्ठ संशोधन सहाय्यक, वनस्पती शास्त्र	01
4.	वरीष्ठ संशोधन सहाय्यक, अनुवंशिक व पिक पैदासशास्त्र	01
5.	वरीष्ठ संशोधन सहाय्यक, वनस्पती शास्त्र	01
6.	वरीष्ठ संशोधन सहाय्यक, कृषि विद्या	02
7.	वरीष्ठ संशोधन सहाय्यक, कृषि विद्या	01
8.	वरीष्ठ संशोधन सहाय्यक,	रिक्त
	एकुण पदे	7

7. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधाची स्थिती (विशेषतः प्रक्षेत्राची सर्वक्षण भिंत

प्रक्षेत्रावर संचित सुविधा औजारे इमारती यांची सुविधा उपलब्ध आहे. 8 प्रक्षेत्रावर बिजोत्पादन पाणी साठवण शेततळे उपलब्ध आहेत. परंतु प्रक्षेत्रावर संरक्षण भिंत नाही.

8.संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का. विवरण द्यावे

होय सर्व जमिनीचा खरीप व रब्बी हंगामात बिजोत्पादनासाठी पुरेपुर वापर केला जातो तसेच काही प्रक्षेत्रावर नव्याने जमिनी वहीतीसाठी आणून व सिंचन सुविधा निर्माण करुण बिजोत्पादन क्षेत्र वाढविण्याचे काम प्रगतीपदावर आहे

**अखिल भारतीय समन्वित कीडनाशक अंश पृथकरण योजना, कीटकशास्त्र विभाग,
कृषी किटकशास्त्र विभाग, महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ, राहुरी**

1	संशोधन केंद्र नाव व पत्ता	❖ अखिल भारतीय समन्वित कीडनाशक अंश पृथकरण योजना, कीटकशास्त्र विभाग, महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ, राहुरी
2	स्थापना वर्ष	❖ सन 1985
3	संपर्क (दुरध्वनी /फॅक्स/ ई-मेल)	02426-243532 ई-मेल- prlab.mpkv@rediffmail.com
4	संशोधनाचे प्रमुख पिक	1. कृषी मालातील व पर्यावरणातील घटकात आढळणाऱ्या नवनवीन कीडनाशकांचे उर्वरीत अवशेष तपासणे. 2. विविध पिकांवर शिफारस केलेल्या कीडनाशकांच्या नैसर्गिक ऱ्हासाचा अभ्यास करून अंतिम फवारणी ते काढणी / तोडणी म्हणजेच सुरक्षित प्रतिक्रिया कालावधी निश्चित करणे.
5	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)	1. कृषी पिकांवर शिफारस केलेल्या कीडनाशकांच्या नैसर्गिक ऱ्हासाचा अभ्यास करून अंतिम फवारणी ते काढणी / तोडणी यातील सुरक्षित प्रतिक्रिया कालावधी (PHI) निश्चित करणे व कृषी पिकांची कमाल अवशेष मर्यादा निश्चित करणे (MRL). 2. कीटकनाशक अंश विश्लेषण प्रयोगशाळेचे कार्य NABL (ISO/IEC17025:2005) च्या मार्गदर्शन तत्वानुसार चालते.
6	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ / संशोधक, क्षेत्रीय कर्मचारी)	संशोधक - 3 क्षेत्रीय कर्मचारी - 2
7	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषत प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत)	निरंक
8	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे	निरंक

**अखिल भारतीय समन्वित सूत्रकृमी संशोधन प्रकल्प,
कृषी किटकशास्त्र विभाग, महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ, राहुरी**

1	संशोधन केंद्र नाव व पत्ता	अखिल भारतीय समन्वित सूत्रकृमी संशोधन प्रकल्प, कृषी किटकशास्त्र विभाग, महात्मा फुले कृषी विद्यापीठ, राहुरी
2	स्थापना वर्ष	❖ सन जानेवारी 1978
3	संपर्क (दुरध्वनी /फॅक्स/ ई-मेल)	02426-243234 ई-मेल- hdent_mpkv@rediffmail.com
4	संशोधनाचे प्रमुख पिक	सर्व कृषी पिकातील सूत्रकृमींचा अभ्यास करणे.
5	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)	<p>1. सोयाबीन पिकावरील मूत्र पिंडीय सूत्रकृमीच्या (रोटायलेयक्यू लसरेनी फॉर्मिस) प्रभावी नियंत्रणासाठी प्रति हेक्टरी दाणेदार कार्बोफेरोन (३ %) ३३ किलो ग्राम अथवा प्यासिलोमायसेस लिलायसिनस बुरशी (सीएफयू २ x १०^६ प्रति ग्रॅम) २ किलो ग्रॅम, १०० किलो ग्रॅम शेणखतातून पेरणीच्या वेळेस मातीत मिसळून देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.</p> <p>2. हरभऱ्याच्या मुळांवर गाठी करणाऱ्या सूत्रकृमींचा (मेल्याडोगायने इनकॉनीटा) प्रभावी नियंत्रणासाठी प्रति हेक्टरी निंबोळी पेंड १ क्विंटल अधिक ट्रायकोडर्मा व्हिरीडी बुरशी (सीएफयू २ x १०^६ प्रति ग्रॅम) २.५ किलो ग्रॅम पेरणीच्या वेळेस मातीत मिसळून देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.</p> <p>3. कापूस पिकावरील मूत्र पिंडीय सूत्रकृमींचा रोटा यले क्युलस रेनिफॉर्मिस प्रभावी नियंत्रणासाठी प्रति हेक्टरी दाणेदार कार्बोफेरोन (३%) ३३ किलो ग्रॅम किंवा सुडोमोनॉस फ्युरॉसिस (सीएफयू २ x १०^६ प्रति ग्रॅम) सूत्रकृमीनाशक जिवाणू २.५ किलो ग्रॅम किंवा प्यासिलोमायसेस लील्यासिनस (सीएफयू २ x १०^६ प्रति ग्रॅम) बुरशी २.५ किलो ग्रॅम १०० किलो ग्रॅम शेणखतातून लागवडीच्या वेळेस मातीत मिसळून देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.</p> <p>4. मोसंबीवरील लिब्वर्गीय सूत्रकृमींचा (टॉयलेक्युल्स सेमीपेनेट्रन्स) प्रभावी नियंत्रणासाठी बहार धरताना प्रति हेक्टरी सुडोमोनॉस फ्युरोसेस (सीएफयू २ x १०^६ प्रति ग्रॅम) हे सूत्रकृमी नाशक जिवाणू २० किलो ग्रॅम १०० किलो ग्रॅम शेणखतातून किंवा दाणेदार कारटॅप हायड्रोक्लोराइड (४%) किंवा कार्बोफेरोन (४%) ४० ग्रॅम प्रति झाड किंवा निंबोळी पेंड १.० किलो ग्रॅम प्रति झाड दर ६ महिन्यांच्या अंतराने २ वेळा (पहिली मात्रा बहार धरते वेळी व दुसरी त्यानंतर) झाडाभोवती मातीत मिसळून देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.</p>
6	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ / संशोधक,क्षेत्रीय कर्मचारी)	सहाय्यक प्राध्यापक - १
7	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषत प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत)	तारेची संरक्षण सुविधा आहे.
8	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे	प्रायोगिक पिके घेतली जातात.

**आधुनिक किडनाशके चाचणी योजना, कृषि किटकशास्त्र विभाग
महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी**

1.	संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता	आधुनिक किडनाशके चाचणी योजना, कृषि किटकशास्त्र विभाग, मध्यवर्ती परिसर, मफुकृवि, राहुरी
2.	स्थापना वर्ष	सन-1969
3.	संपर्क	दुरध्वनी व फॅक्स क्र. 02426-243234 ई-मेल : hdent_mpkv@rediffmail.com
4.	संशोधनाचे प्रमुख पिक	भाजीपाला पिकांवरील प्रमुख किडींवर किडनाशकांचे चाचणी प्रयोग
5.	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी	लागु नाही
6.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्य बळ	वरिष्ठ संशोधन सहाय्यक - 2 पदे कनिष्ठ संशोधन सहाय्यक - 1 पद कृषि सहाय्यक - 4 पदे
7.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची माहिती	संरक्षक भिंत नाही, स्वतंत्र सिंचनाची व्यवस्था नाही
8.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे काय?	लागवडीयोग्य क्षेत्र : 1.00 हे वर्षभर हंगामनिहाय निरनिराळ्या पिकांची लागवड करून पिकांवर किडनाशके चाचणी प्रयोग घेतले जातात

**अखिल भारतीय समन्वित औषधी, सुगंधी वनस्पती व पानवेल संशोधन प्रकल्प
(वनस्पती रोगशास्त्र व कृषि अणुजीवशास्त्र विभागांतर्गत)**

1.	संशोधन केंद्राचे नाव व पत्ता	अखिल भारतीय समन्वित औषधी, सुगंधी वनस्पती व पानवेल संशोधन प्रकल्प (वनस्पती रोगशास्त्र व कृषि अणुजीवशास्त्र विभागांतर्गत)
2.	स्थापना वर्ष	2009
3.	संपर्क क्रमांक (दूरध्वनी/फॅक्स/ईमेल)	02426-243231 9823364310
4.	संशोधनाचे प्रमुख पिक	हळीव, दवना, सब्जा, शतावरी, अश्वगंधा, तुळशी, व पानवेल
5.	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (उत्तम फोटोग्राफसह)	<p>1. बॅसिलस सबटिलिसची बीजप्रक्रीया 5 ग्रॅम प्रति किलो या प्रमाणात करून ट्रायकोडर्मा व्हिरिडी + बॅसिलस सबटिलिस प्रत्येकी 5 ग्रॅ प्रति किलो संस्कारीत शेणखतातून (शेणखत 1 टन + ट्रायकोडर्मा व्हिरिडी 5 किलो + बॅसिलस सबटिलिस 5 किलो प्रति हेक्टरी) लागवडीनंतर 30, 60 आणि 90 दिवसांनी सोनामुखीवरील मर रोगाच्या प्रभावी नियंत्रणासाठी व विक्रीयोग्य वाळलेल्या पानांचे अधिकच्या उत्पादनासाठी जमिनीतून देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.</p> <p>2. कडूलिंबाच्या पानांचा अर्काची 10 टक्के तीव्रतेच्या (1 किलो प्रति 10 ली) 3 फवारण्या पंधरा दिवसांच्या अंतराने सोनामुखी पिकावरील पर्ण करपा रोगाच्या प्रभावी नियंत्रणाकरिता व विक्री योग्य वाळलेल्या पानांच्या अधिक उत्पादनाकरिता शिफारस करण्यात येत आहे.</p>

		<p>3. दवना रोपाची मुळे बॅसिलस सबटिलसच्या 5 ग्रॅम प्रति लिटर (50 ग्रॅम प्रति 10 लीटर) द्रावणात बुडवून दवना पिकास शेणखतामधून ट्रायकोडर्मा व्हिरिडी + बॅसिलस सबटिलस 5 किलो प्रति हेक्टरी संस्कारित शेणखतातून (शेणखत 1 टन + ट्रायकोडर्मा व्हिरिडी + बॅसिलस सबटिलस 5 किलो प्रति हेक्टरी) 30, 60 आणि 90 दिवसांनी मर रोगाच्या प्रभावी नियंत्रणाकरिता, हिरव्या पानांच्या अधिक उत्पादनाकरिता व विक्रीयोग्य तेल उत्पादनाकरिता देण्याची शिफारस करण्यात येत आहे.</p>
6.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रिय कर्मचारी)	3 शास्त्रज्ञ
7.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषतः प्रक्षेत्राची संरक्षण भिंत)	प्रक्षेत्रास संरक्षक भिंत नाही
8.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे	संशोधन केंद्रावर 2.50 हेक्टर जमीन उपलब्ध आहे. पैकी सर्व जमिनीचा वापर विविध प्रयोगांसाठी केला जातो.

गो संशोधन व विास प्रालय, मफुटुवि, राहुरी

१. संशोधन ेद्र नाव व पत्ता : गो संशोधन व विास प्रालय, मफुटुवि, राहुरी
२. स्थापना वर्ष : १९७२
३. संपर्क : ०२४२६-२४३३६१
४. संशोधनाचे प्रमुा पिा / पशुधन : गायवर्गीय
५. आजपर्यंत रयात आलेल्या शिफारशी : फुले त्रिवेणी संरीत गायवि सीतलेली.
६. संशोधन ेद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ : सहाय्य प्राध्याप - २, वसंस- १, वरिष्ठ लिपी -१
लिपी निटंले - ४, ढुषि सहाय्य - ७,
लघुटंले - १, वाहनचाल -१, ढुषि यंत्रचाल -२,
शिपाई -२, पहारेरी -४, मजूर -६२
७. संशोधन ेद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती : संरगाभिंत नाही.
८. संशोधन ेद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का ? : सर्व जमिन चारा उत्पादनासाठी वापरयात येते.

सर्वसमावेश मेंढी सुधार प्रालय (प्रोत्र योजना)
महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ,

१. संशोधन केंद्र नाव व पत्ता : सर्वसमावेश मेंढी सुधार प्रालय, (दानी प्रोत्र याजना), मफुट वि,
राहुरी

२. स्थापना वर्ष : १९९२

३. संपर्क : ०२४२६-२४३२७७

४. संशोधनाचे प्रमुख विभाग / पशुधन : दानी मेंढी, वातासंमनेरी

५. आजपर्यंत रयात आलेल्या शिफारशी :

१. दानी मेंढयांच्या जन्मतः व ३ महीन्याच्या शारीरी वजनात वाढ हो या रीता ४० ते ५०

मेंढयांच्या लावडी रीता १ सुधारीत दानी नराचा वापर रयात यावा.

२. दानी मेंढयांचे वजन वाढ यासाठी, शारीरी वजन = (-५९.५०) + (१.२४२ X छातीचा घेर)

हे सुत्र वापरल्यास ९१ % अचुता मिळते.

६. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ :

सहाय्य प्राध्याप १ पद व पशुधन सहाय्य १ पद, तसेच प्रालयावर मजुरांना आयम अस्थापनेवर आता याची योजना १९९९ द्वारे १६ मंजुर पदे असून त्यापैकी ७ पदे प्रालयावर कार्यन्वयित असून इतर ७ पदे यांच्या सेवा दुसरी दे संचित केलेल्या आहेत व १ मजुर आयमस्वरूपी रहरजर असून १ पद रिक्त आहे, तसेच पहारे री २ पदे असून १ पद रिक्त आहे.

७. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती :

१ कार्यालयीन इमारत, ११ गोठे व १ चारा साठविाचे गोडाउन व १ गाय साठवि याचे गोडाउन व १ ट्रक्टरसह

ट्रॉली, ३ विहीरी, २ बोरव्हेल आहेत.

८. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का ? :

या प्रालयास १११.१८ हेक्टर जमीन असून सर्व जमीन उपयोगात आली जाते.

अखिल भारतीय समन्वित शेळी संशोधन केंद्र, म.फु.कृ.वि., राहुरी		
१.	संशोधन केंद्र नाव व पत्ता	अखिल भारतीय समन्वित शेळी संशोधन केंद्र, म.फु.कृ.वि., राहुरी
२.	स्थापना वर्ष	२००२
३.	संपर्क(दूरध्वनी/फॅक्स/ई-मेल)	दूरध्वनी-०२४२६-२४३४५५ ई-मेल - mandakmale@gmail.com
४.	संशोधनाचे प्रमुख पीक/पशुधन	संगमनेरी व उस्मानाबादी शेळी
५.	आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारसी(निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)	१. महात्मा फुले कृषी विद्यापीठाने निवड पद्धतीने विकसित केलेले संगमनेरी जातीचे नर संगमनेरी शेळ्यांचे पैदास शेतातील संगमनेरी व संगमनेरी सदृश्य शेळ्यांचे वजन व दुग्धोत्पादन क्षमता सुधारण्यासाठी वापरण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. २.तिन ते सहा महिन्याच्या करडाचे वजन ठरविण्यासाठी खालील सूत्राचा वापर करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. वजन= -१७.५१ + ०.३७(छातीचा घेर से.मी.) + ०.२२(शरीराची लांबी से.मिमी.) ३. संगमनेरी शेळीच्या वजनाचा अंदाज ठरविण्यासाठी खालील सूत्राचा वापर करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. वजन= -१९.१८ + ०.२७(छातीचा घेर से.मी.) + ०.२४(शरीराची लांबी से.मिमी.)+ ०.१३(शरीराची उंची से.मी.)
६.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध मनुष्यबळ(शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रीय कर्मचारी)	१. वरिष्ठ शास्त्रज्ञ - १ २. पशुवैद्यकीय अधिकारी - १ ३. वरिष्ठ संशोधन सहाध्यायी - १ ४. प्रक्षेत्र गणक - ५ ५. डाटा ऑपरेटर - १ (पद क्रं.१ वगळता वरील सर्व पदे कंत्राटी आहेत)
७.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती(विशेषतः प्रक्षेत्रांची संरक्षण भिंत)	१. कार्यालयीन ऍमारत २. गोठे ३. गोडाऊन ४. चारा साठवणी कक्ष * प्रकल्पाला संरक्षक भिंत नाही
८.	संशोधन केंद्रावर उपलब्ध जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का? विवरण द्यावे.	१.उपलब्ध जमीन - १०.४४ हे. २.चारा पिकाखालील जमीन- १.६९ हे. ३. रस्ते ऍमारतीखालील जमीन- २.२९ हे ४. चराऊ कुरण- ६.४६ हे.

काटेकोर शेती विकास केंद्र
डॉ.अण्णासाहेब शिंदे कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय,
महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी

संशोधन केंद्रांची पीकनिहाय डिरेक्टरीसाठी माहिती

१. संशोधन केंद्र नाव व पत्ता : काटेकोर शेती विकास केंद्र (तदर्थ योजना), डॉ.अण्णासाहेब शिंदे कृषि अभियांत्रिकी व तंत्रज्ञान महाविद्यालय, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी
२. स्थापना वर्ष : १९८७
३. संपर्क (दूरध्वनी / फॅक्स /ई-मेल) : ०२४२६- २४३१७६, nn_firake7@gmail.com

४. संशोधनाचे प्रमुख पिक : पॉलीहाऊस व शेडनेट मधील पिके

५. आजपर्यंत करण्यात आलेल्या प्रमुख शिफारशी (निवडक उत्तम फोटोग्राफसह)

अ.क्र	पिक	कशासंबंधी शिफारस
१.	केळी	ठिबक सिंचन आणि विद्राव्य खते
२.	ढोबळी मिरची (पॉलीहाऊस)	ठिबक सिंचन आणि विद्राव्य खते
३.	ढोबळी मिरची (शेडनेट गृह)	ठिबक सिंचन आणि शेडनेट गुणांक
४.	ढोबळी मिरची (पॉलीहाऊस)	ठिबक सिंचन आणि विद्राव्य खते
५.	टोमॅटो (शेडनेट गृह)	ठिबक सिंचन आणि शेडनेट गुणांक
६.	टोमॅटो (पॉलीहाऊस)	ठिबक सिंचन आणि विद्राव्य खते
७.	टोमॅटो	रंगीत प्लास्टिक चे आच्छादन
८.	ब्रोकोली (शेडनेट)	रंगीत शेडनेट, ठिबक सिंचन आणि विद्राव्य खते
९.	केळी	केळी घडाना बॅग लावणे
१०.	लाल कोबी (पॉलीहाऊस)	ठिबक सिंचन आणि विद्राव्य खते
११.	लाल कोबी	शेडनेट गुणांक, ठिबक सिंचन

	(शेडनेट)	आणि विद्राव्य खते
१२.	लाल कोबी (पाँलीहाऊस)	ठिबक सिंचन आणि विद्राव्य खते

६. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध : २०१९-२० च्या वर्षी निधी न मिळाल्याने मनुष्यबळ तदर्थ मनुष्यबळ (शास्त्रज्ञ, संशोधक, क्षेत्रीय कर्मचारी) नाही.

७. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध पायाभूत सुविधांची स्थिती (विशेषतः प्रक्षेत्रांची सरंक्षण भिंत)

अ.क्र.	तंत्रज्ञान	अ.क्र.	क्षेत्र (चौ.कि. मि)	स्थापना वर्ष
१.	नैसर्गिक वायुविजन पाँलीहाऊस	०२	७५०	१९९६, २०१५
२.	फॅन -पॅड पाँलीहाऊस	०१	२५२	१९९७
३.	वाक इन टनेल	०१	१९२	२०१५
४.	शेततळे	०१	४००	२००८
५.	सूक्ष्म सिंचन प्रणाली	०५	३२३६	२००९, २०१५
६.	इतर			
	१) शेडनेट हाऊस	०९	४०००	२००९, २०१५
	२) लो टनेल	२७	२१६	२०१८

८. संशोधन केंद्रावर उपलब्ध : १.३९ हेक्टर जमिनीचा पूर्ण उपयोग होतो. जमिनीच्या तुलनेत जमिनीचा वापर होत आहे का ? विवरण द्यावे

